

Ravintola Old Bank osana muisteltua arkea ja kaupunkia

Suvi Salminen

pro gradu -tutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjeltma, etnologia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Marraskuu 2022

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma, etnologia

Suvi Salminen

Ravintola Old Bank osana muisteltua arkea ja kaupunkia

Sivumäärät: 104 sivua, liitteet 1 sivu

Ravintola Old Bank oli vuosina 1993-2019 Turun keskustassa toiminut vanhan pankkirakennuksen tiloihin perustettu olutravintola. 1990-luvun alkupuolella ravintolan avautuessa asiakkaille Suomi oli kokenut pankkikriisin ja elettiin taantumien aikaa. Ajan juomaravintoloista merkittävä osa oli keskialueita, joissa tarjottiin lähinnä kotimaista keskialuetta. Jo heti ensimmäisinä vuosinaan Old Bankin perustaut Jarkko Kovasiipi alkoi tuoda Suomeen erilaisia oluita muualta maailmalta ja henkilökunnalle järjestettiin olut- ja opintomatkoja Euroopan olutmaihin. Ravintola tunnettiin laajasta olutvalikoimastaan, osaavasta henkilökunnastaan sekä historiallisesta pankkimiljööstään. Ravintolassa kävi paljon turisteja niin kotimaasta kuin ulkomailtakin. Turku tuli tunnetuksi vanhoihin kiinteistöihin, kuten apteekkiin, kouluun, vessaan ja pankkiin, perustetuista ravintoloista. Old Bank lopetti toimintansa vuonna 2019. Uutinen herätti monessa turkulaisessa vahvoja tunteita ja mielipiteitä. Vuosina 2020–2021 entisissä pankkitiloissa toimi ravintola River Bank, nykyisin liiketilassa sijaitsee tanskalaisen ravintolaketjun Proud Mary -pubikonsepti.

Tässä tutkielmassa käyn läpi ravintola Old Bankin ja entisen pankkirakennuksen historiaa muistitietoon pohjautuen. Aineiston avulla pyrin selvittämään, mitä merkityksiä rakennus ja ravintola Old Bank saavat muistellussa. Lisäksi pohdin rakennusta muistojen kantajana ja osana Turun kaupunkikuvaa. Loppupuolella käyn läpi nostalgian vaikutusta osana muisteluaineistoa. Tavoitteena ei ole saada kokonaiskuvaa siitä, mitä Old Bank merkitsi kaikille asiakkailleen, vaan nostaa esiin yksittäisten asiakkaiden, työntekijöiden ja kaupunkilaisten muistoja ja ajatuksia Old Bankiin liittyen.

Keskeisenä metodologisena ja teoreettisena viitekehystenä työssäni on muistitietotutkimus. Aineistonani ovat kuusi tekemääni teemahaastattelua ja seitsemän teemakirjoitusta vastauksena julkaisemaani kirjoituspyyntöön. Olen analysoinut aineistoja teemoittelun keinoin. Tutkimuksessa on käytetty myös refleksiivistä pohdintaa, etnografiaa ja kontekstualisointia.

Tutkielmassani kävi ilmi Old Bankin olleen tärkeä osa asiakkaidensa arkea ja juhlaa. Ravintolassa käymiseen liittyi sosiaalisia kohtaamisia ja vahvaa yhteisöllisyyttä. Ylipäätään Pankkiin liittyvä aineistossa paljon kaipausta etenkin alkuaikojen ravintolaa kohtaan. Old Bankin lopettaminen tuntuu olleen monelle suuri menestys, niin henkilökohtaisemmalla kuin yleisemmälläkin tasolla, sillä ravintola oli myös monen kaupunkilaisen mielestä Turun ylpeyden aihe.

Avainsanat: etnologia, muistitieto, nostalgia, kaupunkikulttuuri, rakennettu ympäristö, rakennusperintö, arki, juhlat, alkoholikulttuuri, ravintolat, pubit, baarit, olut, kaupunkikuva, matkailu, identiteetti, kaupunkikansatiede

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Aluksi	1
1.2 Tutkimuskysymykset	5
1.3 Aikaisempaa tutkimusta aiheesta	5
2 Aineisto	11
2.1 Teemahaastattelut	11
2.2 Teemakirjoitukset	14
3 Metodologia ja teoreettinen viitekehys	16
3.1 Työn keskeiset käsitteet	16
3.2 Muistitietotutkimus ja nostalgia	19
3.3 Etnografia ja kontekstualisointi	23
3.4 Sisällönanalyysi	24
3.5 Kaupunkitila etnologisen tutkimuksen kohteena	25
3.6 Refleksiivinen pohdinta osana tutkimusta	27
4 Ennen ravintola Old Bankkia	32
4.1 Suomalaisen ja turkulaisen ravintolaelämän kehitys	32
4.2 Pankkien aika	35
5 Old Bank Aurakadun ja Linnankadun kulmassa	40
5.1 Old Bankin synty ja kasvu	40
5.2 Pankki osana Turun ravintolakenttää	46
5.3 Olutkulttuuria Suomeen ja opintomatkoja maailmalle	46
5.4 Kohtaamisia baaritiskin yli	51
5.5 Old Bankin arkea ja juhlaa	53
5.6 Asiakkaat tekevät ravintolan	54
5.7 Erään aikakauden loppu	56

6 Kaupunki ja muisti	59
6.1 Kaupunki muistojen kantajana	59
6.2 Ravintola elää muistoissa ja katukuvassa	63
7 Old Bankin saamat merkitykset muistoissa	66
7.1 Osana arkea ja juhlaa	66
7.2 Aistein koettu ympäristö ja tunnelma	69
7.3 Yhteisöllisyys ja sosiaalisen elämän piiri	72
7.4 Turun kaupunkikuva, historia ja turismi	77
7.5 Identiteetti ja paikkaan kuuluminen	81
8 Nostalgista muistelua menneisyydestä	84
8.1 Nostalgia vaikutuskeinona	84
8.2 Nostalgia osana muisteltua Old Bankkia	85
9 Johtopäätökset	89
Lähteet	91
Liitteet	101
Liite 1. Kirjoituspyyntö	101

1 Johdanto

1.1 Aluksi

”- Mennäänkö pankkiin vai kouluun? kysyy turkulainen lauantai-iltana, ja tamperelainen on äimänä. Turkulainen tarkoittaa tietysti Pankkia ja Koulua, siis Old Bankkia ja Panimoravintola Koulua.” Näin Aino Miikkulainen kirjoitti Turun Sanomissa 28.6.2006. Onhan näitä muuallakin, mutta nimenomaan Turussa kiinteistöjen mukaan nimetyt ravintolat ovat saaneet erityisen aseman paikkakuntansa erikoisuuksina. (Miikkulainen 2006.)

No kyllä mä sanon se on niin iso [juttu], et jos puhutaan Bankista niin kaikki tietää et se ei oo mikään pankki, se on Bankki. Sama Apteekki, ja Koulu. Ei siit tarvii käyttää mitään muuta sanaa. Et jos mä sanon kavereille et mennään Bankkiin niin se tarkotti et tultiin tänne. Et kyl ne kolme kuuluisaa on kyllä. Ilman muuta Turussa. (H4)

Näin kertoo myös tutkielmaan haastattelemani entisen Old Bankin kanta-asiakas.

Turun kaduilla ja toreilla kulkiessa kaupungin historiasta muistuttavat esimerkiksi vanhat rakennukset, joihin sittemmin on perustettu ravintoloita, pubeja ja muita julkisia tai puolijulkisia kaupunkitiloja. Tutkielmani käsittelee jo edesmenneen, Aurakatu 3:ssa vuosina 1993–2020 sijainneen ravintola Old Bankin saamia merkityksiä osana entisten työntekijöiden ja asiakkaiden muistoja ja elämää kaupungissa. 27 vuoden ajan ravintola oli osa turkulaista kaupunkikuvaa sekä monien ihmisten arkea ja juhlaa. Ravintola Old Bankin poismeno nosti ainakin omassa elämäkupplassani esiin nostalgista kaipuuta menneeseen.

Vaikka entisessä pankkirakennuksessa toimii nykyisin tanskalaisen ketjun ravintolakonsepti, elää Pankki silti yhä turkulaisten - ja monien muiden täällä matkanneiden - muistoissa. Kysyn aineistoltani, mitä ravintolaan liittyvät muistot voi kertoa meille kaupunkilaisesta elämäntavasta ja paikan, tässä tapauksessa ravintolan, saamista merkityksistä. Käsittelen myös rakennuksia muistojen kantajina. Lopuksi nostan esiin nostalgian vaikutuksen muistelussa, kun kerronnan kohteena on jotakin menetettyä ja kaivattua. Kulttuurisen kontekstin, ajankuvan ja sitä kautta syvällisemmän ymmärtämisen mahdollistamiseksi rakennan kuvan ravintola Old Bankin tarinasta, liittäen sen osaksi rakennuksen historiaa, turkulaista ravintolaelämää ja laajemmin suomalaista pubikulttuuria. Vaikka muistot kerrotaan ja nähdään tästä hetkestä käsin, toivon historiallisen kontekstualisoinnin (tästä lisää luvussa 3.3) johdattavan niiden syvempään ymmärtämiseen.

Historiallisesta kuvailusta huolimatta lähestyn aihetta nimenomaan etnologin silmin. Ulkopuolelle jäävät tällä kertaa kirjanpitomateriaalit, taloustilanteet ja monet muut hallinnolliset seikat. Sen sijaan olen kiinnostunut rakennuksen ja siinä sijainneiden liiketilojen saamista merkityksistä nimenomaan ihmisten arkielämässä. Painopiste on ihmisissä, kokemuksissa sekä muistoissa, jotka voivat samalla kertoa jotakin yleisempää kulttuurista, jossa muistot ovat syntyneet ja ihmiset eläneet. Tavoitteenani on muisteluun perustuva kertomus, jossa tulkinnat historiasta, henkilökohtaisuus ja muistinvaraisuus ovat sallittuja.

Oma kiinnostukseni aiheeseen juontuu muistoistani ravintola Old Bankiin liittyen. Juhani U.E. Lehtoseen viitaten, monien muiden aikaisempien kansatieteilijöiden tapaan aiheeni valinnassa ovat puhuneet tunnepohjaiset vaikuttimet, joskin sittemmin aiheeseen perehtyessäni löysi myös muunlaisia perusteluja tutkimusaiheeni tarpeellisuudelle (Lehtonen 2005, 16). Ensinnäkin olen työskennellyt ravintola Old Bankissa usean vuoden ajan, mutta paikka on ollut minulle tuttu jo ennen sitä – pikkulapsena kävin äitini ja veljeni kanssa siellä juomassa kokista ja tervehtimässä isääni, joka työskenteli joitakin vuosia Bankin baaritiskin takana 1990-luvulla. Muistan jo silloin paikassa leijuneen erikoisen, ainakin lapsen nenään hieman tunkkaisen tuoksun (ehkä sekoitus kokolattiamatolle läikkyneitä oluita, drinkkejä ja lukemattomista tupakantumpeista karissutta tuhkaa), jonka tunnistin myöhemmin aikuisena palatessani paikkaan. Muistan myös, kuinka korkeat ja kaikuvat huoneet sekä toisaalta tumma puu, lasimaalauksin himmennetyt ikkunat, hämärät nurkkaukset ja sokkelot olivat lapsen mielessäni erityisen jännittäviä, tavallaan ehkä pelottaviakin, mutta luultavasti juuri siksi niin kiehtovia.

Old Bankissa minua on viehättänyt tuttuuden lisäksi sen historiallinen ilmapiiri. Vanhat rakennukset tuovat esiin menneisyyden nykyisyydessä, kaupungin historialliset kerrostumat, jotka piiloutuvat maisemaan mutta kertovat tarinaansa kun niitä pysähtyy tarkastelemaan. Vanhojen, alkuperäisestä käyttötarkoituksestaan vanhentuneiden rakennusten käyttö uusiin, historiastaan kertoviin tarkoituksiin on mielestäni moni tavoin hyödyksi kaupungeille. Turun eräänlaiset ylpeydenaiheet, esimerkiksi Kakolanmäki, Manilla, Panimoravintola Koulu ja ravintola Uusi Apteekki ovat tästä hyviä esimerkkejä. Toisenlaisena esimerkkinä nostan esiin Turun ulkopuolella Littoisissa sijaitsevan vanhan Verkatehtaan, johon sittemmin on kunnostettu erilaisia tiloja esimerkiksi yhteiskäyttöön tai liiketoinnille, mutta suurimmaksi osin ihmisten asuinkäyttöön. Verkatehtaassa asuin ison osan lapsuudestani, ja koenkin erilaisten vanhojen rakennusten tuoneen elämäni jännityksen lisäksi tunteen ajallisesta jatkumosta, menneisyyden läsnäolosta tässä hetkessä ja toisaalta se on johdattanut ajatuksia myös kohti tulevaisuutta. Erityisesti pidän ajatuksesta, että historialliset paikat saadaan yhteisesti

mahdollisimman monien kaupunkilaisten tai muiden yhteisöjen jäsenten matalan kynnyksen käyttöön. Myös muistitietotutkimuksen (ks. kappale 3.2) pariin minut luultavasti johdatti samaa perää oleva kaipuu nostalgiseen menneeseen.

Lisäksi haluan nostaa esiin ravintoloiden aseman osana kaupunkikulttuuria ja arkista elämänmenoa (ks. kappale 3.1). Tässä tutkielmassa määrittelen kaupunkikulttuurin esimerkiksi kaupungeissa asuville ja aikaa viettäville ihmisille tyypillisiksi, toistuviksi tavoiksi viettää vapaa-aikaansa. Ilmar Talven mukaan keskeinen tekijä kaupunkilaisten vapaa-ajan vietossa on ollut on ollut sen lisääntyminen viisipäiväisen työviikon ja pidempien lomien myötä. Hänen mukaansa vapautunutta aikaa täyttivät erilaiset huvitukset, harrastukset ja yhdistystoiminta. Saatettiin esimerkiksi urheilla, tehdä kävelyretkiä, matkailla tai käydä kesämökillä. (Talve 2012 [1979], 338.) Mielestäni edelleen vapaa-aika kuluu harrastusten, matkailun ja huvitusten parissa, mutta suuri muutos on tapahtunut tekniikan kehityksen myötä; samalla kun se on vapauttanut aikaa esimerkiksi kotitöistä, aikaa myös vievät esimerkiksi sosiaalinen media, puhelimet, pelit ja suoratoistopalvelut.

Suomalaisella yhteiskunnalla tuntuu pitkään olleen melko ristiriitainen ja kompleksinen suhde alkoholiin sekä sitä tarjoileviin anniskeluliikkeisiin. Rankassa 1700-luvulla syntynyt, meille tutunomainen ravintolakulttuuri levisi ympäri Eurooppaa 1800-luvulla samalla, kun Suomessa vahvistui raittiusliikkeen vaikutus. Tilanne kärjistyi vuoden 1919 kielto lakiin ja sen purkamisen jälkeenkin jatkuneeseen tiukkaan alkoholin myynnin sääntelyyn. (Catani 2014, 12, 15.) Nykyisissä mediassa puhutaan Alkon monopoliaseman purkamisesta¹ ja ylistetään turkulaisia ruokaravintoloita². Toivon, että tutkielmani valottaa baarikulttuuria näkökulmista, jotka usein jäävät paitsioon uutisoinnissa ja esimerkiksi lainsäädännössä. Samalla elämme mielestäni eräänlaista murrosvaihetta maamme ruoka- ja juomakulttuurissa, ja onkin mielenkiintoista katsoa, mihin ravintola-ala tai alkoholikulttuuri kehittyvät. Pyrin tarkastelemaan, minkälaisia merkityksiä

---

¹ esim. Niskakangas, Tuomas 2022. Lonkeroiden lipsahtaminen ruokakauppoihin käynnisti Alkon heikkenemisen – kestäkö monopoli seuraavan hyökkäyksen? *Helsingin Sanomat* 29.4.2022. <https://www.hs.fi/visio/art-200008765833.html>. Viitattu 17.11.2022.

² esim. Matilainen, Laura 2022. 10 syytä, jotka tekevät Turusta tämän hetken kiinnostavimman ruokakaupungin. *City* 4.8.2022. <https://www.city.fi/opas/10+syyta+jotka+tekevät+turusta+taman+hetken+kiinnostavimman+ruokakaupungin/13230>. Viitattu 17.11.2022.

ravintola Old Bank sai asiakkaidensa elämässä ja minkälaisia tiloja tämän myötä kaupunkiin kaivataan myös tulevaisuudessa.

Etnologia on mielestäni tutkimusala ja oppiaine, jonka tuottamalla tiedolla on potentiaalisesti paljon annettavaa ihmisille erilaisista taustoista riippumatta. Aiheet ovat usein helposti lähestyttäviä jo lukijan oman arjen ja elämäkokemusten kautta. Tieteellisen tiedon popularisointi avaa uusia mahdollisuuksia ja saattaa suuremman yleisön tietoon esimerkiksi tekstejä ja tutkimuksia, jotka muutoin jäävät toisinaan hyvinkin pienen joukon tietoisuuteen. Ylipäätään etnologian ongelmaksi voi Timo J. Virtasen mukaan nähdä sen heikon tunnettavuuden akateemisten piirien ulkopuolella. Ja jos tieteenala onkin herättänyt mielikuvia, on etnologian usein nähty historiatieteenä tai lähinnä museoiden kautta. (Virtanen 2012.) Esimerkiksi tällä Old Bankkia käsittelevällä tutkielmalla on mielestäni mahdollisuuksia herättää ihmisten mielenkiintoa pohtimaan erilaisia kaupunkitiloja, niiden merkityksiä ja niihin kerrostunutta historiaa sekä muistoja. Uskon, että tutkielmalla on paljon annettavaa esimerkiksi entisille Old Bankin asiakkaille, työntekijöille ja ylipäätään turkulaisille.

Useammista ravintoloista on kirjoitettu kirjoja, ikään kuin elämäkertoja, joihin on talletettu paikkojen historiaa ja niihin liittyviä muistoja. Tällaisia ovat esimerkiksi Timo Toivosen ”Hämeenportin tarinoita – ihmisiä ja elämää Turun ravintola Hämeenportin tienoilta” (2011) sekä Seppo Kemppaisen ja Antero Laihon ”Uusi Apteekin aika : seurusteluravintolan 20 vuotta” (2013). Kummassakin kirjassa näkyy hyvin asiakkaiden kiintymys ravintoloihin ja niiden suuri merkitys osana arkea, ravintoloiden vaiheita muistellaan lämmöllä. Mielestäni kysyntä tämän tyyppisille teoksille osoittaa, että ravintolat ovat kävijöilleen tärkeitä ja niistä halutaan tallettaa muistoja kansien väliin.

Tom O’Dell ja Robert Willim muotoilevat ehdotuksen uudelleen määritellä etologian tarkoitus akateemisissa piireissä sekä yleisemmin yhteiskunnassa, positoida etnologia uudelleen. Tällaisessa uudelleen määrittelyssä korostuisi etnologian mahdollisuudet ongelmanratkaisussa, kysymysten herättäjänä, ihmisten yhteen tuojana ja itsestään selvänä pidettyjen yhteiskunnallisten asioiden kyseenalaistajana. Hedelmällistä voisi olla myös yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja käytännön työn tuominen akateemisen tekemisen rinnalle. (O’Dell & Willim 2016, 74.)

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimusaineiston kerääntymisen myötä muistitiedon mahdollisuudet historian kirjoittajana, muistoista nousevat merkitykset ja nostalgia kohosivat mielenkiintoni keskiöön. Olen kiinnostunut vanhasta pankkirakennuksesta, mutta etenkin siitä mitä sen seinien sisäpuolella on muistojen perusteella ollut ja mitä merkityksiä ravintola Old Bank on saanut ihmisten arjessa.

Tutkimuskysymykset ovat muokkautuneet matkan aikana jonkin verran, mutta laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelman ei onneksi tarvitse olla kiveen hakattu, vaan se usein muovautuu vasta hankkeen edetessä (Eskola & Suoranta 2015, 15).

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Minkälainen historia ravintola Old Bankille rakentuu muistitiedon valossa?
- Mitä merkityksiä Aurakatu 3:ssa sijaitseva rakennus ja ravintola Old Bank saavat muistelussa ja muistojen kantajana?
- Kuinka nostalgia näkyy ravintola Old Bankiin liittyvässä muistelussa?

Tavoitteena ei ole selvittää, mitä Old Bank merkitsi kaikille turkulaisille tai asiakkailleen. Kohteena on ennemminkin ravintolan merkitykset osalle sen asiakkaista ja työntekijöistä. Kuitenkin yksityiskohdan kautta voidaan tehdä tulkintoja myös yleisemmistä ilmiöitä.

1.3 Aikaisempaa tutkimusta aiheesta

Tutkielmassa yhdistyy useampi perinteinen etnologisen tutkimuksen kohde. Ravintolat ja erilaiset kaupunkitilat ovat monelle erottamaton osa arkea ja kaupunkilaista elämäntapaa. Nämä ovat olleet perinteisesti etnologisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena – niin arki kuin kaupunkikin.

Aineistoni joukossa on myös ravintolatyöntekijöiden muistoja sekä muistelua heihin kohdistuen, minkä vuoksi tutkielman voidaan ajatella sivuavan myös etnologista työväestön ja ammattiryhmien tutkimusta. Myös ruoka- ja juomakulttuuria on tutkittu kansatieteessä pitkään.

Etnologiassa ja kansatieteessä on tutkimuksen kohteena perinteisesti olleet ns. kansa ja kulttuuri. Tutkielmani edustaa kaupunkikansatieteellistä tutkimusta. Ennen kaupungistumista tutkimuksen kohteena olivat kansan suuri enemmistö, talonpojat. Ilmar Talven mukaan kansankulttuurilla viitataan suurelle kansan enemmistölle tunnusomaiseen kulttuuriperinteeseen. Arkisen elämän ja työnteon ohella siihen on kuulunut myös juhlat ja pyhä, iloinen toiminta leikkien, soiton ja

erilaisten muiden huvien muodossa. Kulttuurin ilmiöt välittyvät sosiaalisesti ja ne ovat väestön lisäksi sidoksissa myös luonnon ja maan eri aikoina ihmisille tarjoamiin edellytyksiin. Kansankulttuurin ominaisimpina piirteinä pidetään sitä mikä on tyypillisintä ja yleistä, mutta variaatiollakin on siinä roolinsa. Aikaisemmin, vielä pitkälle 1900-luvulle, suurin osa kansasta on elänyt maataloudesta ja sen synnyttämistä sivuelinkeinoista. Vielä keskiajalla kaupungit olivat Suomessa pieniä ja niitä oli vain viisi. Niiden joukossa Turku ja Viipuri olivat suurimmat kaupungit. 1870-luvulla vain 7% kansalaisista asui kaupungeissa. Vuoteen 1910 mennessä luku oli kasvanut 15% asti ja 1930-luvulla neljäsosaan suomalaisista. 1970-luvulla tilanne oli se, että jo puolet väestöstä asui kaupungeissa. Teollistumisen myötä 1800-luvun lopulta väestön määrä kasvoi ja sen rakenne muuttui. Teollisuustyöväestön ja pienyrittäjien määrä lisääntyi. Tästä seurasi laajaa rakennustoimintaa. 1870-luvulta alkanut teollistumisen kausi on ollut merkittävä tekijä kaupungistumisessa. Noin 70 vuoden aikana agraarinen, sosiaalisten vastakohtien Suomi muuttui teollistuneeksi maaksi, jossa toimeentulo oli riittävää ja työtilanne kohtalainen. Myös suomalainen kulttuuri ja kieli nousivat ruotsalaisen sivistyksen tasolle. (Talve 2012 [1979], 5, 31, 323, 333, 387.)

Maanosamme valtioista juuri Suomi on kaupungistunut kovimmalla tahdilla, ja 1960-luvulla tapahtunut suuri muuttoliike maaseudulta kaupunkiin on viimeistään saanut etnologisen tutkimuksen keskiöön kaupungin ja työväestön. Työväestö tuli tutkimuskohteeksi samaan tapaan kuin maaseudun väestö aikaisemmin, kansan ääneksi - työläinen onkin ollut vasemmistolaisessa ja työväenhenkisessä ajattelussa keskushenkilö. (Lehtonen 2005, 19.) Ilmar Talve nimitettiin Turun yliopiston suomalaisen ja vertailevan kansatieteen laitoksen professoriksi vuonna 1962. Hänen tehtäväkseen tuli selvittää, mihin suuntaan laitoksen toimintaa lähdetäisiin viemään ja miten aineistojen kerääminen toteutettaisiin. Talven pitämässä virkaanastujaisesitelmässä esiin nousi kolme tärkeää teemaa. Näitä teemoja olivat ammattiryhmien ja teollisuustyöväestön tutkimus, toisena kaupunkilaisten kansankulttuurin tutkimus ja kolmantena maan talonpoikaiskulttuurissa tapahtuneet muutokset teollistumisen ajanjaksona 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuun. Suuntaviivat mahdollistivat turkulaiselle kansatieteelle omanlaisensa profiilin luomisen ja heikensi riippuvuutta talonpoikaiskulttuuria käsitelleistä Helsingin yliopiston kokoelmista. (Talve 2004, 333-335.)

Kaupunkia ja tilaa on tutkinut esimerkiksi Tiina-Riitta Lappi väitöskirjassaan ”Neuvottelu tilan tulkinnoista: etnologinen tutkimus sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön vuorovaikutuksesta jyvaskyläläisissä kaupunkipuhunnoissa” (2007). Lappi on tutkinut Jyväskylän kaupunkia puhuntojen kautta, kohteena on fyysisten tilojen sijaan näkökulmat kaupunkiin. Hän näkee

kaupungin tilallisuuden sen ”sosiaalisen ja materiaalsen ympäristön vuorovaikutussuhteena”. Kohteena ovat kaupungin tilat ja paikat suhteessa kaupunkilaisten arkielämään; kaupunki nähdään elettyinä ja sosiaalisena tilana materiaalsen ja rakennetun ulottuvuuden rinnalla. Tutkimus kietoutuu politiikkaan ja kaupunkisuunnitteluun. Lappi kirjoittaa myös, kuinka etnografisessa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota kaupunkien kohdalla etenkin niiden fyysisten elementtien kuvailemiseen analysoinnin sijaan. Katse on kohdistunut näkyvään ympäristöön, kuten kaupunkirakennuksien sijoitteluun. Tilanne on kuitenkin ollut korjaantumaan päin, sillä tilan ja paikan tutkimus ovat saaneet enemmän alaa etnologisessa tutkimuksessa. Kun tarkastellaan kulttuurisesta näkökulmasta kaupunkilaista elämäntapaa, Lappi nostaa myös arjen käsitteen keskeiseksi. (Lappi 2007, 10–12.)

Pekka Junkalan ja Nina Sämskilahden tutkimus ”Kadun risteyksessä: etnologinen analyysi kaupunkitilasta” (1969) käsittelee nimensä mukaisesti yhtä katua ja sen risteystä. Tämän kaupungin yksityiskohdan kautta he kuitenkin pyrkivät osoittamaan jotakin suurempaa ja heijastelemaan kaupunkia kokonaisuutena. Tavoitteena on tehdä näkyväksi tilakokemuksia ja kaupunkitiloille annettuja merkityksiä. He määrittelevät kulttuurin ihmislähtöiseksi merkitysjärjestelmäksi. (Junkala & Sämskilahti 1969, 6.) Mielestäni tässä on samantyyppisiä lähtökohtia omaan tutkielmaani nähden – esimerkiksi pyrkimys katsoa yksityiskohdan kautta jotakin suurempaa kokonaisuutta.

Turkulaista etnologista kaupunkiympäristöjen tutkimusta on viime vuosikymmenillä tehty esimerkiksi opinnäytetöiden muodossa Kakolan vankila-alueeseen³ ja Aurajokeen⁴ liittyen. Viimevuosina ilmestyneitä, Turkuun ja rakennettuun ympäristöön liittyviä opinnäytteitä ovat olleet myös Mona Siron ”Kallis viheralue tiivistyvän kaupungin puristuksissa. Etnologinen tutkimus Kupittaa siirtolapuutarhasta kaupunkitilassa,” (2022) ja Terhi Arellin ”Pelastus vai puskuotraktori?: Arvot törmäyskurssilla: Kaskenkatu 15a, Turku” (2019). Siro käsittelee tutkielmassaan erityislaatuisen kaupunkitilan saamia merkityksiä. Myös siirtolapuutarha näkyy työssä mielestäni vahvasti sosiaalisena tilana, kuten Old Bank omassa tutkimuksessani. Arellin pro graduissa ja tässä käsillä olevassa tutkielmassa on kummassakin alullepanevana voimana ollut halu säilyttää, tai ainakin tallettaa muistiin osia jostakin itselle tärkeästä tässä muuttuvassa kaupungissa.

Etnologisen arkielämäntutkimuksen keskiössä on usein ollut nimenomaan ihminen, kaupunkilainen, ja tämän luomat kulttuurin merkitykset (Virtanen 2012). Etnologista arkielämän, sekä työväestön

³ esim. Nieminen, Anne 2012. Turun Kakolanmäki 2025 – Kakolanmäen historiallisen vankila-alueen jatkokäyttö ja sen erilaiset tulevaisuuskuvat ja -toiveet. Kansatieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Turku.

⁴ esim. Herrala, Maria 2011. Aurajoen sillat : siltojen vaikutus Turun kaupunkikuvaan. Kansatieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Turku.

tutkimusta edustaa Maria Vanha-Similän väitöskirja “Yhtiöön, Yhtiöön! Lapsiperheiden arki Forssan tehdasyhteisössä 1950–1970-luvuilla” (2017). Tutkimus käy läpi Forssan tehdastyöläisten sekä lapsiperheiden arkea. Muistitietotutkimuksessa (ks. luku 3.2) keskeistä ovat yksilöiden omat kokemukset ja yhteisöjen arjen moniäänisyys. Vanha-Similän muisteluaineistoissa nostalgia (ks. luku 3.5) on vahvasti läsnä, myös hänen haastateltavistaan tunnistaa nostalgian olemassaolon, kaipuun menneeseen aikaan. (Vanha-Similä 2017, 10, 22, 34.)

Ruoka- ja juomakulttuuri on ollut perinteinen tutkimuskohde etnologiassa. Tutkimukseni voidaan katsoa jossain määrin sivuavan perinteistä kansatieteellistä ruoka- ja juomakulttuurin tutkimusta, joka liittyy olennaisesti myös arjen, ja sitä kautta juhlan, tutkimukseen. Kansatieteilijä Matti Räsänen mukaan ruoka- ja juomakulttuurin kuvaksia löytyy kansatieteen saralta runsaasti ja näitä aihepiirejä on pidetty tieteenalan vakiintuneena tutkimuksen kategoriana. Räsänen on itsekin tutkinut juomakulttuuria väitöskirjassaan joutsalaisesta sahtiperinteestä (1975) ja julkaissut muun muassa teoksen “Ohrasta olutta, rukiista ryypättävää: mietojen kansanomaisten viljajuomien valmistus Somessa” (1977). (Räsänen 1980, 8.)

Ruoka- ja juomakulttuuria on pyritty ymmärtämään kulttuurisena järjestelmänä muiden järjestelmien joukossa. Ruualla (ja miksei juomallakin) on osoitettu olevan symbolisia merkityksiä esimerkiksi identiteetin tai sosiaalisen statuksen muodostumisessa, ja ruokajärjestelmät on nähty aikansa sekä kulttuurinsa kuvastimina. Pohjimmiltaan ruoka- ja juomakulttuurin kompleksin peruslähtökohtana on kuitenkin yksinkertaisten fysiologisten perustarpeiden tyydyttäminen, vaikka niiden ulottuvuudet ovat tätä paljon monimutkaisemmat. Ruokailu ja juomien nauttiminen ovat myös sosiaalista toimintaa, näytellen merkittävää roolia yksilöiden välisessä kanssakäymisessä. Ruokaan ja juomaan yhdistyvää sosiaalista tilannetta Räsänen kutsuu nauttimistilanteeksi. Tilanne voidaan jaotella joko tarpeen mukaan, esimerkiksi nälän vuoksi tapahtuvaksi, tai institutionaalisen ja sosiaalisen tarkoituksen tulokseksi, kuten vaikka juhlaruokailu. (Räsänen 1980, 1–4, 24.)

Ravintoloiden tutkimuksen puolelta nostan esiin Karri Kilpisen kulttuurihistorian oppiaineen pro gradu -tutkielman ””Itsemurhayksioiden olohuone” Ravintola Three Beersin luoma yhteisöllisyys osana Turun ylioppilaskylää ja turkulaista vapaa-ajankulttuuria 1989–2018” (2020). Oli mielenkiintoista lukea Kilpisen kuvailua ravintola Three Beersistä, sen visuaalisista piirteistä, käytännöistä ja ihmisistä. Kilpisen esimerkin myötä uskalsin ottaa mukaan enemmän myös omia muistelujani Old Bankiin liittyen. Kilpisen pro gradusta luin myös inspiroivaa pohdintaa ”Trebarin” yhteisöllisyydestä. Vanhempaan juomakulttuuriin keskittyä Soile Siltala vuonna 2001 julkaistu

kansatieteen oppiaineen pro gradu -tutkielma ”Virkana kestikievarit”. Tutkimus käsittelee suomalaisten keskikievareiden toimintaa 1600-luvulta 1800-luvun lopulle saakka. Siltalan historiasuuntautuneen näkökulman keskiössä on kestikievari ammattina. Jo kestikievareiden aikaan alkoholin anniskelu oli lailla tarkoin säädeltyä ja kievareiden tiloista suuri osa meni majoitustoimintaan. Majoituksen suuresta roolista huolimatta vuonna 1636 kaikki lailliset majatalot olivat myös krouveja, joilla oli yksinoikeus oluen ja viinan myyntiin. Koin erityisen mielenkiintoiseksi ja oman työni kannalta hyödylliseksi Siltalan kuvailun kestikievareiden fyysisestä miljööstä. (Siltala 2001, 23–25.) Suomalaisesta ja vertailevasta kansatieteestä valmistunut Ulla Leinon pro gradu tutkielma ”Turun etniset ravintolat” (1996) tutkii ravintoloita, ravintoloissa työskentelyä ja etnisyyttä. Leinon tutkielman kohteena ovat nimenomaan ruoanmyyntiin keskittyneet ravintolat. Erityisesti hyödyin Leinon katsauksesta ravintolatutkimuksen historiaan – tosin siinä pääroolin saavat nimenomaan ruokaravintolat. Myös Leinon kuvaus Turun etnisestä ravintolakartasta on mielenkiintoinen, ja auttoi muodostamaan omaa kuvaani turkulaisesta pubiympäristöstä myös konkreettisemmän kuvailun tasolla.

Jyrki Seppälä on tehnyt ravintola Tinatuopista folkloristiikan pro gradun otsikolla ”Tinatuoppi kulttuurisena näyttämönä. Etnografinen tapaustutkimus turkulaisesta keskiolutpubista” (1994). Tutkimuksen teon aikaan keskiolutpubina toiminut Tinatuoppi on ollut Seppälän oma kantapaikka ja hänen suhteensa paikkaan onkin selvästi henkilökohtainen. Myös Seppälä suhteuttaa tutkimansa pubin muihin turkulaisiin anniskeluliikkeisiin ja kuvailee kattavasti niin Tinatuopin sisustusta, henkilökuntaa kuin asiakaskuntaakin. Seppälän tekstistä välittyy eläväinen kuva niin haastateltavista, pienistä ja suurista hetkistä pubissa kuin ravintolan vetovoimastakin. Sain tutkielmasta ajatuksia siihen, kuinka itse rakensin kuvaa ravintola Old Bankista. Aivan yhtä avoimesti kuin Seppälä en kuin kuitenkaan tuo arkaluontoisempia asioita esiin tai kirjoita yksittäisistä asiakkaista tunnistettavasti ulkopuolisen silmin.

Sosiologian pro gradu -tutkielmassa ”Ravintolamakuja? - Hämeenkadun seurusteluravintolat, niiden ravintolakulttuuri ja tyylin merkitys” (1996) Marja Suoninen tutkii ravintolakulttuuria sekä tyylitajun ja henkilökohtaisen maun vaikutusta ravintolan valitsemiseen. Myös Suoninen kuvailee kattavasti ja konkreettisella tasolla ravintoloiden miljöitä, ääniä, valoja, henkilökuntaa ja muita piirteitä, joista ravintolat muodostuvat. Samalla hän käsittelee ravintoloiden arkea ja juhlaa. Suomisen tutkimuksen kohteena ovat nimenomaan juomien anniskeluun keskittyneet paikat. Suomisen pro gradu antaa mielenkiintoisen katsauksen turkulaisiin pubeihin 1990-luvulla.

Etnologista ammattiryhmätutkimusta edustaa Marja-Liisa Räisäsen kansatieteen pro gradu “Viitoskassan kaunotar. Kulttuurianalyttinen tutkimus päivittäistavarakaupan kassan työstä” (2008). Räisäsellä on omakohtaista kokemusta kaupan kassana työskentelystä ja hänen tutkimusotteensa on hyvin refleksiivinen ja pohdiskeleva. Myös Räisäsen gradussa tulee hyvin esiin myyjän työhön liittyvät sosiaaliset vaatimukset – esimerkiksi kohteliaisuus ja hyvä ihmistuntemus. Kuten ravintolatyöntekijän, myös kassamyymjän työ on sosiaalista työtä. Ystävällisyyden ja kohteliaisuuden lisäksi on molemmissa oltava myös tarvittaessa tiukka ja vetää rajoja asiakkaille. Kauan kaupassa työskennelleiden työntekijöiden kanssa asiakkaille voi syntyä jopa henkilökohtainen suhde, jolloin työntekijälle saatetaan tuoda esimerkiksi tuliaisia matkoilta tai joululahjoja. (Räisänen 2008, 45, 50, 53.) Myös meille pankkiin tuotiin monesti jouluna ja merkkipäivinä pieniä lahjoja, kuten suklaata tai kukkia.

2 Aineisto

Tutkimuksen kvalitatiivisen luonteen vuoksi tutkimusaineiston rajaamisen suhteen ei ole dominoinut niinkään määrä kuin laatu. Keskeisen aineistoni muodostavat seitsemän vastausta teemakirjoituspyyntöön ja kuusi tekemääni teemahaastattelua. Kirjoitusten pituudessa on paljon vaihtelua. Haastattelut ovat haastatteluhetkessä kestäneet noin puolesta tunnista yli tuntiin. Lisäksi näitä täydentämään olen käyttänyt tutkimuskirjallisuutta, opinnäytteitä, muutamia lehtiartikkeleita, kirjoituksia menneisyyden Turusta ja suomalaisesta olutkulttuurista.

Keräämäni aineisto, niin teemahaastattelut kuin teemakirjoituksetkin, arkistoidaan Turun yliopiston HKTL-arkistoon. Haastattelut arkistoidaan sekä äänitteinä että litteraatioina ja kirjoitukset anonyymeinä teksteinä. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen arkistosta aineisto on käytettävissä myös tulevaa tutkimusta varten, arkiston sääntöjä noudattaen. Kirjoitusten arkistotunnukset ovat TYKL/spa/1239-1245 ja haastatteluiden TYKL/aud/1834—1839.

Olen hyvin kiitollinen kaikille tutkielmassa mukana olleille haastatelluille ja kirjoittaneille, jotka ovat jakaneet minulle muistojaan ja ajatuksiaan Old Bankkiin liittyen. Toivon että odotus palkitaan ja tästä työstä on myös heille iloa.

2.1 Teemahaastattelut

Tutkielmani aineistoon sisältyy kuusi teemahaastattelua. Haastateltaviksi valikoituivat henkilöt, jotka olivat minulle entuudestaan tuttuja Old Bankin ajalta. Valitsin ihmisiä, joiden odotin tai tiesin suhtautuvan myönteisesti haastatteluun ja joilla ajattelin olevan kokemusta Pankissa käymisestä jo pidemmältä ajalta, mielellään ravintolan avaamisen ajoilta saakka. Kaksi haastateltavistani on työskennellyt Old Bankissa useiden vuosien ajan. Neljä muuta ovat käyneet ravintolassa asiakkaina melkein koko sen olemassaolon, 27 vuoden ajan. Haastattelut erosivat toisistaan jonkin verran, sillä kyselin asioita sen mukaan mikä suhde haastateltavalla oli Old Bankkiin ja mitä hän itse toi esiin ravintolaan liittyen. Kaikissa haastatteluissa käytiin ainakin jossain määrin läpi seuraavia teemoja: Ravintolan avautuminen ja sen alkuaikat sekä vuosien aikana tapahtuneet muutokset, Old Bank osana arkea (työntekijän tai asiakkaan näkökulmasta), Old Bank osana Turun kaupunkikuvaa sekä ravintolakenttää. Old Bankin toiminnan loppumisen herättämät ajatukset, vanhojen rakennusten muuttuneet käyttötarkoitukset sekä muistoja ravintolaan liittyen.

Haastateltavani edustavat miehistä näkökulmaa Old Bankista. Usein pubit muutoinkin mielletään melko maskuliinisiksi tiloiksi. Pekka Sulkusen, Pertti Alasuutarin, Ritva Nätkin ja Merja Kinnusen

vuonna 1985 julkaistussa teoksessa lähiöravintola nähdään miehisten arvojen kenttänä, joka jatkaa miesten vuosituhansia vanhoja perinteitä kokoontua yhteen keskustelemaan tärkeistä kylää koskevista asioista ja ylipäättään kuluttamaan aikaa (Sulkunen & muut 1985, 14). Vaikka 1980-luvun lähiöpubi on erilainen paikka kuin ravintola Old Bank, mielikuvieni mukaan jälkimmäisessäkin asiakaskunta koostui suurimmaksi osaksi miehistä, vaikka toki naisiakin kävi paljon asiakkaana. Onneksi kuitenkin kirjoitusvastauksissa on näkyvillä myös naisnäkökulmaa, minkä lisäksi oma asemani naisena hieman tasoittaa tilannetta.

Haastateltavieni voi kaikkien ajatella olleen Old Bankin kanta-asiakkaita. Myös ravintolassa työskennelleet ovat käyneet siellä vapaa-ajallaankin. Timo Toivonen määrittelee ravintola Hämeenportista kirjoittaessaan kanta-asiakkaaksi ihmisen, joka on vierailut usein ravintolassa ja jonka myös muut informantit ja haastatellut henkilökunnan jäsenet muistavat (Toivonen 2011, 104). Mielestäni määritelmä on hyvä ja pätee myös omassa tutkielmassani.

Haastattelu on tiedonkeruun muotona kaikkein käytetyimpiä. Se on joustava menetelmä, joka mahdollistaa tiedonhankinnan suuntaamisen haluttuihin seikkoihin itse keruutilanteessa.

Haastattelussa on menetelmänä omat ongelmansa, jotka tulisi tuoda ilmi lopputuotteessa. Niin haastattelu kuin kyselytkin ovat menetelmiä, jotka kohdistuvat ajattelun ja tietoisuuden sisältöihin. Haastattelu on aikaa vievä menetelmä, ja huomasin tämän myös omaa tutkimustani tehdessä – kirjoitusten kohdalla aikaa meni lähinnä kirjoituspyynnön valmisteluun ja analyysivaiheeseen, haastattelussa aikaa vei ajankohdan sopiminen, haastattelun valmistelu ja toteutus sekä ennen kaikkea jälkityö, eli litterointi ja lopulta litteraatioiden läpikäynti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35.)

Haastattelevan tutkijan tehtäväksi tulee haastateltavan ajatusten, kokemusten, käsitysten ja tunteiden kuvaaminen. Haastattelu itsessään on vuorovaikutustilanne, jossa saadaan epätäydellinen kuva tutkittavasta aiheesta. Haastattelun eri osapuolilla on aina tilanteessa mukanaan aiemmat kokemuksensa, joihin suhteessa haastattelun tulkinta tapahtuu. Hirsjärvi ja Hurme määrittelevät haastattelu yksinkertaisimmillaan ”keskusteluksi, jolla on ennalta päätetty tarkoitus”. Keskustelusta haastattelun erottaa selkeimmin sen pyrkimys kerätä informaatiota ja haastattelu onkin päämäärähakuista sekä ennalta suunniteltua toimintaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 41–42.)

Tutkimushaastatteluiden erot syntyvät etenkin niiden strukturointiasteen vaihtelusta.

Teemahaastattelu on monesti synonyymi puolistruktuoidulle haastattelulle. Strukturaatiota siihen kuitenkin tuo haastattelun ennalta kaikille määritellyt, samat teema-alueet ja aihepiirit.

Teemahaastattelussa kaikki subjektin ajatukset, tunteet, uskomukset ja kokemukset kelpaavat tutkimuskohteeksi. Erityisesti siis korostetaan haastateltavien henkilökohtaista elämismaailmaa ja tulkintoja sekä annettuja merkityksiä, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Tutkimuksen teon jokaisessa vaiheessa on edessä eettisiä kysymyksiä. Niitä tulee pohtia niin litteroidessa, itse haastattelutilanteessa, analyysivaiheessa kuin lopulta tutkimustulosten raportoinnissakin. Viimeksi mainitussa on pohdittava sitä, mitä valmis tutkimus voi aiheuttaa tutkittaville, tai ryhmille ja instituutioille, joihin he kuuluvat. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20.) Kävin läpi eettistä pohdintaa tutkimushaastattelujen nauhoitteita kuunnellessani sekä niitä litteroidessani. Huomaan, että haastattelu on minulle vielä melko vieras, rutinoitumaton tilanne – koen kommenttini joissain kohdin hieman ohjaileviksi, kuin olettaisin jo etukäteen mitä vastaaja voisi haluta nostaa esiin. Myös tuttujen henkilöiden haastattelu tuo omat ongelmansa. Minulle puhutaan kuten yleensäkin haastattelun ulkopuolella, ja keskinäinen kommunikaatio ei välttämättä pysy asialinjalla. Olen jonkin verran karsinut sitä, mitä asioita haastattelulitteraatioista nostan esiin, syynä joidenkin aiheiden arkaluontoisuus tai epärelevanttius tutkimuksen kysymyksenasettelun näkökulmasta. Koen, ettei haastateltava välttämättä ole tutun ihmisen kanssa jutellessaan tullut ajatelleeksi, että kaikki menee nauhalle. Vaikka onkin vaikeaa vetää rajaa siihen mitä sensuroidaan ja mitä ei, olen poistanut myös litteraatioista yrityksille tai ihmisille mahdollisesti negatiivisia seuraamuksia tuottavia kohtia sekä henkilökohtaisia tietoja ihmisistä, jotka eivät ole olleet itse mukana tutkimuksen teossa.

Olen pohtinut paljon haastateltavista käyttämiäni nimityksiä tai koodeja. Esimerkiksi ravintolan perustaja, ravintolapäälliköt ja monet työntekijät ovat olleet asiakkaille vähintään nimeltä tuttuja. Mukana kertojissa saattaa olla tuttuja nimiä myös asiakaskunnasta. Näin ollen pseudonyymien käyttö ei tuntunut luontevalta. Päätin korvata kirjoittajan merkillä K1, K2, K3... ja niin edelleen. Haastateltavat olen merkinnyt samaan tyyliin, H1, H2, H3... Ravintolan perustajasta, Jarkko Kovasiivestä, olen päätenyt käyttämään hänen omaa nimeään, sillä hän on esiintynyt runsaasti mediassa ja ollut aikanaan tunnettu hahmo ravintolamaailmassa, ellei laajemminkin. Lisäksi olen pyrkinyt häivyttämään kertojien identiteettiä siten, että olen jättänyt joissain kohdin tekstistä pois ilmeisimpiä tuntomerkkejä.

2.2 Teemakirjoitukset

Suullisten haastattelujen lisäksi etnologiassa on perinteisesti kerätty ihmisten kokemuksia myös kirjallisessa muodossa. Kyselyillä on suomalaisessa kansatieteellisessä tutkimuksessa pitkä historiansa. Kansatieteellisiä kyselyiden joukkokeruita on järjestetty jo 1800-luvun puolivälistä lähtien kansallisen herätyksen myötä, jolloin koettiin tarvetta rakentaa suomalaiskansallista identiteettiä. Myös Turun Yliopiston vuonna 1958 perustetun suomalaisen ja vertailevan kansatieteen laitoksen aineistoja alettiin kartuttaa laajoilla postikyselyillä. Kansatieteellisiin kyselyihin saatuja vastauksia on pidetty tärkeinä etenkin ”kansan” ääntä dokumentoitaessa. Usein kyselyissä on kartoitettu nimenomaan mennyttä elämää, mutta toisinaan on onnistuttu tallentamaan myös ajankohtaisia ilmiöitä. Kirjoittaja pyrkii muistellessaan luomaan kokonaiskuvaa pirstaleisista muistoista, ja kirjoittamisen hetki vaikuttaa siihen, kuinka menneisyydestä lopulta kerrotaan. Korkiakankaan, Olssonin, Ruotsalan ja Åströmin mukaan nykyaikana onkin alettu enenevässä määrin kiinnostua muistelukirjoittajien henkilökohtaisesta taustasta. Tällöin on helpompi asettua kirjoittajan asemaan ja häntä ympäröivään kulttuuriin, jossa muistelu on tapahtunut, minkä myötä muistot voivat avautua tutkijalle uudella tavalla. (Korkiakangas & Olsson & Ruotsala & Åström 2016, 8, 12, 17, 21.)

Tarkoitukseni oli alkuperäisen suunnitelman mukaan kerätä tutkielmani aineisto pääasiassa haastattelujen avulla. En uskonut aiheeni kirjoittavan paljoakaan henkilökohtaista paneutumista kirjoittamiseen, vaan ennemminkin vapaamuotoinen ja rönsyilevä haastattelutilanne saattaisi olla ominaisempi erilaisten muistojen esilletuloon. Netissä täytettävän kyselyn en uskonut palvelevan tarkoituksiani, sillä kaipasinkin vapaamuotoisia vastauksia. Alkuun haastattelujen tekeminen ei kuitenkaan luonnistunut koronatilan vuoksi, joten laitoin vireille kirjoituspyynnön, jota levitettiin Facebookin ja tuttujien kautta. Kirjoituspyynnössä kysyttiin muistoja Old Bankkiin liittyen, mitä se merkitsi asiakkailleen ja miten ravintola näkyi osana Turun kaupunkikuvaa, sekä ajatuksia kaupunkitilojen muuttuneista käyttötarkoituksista (Liite1). Sain kirjoituspyyntöön seitsemän vastausta, joita käytän aineistona tutkielmassa. Kirjoitukset pitivät sisällään todella mielenkiintoista ja monipuolista muistelua ravintola Old Bankkiin liittyen. Sekä haastattelut että kirjoitukset analysoin teemoittelun keinoin (lisää luvussa 3.4).

Pohdittaessa esimerkiksi teemakirjoitusten tai muun muistin ja tulkinnan varaisen aineiston sopivuutta tutkimuksen lähdemateriaaliksi, voidaan kysymykseen suhtautua eri tavoin näkökulmasta riippuen. Toisinaan kirjoitukset otetaan käsittelyyn ”autonomisina kulttuurin tuotteina”. Usein kuitenkin hedelmällisintä tutkimuksen kannalta on suhteuttaa ne

yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen ympäristöönsä. Teksteihin voidaan myös suhtautua konstruktionistisesti tai niin sanottuja faktoja etsien. Historiallisten, tosiasioina pidettyjen tapahtumien jäljittäminen on teemakirjoituksissa vaikeaa, sillä yksilöiden ajattelusta tai elämän tapahtumista harvoin on muita dokumentteja, joihin tietoja verrata. (Helsti 2005, 152–153.) Tutkielmassani ei pyritä faktojen löytämiseen, kuten ei useimmiten etnologisessa tutkimuksessa muutoinkaan. Sen sijaan pyrin selvittämään, mitä ihmiset kokevat ja muistavat tapahtuneen tai olleen. Hedelmällisen tiedon tavoittelu varman sijaan on tässäkin tutkielmassa pääosassa pyrkimys saada selville asioita koetusta todellisuudesta sekä sen kuvaamisesta (Helsti 2005, 154).

Teemakirjoituksia arvioitaessa on pohdittava niiden edustavuutta tutkittavan aiheen suhteen. Esimerkiksi minkälaiset ihmiset useimmiten ottavat osaa kirjoituskilpailuihin, onko kohteena oleva ihmisryhmä tottunut kirjalliseen kommunikaatioon tai onko tutkimusaihe sellainen, josta voi saada tietoa lukien tai kirjoittaen. (Helsti 2005, 152.) Saamieni kirjoitusten kohdalla kyse on luultavasti ihmisistä, jotka ovat minulle jollakin tavalla tuttuja ja tarjoavat apuaan muistelussa, tai ihmisiä, joille Old Bankin muistelu herättää positiivisia tunteita. Tämä vaikuttaa selvästi kirjoitusten luonteeseen.

3 Metodologia ja teorettinen viitekehys

Muistitietotutkimus on tutkielmani teorettinen ja metodologinen lähtökohta. Lähestyn aiheitani etnografian keinoin ja hyödynnän tutkimuksessa myös refleksiivistä pohdintaa. Tavoitteenani on kontekstualisoida muistitietoa syvällisemmän ymmärryksen saavuttamiseksi tutkimusaiheeni kulttuurisesta, ajallisesta ja paikallisesta kontekstista. Näkökulmani tutkimusaineistoihin ja tietoon on konstruktionistinen. Tutkimusaineiston sisällönanalyysissa olen hyödyntänyt teemoittelua.

Kyseessä on empiirinen, eli kokemusperäiseen tietoon nojaava tutkimus, joka pohjautuu itse keräämiini kenttätöyöaineistoihin, sekä niistä tekemiini tulkintoihin. Etnologi pyrkii tulkitsemaa ja kääntämään tieteelliseksi tekstiksi ilmiöitä, käyttäen hyväksi kenttätöytä, elämäkokemustaan ja koulutustaan, eikä tutkimukseni ole tästä poikkeus (Fingerroos & Jouhki, 84–85.) Jyrki Pöysän mukaan etnologisessa tutkimuksessa ei tavoitella yleistyksiä tutkittavasta aiheesta. Sen sijaan tavoitteena on ymmärtää ilmiön kompleksisuutta. Tällä myös pyritään paikkaamaan kooltaan rajallisen aineiston jättämiä aukkoja. (Pöysä 2015, 51.)

3.1 Työn keskeiset käsitteet

Seuraavissa kappaleissa käyn lyhyesti läpi tutkielmani kannalta keskeisimpien käsitteiden määritelmiä. Niitä ovat kulttuuri, muistitieto, arki, nostalgia ja kaupunkitila. Kaikki käsitteet voidaan määritellä monin eri tavoin, ja etenkin eri tieteenaloilla voi olla eriäviä näkemyksiä niiden merkityksistä. Olen valinnut määritelmät, jotka soveltuvat kuvaamaan käsitteiden käyttöä tässä tutkielmassa.

Tässä työssä kulttuuri käsitetään tavoiksi, joilla yksilöt ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa, elävät ja etsivät merkitystä elämälleen. Kulttuuri välittyy ihmisille sanallisessa muodossa tai sanattomasti, hiljaisena tietoa. Se on ihmisten jakamia arvoja ja uskomuksia, tietoa ja toimintatapoja. Kulttuuri voidaan jaksaa esimerkiksi elinympäristön, sosiaalisen pääoman tai historian perusteella. (Kouri 2015, 15.)

Määrittelen muistitiedon tässä tutkielmassani kirjoitetuksi ja suulliseksi muistelun tuottamaksi tiedoksi. Muistitieto on tutkimusaineistona ja käsitteenä kuulunut lähes itsestään selvästi osaksi etnologisen tutkimuksen paradigmaa. Muistitiedon avulla ei pyritä nykypäivän etnologisessa tutkimuksessa löytämään objektiivista historiallista tietoa, vaan ennemminkin yksilöllistä kokemuksellisuutta. Yksilöllisyyden ohella muistitiedossa tärkeää on yhteisö, jonka jäsenenä muistellaan myös kollektiivisesti jaettua subjektiivisten elämysten ja kokemusten rinnalla.

Muistitietotutkimuksessa tutkijan kiinnostus voi kohdistua sekä muistoin tuotettuun menneisyyteen että muisteluun nykyhetkessä. Tällainen tieto on nähty sekä tutkimuksen primaarimateriaalina että pohjaksi argumentaatiolle. (Korkiakanga 1996, 13, 16; Savolainen & Koskinen-Koivisto & Hytönen 2022, 300.) Muistitietoa ja muistitietotutkimusta käsittelen lisää kappaleessa ”4.1 Muistitietotutkimus ja nostalgia”.

Arki täyttää suurimman osan ihmiselämästä. Usein sen ajatellaan syntyvän vapaa-ajan, työn ja levon jatkumosta. Arjen sisällön koetaan olevan jotakin tavanomaista, rutinoitunutta ja itsestään selvää. Puhekielessä arkisella viitataan johonkin tavanomaiseen ja kulttuurisesti matalaan, jopa vähempiarvoiseen. Usein arki tulee näkyväksi vasta, kun sitä verrataan juhlaan tai pyhään. Kansatieteellisen ja etnologisen tutkimuksen kohteena on usein pidetty juuri arkea ja arjen elämismaailmaa. Kulttuurintutkimuksessa on käytetty myös piiloarjen käsitettä – piiloarki viittaa jokapäiväiseen, huomaamattomaan ja henkilökohtaiseen elämään. Tähän liittyy myös mikrohistoria, joka käsitetään tutkimukselliseksi menetelmäksi tai asenteeksi tutkittaessa esimerkiksi ilmiöitä, alueita tai yksilöitä, jotka kertovat lopulta jostakin laajemmasta kuin vain itsestään. Arjen vastakohtana voidaan nähdä esimerkiksi yksilön elämän erilaiset tärkeät päivät ja käännekohdat, kalendaariset juhlat, maalliset ja uskonnolliset rituaalit. Myös ei-arki on vakiintunutta ja odotusten mukaista. Sekä arjessa että juhlassa ovat läsnä erilaiset toistuvat perinteet ja tavat. (Enges & Mahlamäki & Virtanen 2015, 61,63, 67.)

Nostalgia juontuu Kreikan kielen ilmauksesta, joka tarkoittaa koti-ikävää. Nostalgia onkin eräänlaista kaipausta paikkoja tai henkilöitä kohtaan, mutta nykyisin siinä tunnistetaan kuitenkin positiivinen ja miellyttävä vire, sen avulla ikään kuin nautiskellaan menneisyyden muistoista ja muistelusta. Kuten muutkaan tunnekokemukset, nostalgisen muistelun tuottamat tunteet eivät ole vääriä tai vähemmän tosia. Nostalgiaan liittyy muistamisen ohella vahvasti myös unohtaminen. (Korkiakangas 1996, 37; Rossi 1991, 183.) Nostalgiaa käsittelen lisää kappaleessa ”4.1 Muistitietotutkimus ja nostalgia”.

Kaupungit ovat ihmiset rakentamia ympäristöjä. Tiina-Riitta Lappi kuvaa kaupunkia seuraavasti: ”Kaupunkiympäristö on moniulotteinen, ajallisesti ja kokemuksellisesti kerrostunut merkitysympäristö. Sitä voidaan tarkastella tiloina ja paikkoina, joiden merkitys rakentuu ihmisten kokemusten ja inhimillisten tulkintojen kautta.” (Lappi 2007, 30.). Kaupunki-maaseutu -jako on etnologiassa tuttu, ja usein puhutaankin erikseen esimerkiksi kaupunkikansatieteestä. Kuitenkin ne ovat toisiinsa nähden limittäisiä. Kaupunkeja on eri kokoisia metropoleista pienempiin

maaseutualueiden asumis-, palvelu- ja liikekeskittymiin. Kaupungit itsessään jakautuvat kaupunginosiin, kortteleihin ja katuihin. Kaupungeista voidaan erottaa esimerkiksi ydinkeskusta ja sitä ympäröivät taajama-alueet. Etnologiassa kaupunki voidaan nähdä myös kulttuurien tuottajaksi. (Virtanen 2012; Kervanto Nevanlinna 1993.)

Ranskalaisen filosofin Henri Lefebvren mukaan tila on sosiaalisten suhteiden passiivinen locus (lat. paikka). Tila ei ole tyhjä vaan se tuotetaan. Merkityksellisessä tilassa yhdistyy fyysinen, mentaalinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Lefebvren jaon mukaan tiloilla on kolme, toisilleen limittäistä ulottuvuutta: käytännön tilat, jotka havaitaan, tilojen esittäminen eli käsitteellistetty tila ja esittämisen tilat eli eletyt tilat. Käytännön tiloihin liittyy tilojen spatiaaliset ulottuvuudet ja kaupunkien perusrakenteet. Ne ovat havaittuja tiloja, osa urbaania todellisuutta ja päivittäisiä rutiineja. Esitetyt tilat ovat käsitteellistettyjä kuvauksia ja mielikuvia tilasta. Eletyt tilat ovat tiloja sellaisena, kuin ihmiset niitä elävät, ja niillä on symbolisia ja vertauskuvallisia ulottuvuuksia. (Lefebvre 1991, 1, 11, 33, 38–39; Terho 2002, 311–312.)

Kaupunkitiloihin liittyy humanistisesta maantieteestä lähtenyt paikan käsite. Humanistisesta maantieteestä on jäänyt ajatus paikasta merkityksellisenä, koettuna ja etenkin elettyinä tilana. (Rannila 2021, 348.) Paikka voidaan ajatella tilaksi, johon on liitetty ihmisen antamia merkityksiä osana elämismailmaa. Paikan ei ajatella olevan objektiivinen fakta, vaan ilmiö, joka saa merkityssisältönsä ihmisten kokemuksista ja tulkinnasta. Elämismailma taas pitää sisällään kaiken ihmiselle tutun ja rutiininomaisen, ja se muokkaa neutraalista tilasta subjektiivisen paikan. (Haarni ja muut 1997, 16–17.) Tieteen termipankin mukaan elämismailman käsite on lähtöisin filosofiasta Edmund Husserlilta, jonka näkemyksen mukaan ”subjektiivinen ja persoonallinen maailma on perustavin tapa katsoa maailmaa”. Hän vastusti tieteellisen maailmankuvan vallitsevaa ylivaltaa, joka hänestä sulkee pois tarkastelusta perustavanlaatuiset kysymykset esimerkiksi ihmisen olemassaolon mielekkyydestä. (Tieteen termipankki, elämismailma.) Elämismailma pitää sisällään tutuksi koetun fyysisen ja henkisen ympäristön, ihmisen arkielämän ”näyttämön”. Siinä missä agraariyhteiskuntien elämismailmat olivat suhteellisen muuttumattomia, nyky-yhteiskunnassa puhutaan ennemminkin monikkona elämismailmoista. (Enges & Mahlamäki & Virtanen 2015, 61–62.)

3.2 Muistitietotutkimus ja nostalgia

Muistitietotutkimuksesta puhuttaessa tulee helposti mielikuva kaukaiseen menneisyyteen ulottuvasta tutkimuksesta. Oma tutkimukseni aikajänne ulottuu vain muutamien vuosikymmenten päähän menneisyyteen, ja sieltä aina nykypäivään saakka. Tutkimuskohteeni, ravintola Old Bank on kuitenkin lopettanut toimintansa ennen tekemiäni haastatteluja ja kirjoituspyynnön vastauksia. Kertomuksissa Old Bankista menneisyys on mielestäni vahvasti läsnä. Vastauksissa on selkeästi muisteleva ja nostalginen sävy, jotakin mennyttä kaivataan. Tämän vuoksi on mielestäni perusteltua puhua muistitietotutkimuksesta. Menneisyyden tulkintoja kuitenkin verrataan nykyhetkeen ymmärryksen lisäämiseksi. Myös esimerkiksi Pia Olsson puhuu muistelemisesta ja muistoista myös lähimenneisyyttä, tätä päivää ja helsinkiläisten opiskelijoiden kokemuksia käsitellessään (Olsson 2013).

Muistitieto on tiedonantajan muistinvaraista tietoa (Peltonen 1998–2001). Muistitietotutkimusta on tehty esimerkiksi historiantutkimuksen, folkloristiikan ja etnologian piirissä, mutta eri tieteenaloilla on sille omat määritelmänsä ja lähestymistapansa. Muistitieto on ollut itsestään selvä osa etnologisen tutkimuksen paradigmaa, jossa se on yleisimmin nähty tutkimuksen primaarimateriaaliseksi ja perustaksi argumentaatiolle. Muistitieto liittyy fenomenologiseen ja hermeneuttiseen tutkimukseen, joiden tavoitteena on ollut tutkimusaiheen ja tutkittavien inhimillistäminen ja ymmärtäminen. (Korkiakangas 1996, 12.) Muistitiedon ja arjen tutkimuksen eräänlainen klassikko, Pirjo Korkiakankaan väitöskirja ”Muistoista rakentuva lapsuus: agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa” (1996), on usein nähty jopa alullepanijaksi etnologiselle muistelun ja muistin kautta tapahtuvalle arkielämän tutkimukselle.

Muistin rooli kulttuurissa ja jokapäiväisessä elämässä on merkittävä. Se tekee mahdolliseksi asioiden ja tapahtumien jäsentämisen ajalliseksi jatkumoksi. Etnologisessa tutkimuksessa ajallisella sijoittumisella on merkittävä rooli ihmistä ja kulttuuria tutkittaessa. Muistin merkitys on lähes ”sisäänrakennettu” tieteenalaan, sen metodeihin ja sisältöihin, sekä yksilöllisenä että kollektiivisena muistina, merkityksenantoina ja kokemuksina. Muisteluun pohjautuvan tutkimuksen on mahdollista rakentaa yksilön omien merkitysantojen kautta yleisempää kuvaa kulttuurista. (Korkiakangas 2005, 129.) Muistitietoon verrattuna muisto on jotakin tunnepohjaisempaa, ja siihen liittyy yksilöllistä elämyksellisyyttä. Muistitiedossa sen sijaan korostuu kollektiivinen muistiaines ja yhteisöllisyys. (Korkiakangas 1996, 17; Peltonen 1998–2001.)

Muistitieto koetaan usein luotettavaksi tietolähteeksi kertojan muistellessa omia kokemuksiaan. Muistaminen kuitenkin tapahtuu nykyhetkestä käsin, sen hetkisessä kontekstissa, jolloin muistelun ja kerronnan prosessi ja tulkinta ovat erottamattomat sen hetkisten henkilökohtaisten, poliittisten ja kulttuuristen arvojen vuoropuhelusta. Ulla-Maija Peltonen nostaa esiin historiallisen muistin käsitteen sekä muistin sosiaalisen ja yhteisöllisen puolen, jotka tulevat näkyviin esimerkiksi juuri instituutioiden säilyttämissä rakennuksissa, asiakirjoissa ja esineissä. Muistamisen yhteydessä läsnä on aina myös unohdus ja valinta siitä, mikä valikoituu muistettavaksi ja eteenpäin kerrottavaksi. (Fingerroos & Peltonen 2006, 8–9; Peltonen 1998–2001.)

Muistitietotutkimuksesta käytetään englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käsitettä ”oral history”. Sillä viitataan menneisyyteen liittyviin aineistoihin, jotka useimmiten on tuotettu haastattelumenetelmin. Termi ”oral history” viittaakin lähinnä puhuttuun tietoon, jolloin jää huomiotta se, että usein puhetta tutkitaan tekstin muodossa. Peltonen ja Fingerroos kirjoittavat muistitietotutkimuksessa keskeistä olevan, että esiin tuodaan tutkittavien henkilökohtainen käsitys menneisyydestä, ja tutkijan tehtäväksi tulee mahdollisen menneisyyden esittäminen sekä tulkintojen tekeminen. (Fingerroos & Peltonen 2006, 7, 9–10.)

Muistitietoa määritellessä on korostettu sen kollektiivista luonnetta. Kollektiivisen muistin käsitteen erotuksena yksilölliseen muistiin on tuonut tutkimuksen piiriin sosiologi Maurice Halbwachs (Halbwachs 1992). Lisäksi on eritelty myös sosiaalinen muisti, josta puhutaan, kun se voidaan jakaa läheisten ihmisryhmien kanssa. Tällöin korostuu muistin funktionaalinen puoli, eli se missä yhteydessä muistellaan ja mitä sillä tavoitellaan. Kollektiivisessa ja sosiaalisessa muistissa on kuitenkin paljon samaa, esimerkiksi kielellistämisen kautta syntyvä kokemus yhteisestä muistista. Erottavana tekijänä voidaan nähdä, että kollektiivinen muisti liittyy enemmän historialliseen ja kulttuuriseen lähestymistapaan, kun taas sosiaalinen muisti liittyy selkeämmin rajautuviin yhteisöihin. (Korkiakangas 2005, 135–136.) Näiden rinnalla kulkee aina muistelussa läsnä oleva yksilöllinen muisti, joka perustuu omaelämäkerrallisiin ja henkilökohtaisiin tapahtumamuistoihin. Henkilökohtaisiin muistoihin liittyy esimerkiksi se, että ne liittyvät juuri tiettyihin, tietyssä ajassa ja paikassa olleisiin tapahtumiin. Tapahtumahetkestä kerrotaan yksityiskohtainen selostus muistajan oman kokemuksen pohjalta, ja kerronnan sanallista tasoa täydentävät erilaiset aistikokemukset, joiden avulla hetken voi tavallaan elää uudelleen. (Pillemer 2000, 50–51.)

Suomalaisessa etnologisessa muistitietotutkimuksessa on usein painotettu yksilöllisen ja kollektiivisen muistin välistä vuorovaikutussuhdetta (Fingerroos & Peltonen 2006, 9).

Korkiakankaan väitöskirja nostaa esiin individuaalista moniäänisyyttä, mutta myös sen, että yksilö on jonkin ryhmä ja yhteisön jäsen. Muistellessaan yksilöllisiä kokemuksia muistellaan samalla kollektiivisesti jaettua. (Korkiakangas 1996, 12, 16.) Korkiakangas kirjoittaa Frederic Bartlettin muistitietotutkimuksen klassikosta ”Remembering” (1932), jossa korostetaan muisteluaineksen jäsentelyä muistelun hetkellä - muistelussa valikoidaan ja muokataan aina uudelleen. Menneisyyden tapahtumat koostetaan nykyhetken tarpeisiin, odotuksiin ja asenteisiin sopiviksi. Näin yleiset tietorakenteet, skriptit ja skeemat ohjaavat vahvasti muistin toimintaa. (Korkiakangas 1996, 35–36.)

Muistitieto on luonteeltaan subjektiivista. Yksittäisetkin muistelut sisältävät tietoa, joka kuvaa hyvin sitä minkä koemme todella tapahtuneen tai mitä edes pidämme mahdollisena ja josta olemme yksimielisiä. Muistitietoaineiston luotettavuuden arviointia on tehty tietoisien lähdekritiikin avulla, esimerkiksi vertailemalla dokumentti- tai muisteluaineistoja keskenään. Muisteluaineistoihinkin liittyen etnologisessa tutkimuksessa on tehty eroa yhden totuuden etsimiseen, korostamalla yksilöllisen kokemuksen merkitystä analysoitaessa kulttuurin piirteitä. (Korkiakangas 1996, 12, 17.) Muistitiedon selitysvoimaa voidaan arvioida esimerkiksi sen kumuloitumisen suhteen – luotettavuutta on mahdollista arvioida vertailemalla sen antamia tietoja erilaisiin dokumenttiaineistoihin tai toisiin käsiteltävästä aiheesta kertoviin muistipohjaisiin lähteisiin (Korkiakangas 2005, 133). Valmiin tuotteen sijaan muistelukerronta voidaan nähdä luovaksi toiminnaksi, jossa suhteutetaan toisiinsa kertomuksia ja tulkintoja menneisyyteen sijoittuvista kokemuksista ja tapahtumista tavalla, joka samalla tuottaa merkityksiä (Savolainen, Koskinen-Koivisto & Hytönen 2022, 296).

Etnografian ja muistitietotutkimuksen eroavaisuutena voidaan pitää tutkittavan ajan läheisyyttä tai kaukaisuutta. Muistitietotutkimuksessa kohteena on menneisyyden aikakerrostumat muistitiedossa, sekä niiden suhde tähän päivään. Painotukset vaihtelevat tutkijan kiinnostuksen mukaan. Tutkijan on oltava tietoinen muistelukerronnan merkityksistä sekä ajallisista ja paikallisista konteksteista. Apuna aikakerrosten kontekstoinnissa voidaan käyttää laajasti erityyppisiä aineistoja, esimerkiksi populaarikulttuurin tuotteita, valokuvia, aikalaislähteitä tai kaunokirjallisuutta. Pääosassa eivät ole yksin tutkijan tulkinnat, vaan myös muistelijan tulkinnat hänen omista kokemuksistaan ja menneisyyden tapahtumista. Muistitietotutkimuksessa on etnografiaan verraten painotettu tekstien analysointia, niin muistelukirjoitusten kuin puheenkin, joko tietona menneisyydestä, kerrontana tai toimintana, joka tapahtuu nykyhetkessä. Muistitietotutkimuksen pyrkimyksenä on usein erilaisten äänien ja tulkintojen esiin nostaminen, sellaisten menneisyyden kokemusten ja käsitysten

korostaminen, jotka ovat aikaisemmin jääneet vähälle huomiolle tai huomiotta. (Savolainen, Koskinen-Koivisto, Hytönen 2022, 300–301.)

Riikka Taavetti ja Ulla Savolainen kirjoittavat tutkijan ja haastateltavan paikantumisesta suhteessa muistitietoon, sekä tiedon tuottamisen prosessiin. Voimakkaimmin tutkijan rooli näkyy osana muistitiedon tuottamisprosessia ehkä haastattelutilanteessa, hänen muotoilemiensa kysymysten ja valitsemiensa aiheiden kautta. Kuitenkin aineisto syntyy vuorovaikutuksessa, eikä yksin tutkijan ohjaamana. Haastattelun lopputulokseen vaikuttaa aina sen osapuolten välinen asemoituminen ja suhde toisiinsa, sekä tutkittavaan yhteisöön tai aihepiiriin. Kun haastattelija ja haastateltava kokevat kuuluvansa samaan yhteisöön, kulttuuriin tai ryhmään, yhteisesti jaetun kokemus vaikuttaa haastatteluun, samoin toisaalta myös kokemus haastattelijan ulkopuolisuudesta. Haastattelija valitsee myös haastattelun lopputuotteen kohdalla mitä haastateltavan puheessa nostetaan esiin analyysivaiheessa. Kuitenkin myös haastateltavalla on suuri vaikutus lopputulemaan, sillä hänen päätettävissään on rajata, mikä on olennaista tietoa kerrottavaksi, minkä hän haluaa välittää haastattelijalle. (Savolainen & Taavetti 2022, 18–19.)

Nykyisen muistitietotutkimuksen tavoitteena on antaa tilaa ja huomiota erilaisille äänille ja moninaisuudelle niin yksilöiden, yhteisöjen kuin yhteiskuntienkin tasolla. Myös ymmärryksen lisäämistä ihmisten omien historiantulkintojen tuottamisesta voidaan pitää keskeisenä. Esiin tuodaan myös sitä, miten yksilöt itse näkevät itsensä ja historiansa - mitä pidetään tärkeänä ja muistamisen arvoisena. Samalla on hyvä kiinnittää huomiota siihen, kuinka muistelulla rakennetaan historiaa ja identiteettejä ja kuinka ihmiset ymmärtävät nykyisyyttä ja menneisyyttä. (Peltonen, Fingerroos, Haanpää & Heimo 2022, 511.)

Muisteluun kuuluu olennaisena osana nostalgia, jossa esiin tulee muistamisen ohella selkeänä myös unohtaminen. Korkiakangas liittyy nostalgiaan nautiskelun ja mielihyvän menneisyyden muistelun yhteydessä. Se liittyy kuviteltuihin tai todellisiin, kadotettuihin tai katoamassa oleviin paikkoihin ja aikoihin. (Korkiakangas 1996, 37.) Nostalgian erityiskyky on muuttaa aikanaan tavalliset, jopa negatiiviset asiat positiivisiksi. Muistelussa nostalgia pyyhkii pois tai himmentää muistelun miellyttäväksi koettua tunneharmoniaa rikkovat asiat. Nostalgiaan onkin kaihoisaa kaipuuta menneeseen, josta ammennetaan jotakin tähän päivään muistelun kautta. Nostalgia on eräänlainen muistelun strategia, joka tähtää tietoisesti tai tiedostamatta yksilöllisiin ja yhteisöllisiin tavoitteisiin. Nostalgiaa kuitenkin erotetaan menneisyydessä tapahtuneiden eettisesti tuomittavien tapahtumien tietoinen tai tiedostamaton kollektiivinen unohtaminen. (Korkiakangas 2005, 140.)

Nostalgian tärkein ominaisuus on sen vahva emotionaalinen lataus (Korkiakangas 1996, 37). Nostalgia ei yritetä useinkaan palauttaa mieleen ”todellisia” muistoja, ja usein nostalgisen muistelun tavoitteena on tunteiden synnyttäminen. Nostalginen muistelu sisältää aina jonkin toisen, ja siihen liittyy usein surua, menetystä tai kaipuuta. (Ross 1991, 186, 189.) Korkiakangasta lainaten, ”nostalgiseksi sävytetyssä muistelussa ikään kuin etsitään kadotettua paratiisia, jonne voitaisiin edes muistojen avulla hetkeksi palata”. Se mitä nostalgisissa muistoissa kaivataan, voi olla myös sosiaalisen oppimisen tulosta. (Korkiakangas 1996, 38.)

3.3 Etnografia ja kontekstualisointi

Kaikkein yksinkertaisimman määritelmän mukaan etnografia voidaan ajatella kuvaukseksi kulttuurista (Fingerroos 2003). Etnografia karttelee yhteisiä, kaikenkattavia määrittelyjä, mutta nykyisin se käsitetään usein merkitysjärjestelmien tulkitsemiseksi sekä syvälliseksi analyysiksi kulttuurista. Etnografiassa kuvataan kulttuuria, mutta se on myös käsitelyä, joka tapahtuu refleksiivisen tulkintaprosessin kautta. Etnografinen tutkimus pohjaa empiriaan. Kerätyt aineistot sekä vuorovaikutus tutkittavien kanssa määrittää tutkimuksen prosessia ja lopputulosta. Usein etnografiasta puhuttaessa viitataan tutkimusprosessin induktiivisuuteen ja havainnoitiin perustuvasta kenttätöystä saatujen aineistojen pohjalta tapahtuvaan arkisten ilmiöiden teoretisoimiseen ja käsitteellistämiseen. Sitä sovelletaan usein silloin, kun tavoitteena on tehdä näkyväksi kulttuurisia prosesseja ja ilmiöitä, sekä pohtia niiden merkityksiä niin yhteisölle kuin yksilöllekin. Etnografisessa tutkimuksessa aineisto hankitaan kentältä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7–8, 12.)

Etenkin aikaisemmin etnografian “arkkityyppinä” on pidetty vieraan kansan pariin matkustaneen tutkijan kuvausta paikallisen väestön kulttuurista. Nykyisin käsitys etnografiasta on laajentunut, ja mielestäni tutkimuksessani on vähintäänkin käytetty hyväksi etnografiaa. Tutkimuksessani kenttätö ei näyttäydy siinä muodossa, mikä kentän käsitteestä usein tulee ensimmäisenä mieleen: tutkija soluttautumassa tai sivustakatsomassa lähes entuudestaan tuntemattoman yhteisön elämää. Kuitenkin kenttätö on ollut osa tutkielmani tekoa. Helena Ruotsalan mukaan kenttätö on niin olennainen osa kansatiedettä, sen käsitteistöä ja menetelmiä, että se jopa profiloi koko tieteenalaa. Hän määrittelee kentän tilaksi, jossa tutkimusaineisto luodaan yhdessä tutkittavien kanssa. Kysymys voi olla myös tutkijan esiyymmärryksestä muodostuvasta mentaalista kentästä. Kentän muutos on ollut keskustelun kohteena etnologiassa, eikä kyseessä nykyisin ole välttämättä aina fyysinen paikka – kenttä voi olla myös esimerkiksi arkistossa tai kyselyvastauksissa. (Ruotsala 2005, 45, 48.)

Tutkimukseni kenttä on ollut läsnä haastattelutilanteissa, sekä myöhemmin haastattelunauhoitteissa ja litteroinneissa. Kenttä on ollut nähtävissä myös teemakirjoituksissa. Samalla tutkimukseni paikka, Aurakatu 3:n rakennus ja Old Bank ovat minulle todella tuttuja, ja viimevuodet olen katsellut niitä etnologin silmin, vaikka varsinaista kenttätöitä en Old Bankin toiminnan aikaan ehtinytkään tekemään. Kenttäni on lähimenneisyydessä, mutta osin myös nykyajassa, sillä vanha pankkirakennus seisoo yhä paikallaan ja muistuttaa kaupunkilaisia olemassaolostaan. Paikka on ollut myös itselleni sen verran tuttu, että pystyn palauttamaan Pankin mieleeni, kun suljen silmät – tuoksuja ja makuja myöten. Ravintola Old Bank ei ole olemassa enää fyysisenä paikkana, mutta sen sijaan se elää vielä muistissa ja muistoissa. Tutkimuksen kenttä löytyy haastatteluista ja kirjoituksista. Olen kuitenkin haastattelutilanteissa, jotka usein tapahtuivat ravintolassa, toiminut mielestäni myös etnografian asemassa. Menneisyyden tapahtumien lisäksi keskustelimme yleisemmällä tasolla ravintoloista ja niissä käymisestä. Tutkielmani voi nähdä eräänlaiseksi kuvaukseksi yhteen publiin liittyvästä ravintolakulttuurista.

Etnografisessa tutkimuksessa kontekstualisointi on usein keskeistä. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineisto yhdistetään aikaan ja paikkaan, osaksi kulttuurista ympäristöä ja historiallista makrotasoa. Ajatellaan, että syvällisen ymmärryksen saavuttaminen tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä ja ihmisistä tapahtuu vain hankkimalla tietoa tutkimuskohteen kulttuurisesta kontekstista, sen ajasta, paikasta ja sosiaalisesta ympäristöstä. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 12, 14.)

Etnografiset tulkinnat eivät ole tutkittavien arjesta ja kokemuksista irrallisia, vaan ne pyrkivät esittämään tutkittavien ajatusmalleja ja tuomaan ne esiin suhteutettuna kulttuuriseen kontekstiin (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 28). Myös Korkiakankaan mukaan etnologisessa tutkimuksessa on koettu toimivaksi yhdistää muistitieto historialliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen kontekstiinsa (Korkiakangas 1996, 14).

3.4 Sisällönanalyysi

Olen analysoinut tutkimusaineistojani teemoittelun avulla. Korkiakangas kirjoittaa, että kun muistitietoaineistosta halutaan analyysin avulla löytää jotakin yhteisesti tunnistettavaa sekä kulttuurisesti jaettavaa, se on mahdollista löytää systemaattisella teemoittelulla, jolla aineistomassasta löydetään tutkimuskysymyksiin nähden merkitykselliset asiat ja josta käsin voidaan lähteä rakentamaan kulttuuristen mallien ja toimintatapojen kokonaisuuksia. (Korkiakangas 2005, 138.) Teemoittelulla viitataan siihen, että haastattelua analysoidessa kiinnitetään huomiota esiin nouseviin, toistuviin piirteisiin. Jos haastatteluja on monta, teemat yleensä toistuvat useammassa haastattelussa. Teemat ovat usein haastattelun rakenteeseen liittyviä, mutta niiden

lisäksi esiin nousee yleensä myös muita uusia, mielenkiintoisia, odottamattomampia teemoja. Teemat pohjautuvat tutkijan tekemiin tulkintoihin analysoidusta materiaalista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.)

Alasuutari kuvaa laadullisen analyysin koostuvan ensinnäkin havaintojen pelkistämisestä ja toiseksi arvoituksen ratkaisemisesta. Tutkielmassani pelkistäminen on tapahtunut toistuvien ja hedelmällisten teemojen löytämisen kautta. (Alasuutari 2019, 39–40.) Tutkimusaineistojeni sisällönanalyysi on tapahtunut kirjoituksia ja haastatteluja moniin kertoihin lukemalla, muistiinpanoja tehden. Useamman lukukerran jälkeen erittelin teksteissä toistuvia teemoja ja nostin esiin mielestäni tutkimuskysymysten kannalta olennaisia ja mielenkiintoisia kohtiin. Kävin aineistoja läpi pitkällä aikavälillä, aina uudelleen niiden pariin palaten. Kirjoitin ylös satunnaisia huomioita ja ajatuksia. Lopuksi koodasin NVivo-ohjelmalla erilaisia teemoja ja osa-alueita, jotka olin valinnut aiheeni kannalta hedelmällisimmiksi tai jotka toistuvasti nousivat esiin aineistosta. NVivo on ohjelmisto, jota voi käyttää apuna esimerkiksi laadullisen tutkimuksen aineiston analyysissä, organisoinnissa ja säilyttämisessä. Tutustumisen jälkeen ja ohjelmaa käyttäneen ystävän avustuksella NVivo oli lopulta mielestäni hyvin käyttökelpoinen ja aikaa säästävä ohjelma. Etenkin se auttoi aineistomäärän hallinnassa – aineiston teemoittelu kävi melko yksinkertaisesti ja datan joukosta sai helposti klikattua esiin analyysi- ja kirjoitustyön alla olevat teemat laajan tekstimateriaalin joukosta. Kompastelin jonkin verran siihen, mihin suuntiin lähtisin tutkimusta viemään ja mikä kaikki olisi juuri tässä tutkielmassa erityisen huomion arvoista. Oli tehtävä rankkaa karsintaa ja toisaalta vuoropuhelua ja yhdistelyä eri teemojen suhteen. Pro gradu -tutkielma on kuitenkin hyvin rajallinen tieteellinen tuotos. NVivo auttoi mielestäni hahmottamaan myös sitä, mitkä teemoista olivat keskeisimpiä ja mistä taas löytyi vain vähän materiaalia.

3.5 Kaupunkitila etnologisen tutkimuksen kohteena

Usein rakennettua kaupunkia tutkittaessa lähtökohtana on ollut arkkitehtuurihistorian tutkimus, mutta kaupunkia muistamisen kohteena tarkasteltaessa keskeiseksi nousee vasta arkkitehdin suunnitelman toteutumisesta, rakennuksen valmistumisesta alkanut tapahtumaketju, jota voidaan kutsua paikan historiaksi. Mielenkiinto kohdistuu rakennettuun kaupunkiin osana kaupunkilaisten kokemuksia ja elämäntapoja sekä kollektiivisen muistin perustana. Kun rakennettua kaupunkia lähestytään muistamisen kautta, ei ole tarpeen laittaa arvojärjestykseen yhteisiä ja yhteisöllisiä kokemuksia subjektiivisia muistoja vastaan, ellei kyse ole kaupunkisuunnittelullisista keskusteluista. (Kervanto Nevanlinna 2013, 274–276.)

Lappi määrittelee tutkimuksessaan kaupungin ”materiaalisten muotojen ja niihin sitoutuvien merkitysten vuoropuheluna. Näin kaupunkia pyritään lähestymään samanaikaisesti sekä rakennettuna että sosiaalisena ympäristönä” (Lappi 2007, 10). Kaupungin tilat muodostavat kaupunkilaisille erilaisia arkisten toimintojen ympäristöjä. Monet aistittavat tekijät, kuten esimerkiksi äänet voivat olla vaikuttamassa kaupunkilaisten rutiineihin. Tiloissa vallitsevaa tunnelmaa on tutkimuksessa kutsuttu ambienssiksi, kun tarkastellaan tilaa materiaalisena ympäristönä sekä tilan käyttäjien elettyjä kokemuksia. Kun tutkitaan ihmisten toimintaympäristöä, aineetonta ja aineellista ei nähdä toisilleen vastakkaisina tai erillisinä näkökulmina. (Ainiala ja muut 2021, 18–22.)

Rakennetut kaupunkitilat jaetaan usein julkisiin, puolijulkisiin ja yksityisiin tiloihin. Julkiset tilat ovat vapaassa käytössä kaikille kansalaisille. Puolijulkisten tilojen käytön rajaaminen on osin mahdollista, ja ne ovat usein kaupan tai julkisen hallinnon käytössä, kuten esimerkiksi ravintolat. Rajaamisen peruste ei kuitenkaan saa olla syrjivä. (Neuvonen 2017, 201.) Sulkunen, Alasuutari, Nätkin ja Kinnunen kirjoittavat nykyisessä kaupunkirakenteessa kodin ilmentävän täysin yksityistä tilaa, jota ympäröi täysin julkinen tila jossa ihmiset ovat toisilleen vieraita. Tämän jaottelun väliin jäävät esimerkiksi ravintolat, jotka toimivat yhdistävänä tekijänä kaupunkirakenteen toisistaan eristämien ihmisten välillä. (Sulkunen & muut 1985, 56.)

Anna-Maria Åström kuvaa kaupunkeja nimenomaan elämisen paikoiksi ja etnologisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena hän näkee paikkaan liittyvän elämäntavan hahmottamisen (Åström 2013, 33). Kaupunkielämään voidaan nähdä kuuluvaksi olennaisena osana sosiaalisuus ja erilaiset sosiaaliset ryhmät, jotka kaupungissa elävät rinnatusten ja erilaisissa kaupunkitiloissa toisiinsa vuorovaikutuksellisissa suhteissa. Etenkin julkisissa kaupunkitiloissa ihminen on tietoinen muita sosiaalisia ryhmiä edustavien ihmisten vaikutuksesta. (Young 1990, 247.)

Rakennukset herättävät tunteita, ylpeyttä ja kiintymystä, ne voivat herättää halua suojella tai purkaa. Samalla niihin liittyy muistoja ja tarinoita. Kaj Nyman kirjoittaa, kuinka kaupunkilaisen mahdollisuudet vaikuttaa fyysisiin elämänsä puitteisiin ovat rajoitetut, ja tämä eläekin arkkitehtuurin ehdoilla. Rajallinen vaikuttaminen toteutuu myös kodissa, mutta etenkin sen ulkopuolella kaupunkilainen saa vaikuttaa vielä vähemmän. Nymanin mukaan arkkitehtuuri, jossa elämme jää enimmäkseen tiedostamatta, vaikka ruumis sitä jatkuvasti kokeekin. Täten myöskään arkkitehtuuri ei ole meille merkityksentöntä. Ihmisen ympäristö on rakennettu ympäristö, johon kuuluu kaupunkeja ja taloja. Koemme ympäristöämme ruumiillisesti, mutta se on kuitenkin täysin

kielellinen. Emme kuitenkaan tiedosta tätä kielellisyyden kyllästävässä ympäristössämme. (Nyman 2004, 127–128.)

Paikassa voi olla ajallista syvyyttä ja historiallista ulottuvuutta samalla, kun se toimii ihmisten kollektiivisena muistina. Nämä ovat paikan tulkinnallisia ulottuvuuksia (Fors 2010, 84.). Myös kaupunkien tilat ja paikat toimivat muistin ja muistojen kiinnekohtina.

Kaupunkitilasta lisää luvussa ”3.1 Työn keskeiset käsitteet”.

3.6 Refleksiivinen pohdinta osana tutkimusta

Etnologiallekin ominaiseen etnografiseen tutkimukseen liittyy olennaisesti eettisyys ja refleksiivisyys prosessin subjektiivisen luonteen vuoksi (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 9). Refleksiivisyys ja paikantaminen voidaan Outi Fingerroosin mukaan nähdä lähes synonyymeina toisilleen. Fingerroos kirjoittaa seuraavaa: ”Etnografian tekeminen on ymmärrettävä myös prosessiksi, johon tutkimustekstin kirjoittaminen, tutkijan oma persoona ja prosessin aikana tehtävät valinnat ja rajaukset kuuluvat olennaisina osina. Nämä lähtökohdat on kirjoitettava tutkimuksessa auki, mikä on refleksiivisen paikantamisen keskeisin ja samalla vaativin tehtävä”. Hän hahmottelee neljä tutkimuksen osa-aluetta, joissa reflektiota olisi hyvä tuoda esiin tutkimuksessa: itsereflektio, metodologinen reflektio, epistemologinen reflektio ja tutkimuksen sitoumusten reflektio. (Fingerroos 2003.) Reflektointi on siis tutkimuksellinen metodi, joka valaisee tutkijan matkaa ja tutkijaan itseensä liittyviä, tutkimukseen vaikuttavia tekijöitä. (Fingerroos & Jouhki 2014, 90.)

Erkka Pehkosen painottaa väitöskirjatutkimuksessaan refleksiivisyyttä käsiteltäessä tutkijan ja tutkittavien ihmisten tai asioiden välistä tunnesidettä. Pehkosen mukaan tunnesiteen tunnistaminen ja tarkasteleminen suhteessa tutkimusprosessiin on tärkeää, vaikka jääkin usein vähäiselle käsittelylle. Etenkin tutkijan ja tutkimuskohteen tai tutkittavien välisiä negatiivisia tunteita on käsitelty vain vähän. Kuitenkaan hän ei koe tulkintojen alulle panneen oivalluksen, tunnetilan tai intuition turhaa painottamista merkitykselliseksi siihen nähden, että kirjoittaminen on pitkä prosessi täynnä erilaisia aikoja, tunnetiloja ja tekstejä. Vaikka vaikutussuhde onkin olemassa, kaikkien taustalla olleiden tunne- ja kulttuuritason tekijöiden jäljittäminen on mahdotonta, ja yritys niiden avaamiseen johtaa lähinnä ”objektiivisuuden harhaan”. (Jouhki & Steel 2016, 13; Pehkonen 2013, 48-49.)

On tärkeää tiedostaa, että tutkijan ei ole mahdollista irtautua omasta kulttuurikontekstistaan, siihen sisältyvästä kulttuuri- ja käsitemaailmasta, äidinkielestään, biologisesta perimästään tai muista

fyysisistä ominaisuuksista. Taustalla on todella monia tekijöitä, jotka vaikuttavat tutkijan tekemiin tulkintoihin aiheesta – ideologioita, moraalisia ja eettisiä arvoja, mennyt elämä ja elämänkokemus. (Ruotsala 2005, 53.) On mahdollista ajatella sosiaalisen todellisuuden ilmiöiden prosessiluonteisuus siten, etteivät laadullisen tutkimuksen keinoin saadut tulokset ole ajattomia ja paikattomia, vaan sen sijaan paikallisia ja historiallisesti muuttuvia. Objektiivisuuden itsessään on ideaalinen, mutta silti tavoittelemisen arvoinen päämäärä, jota lähimmäs pääsee juuri oman subjektiivisuutensa tunnistamisella. (Eskola & Suoranta 2015, 16–17.)

Refleksiivisyyttä ajatellen on tärkeää ottaa huomioon muistitiedon kohdalla myös se, mitä jätetään kertomatta ja miksi asioista kerrotaan tietyllä tavalla. Muisteltaessa mukana on aina sekä muistaminen että unohtaminen, ja tutkijana olen kiinnostunut myös siitä, mikä tietoisesti tai tiedostamatta jätetään kertomatta. Unohdetun hahmottamiseksi tutkijalla onkin oltava muisteluun kulloinkin liittyvistä kulttuurisista, historiallisista ja yhteiskunnallisista yhteyksistä oletuksia. (Korkiakangas 2005, 139.) Osittain tästä syystä ota myöhemmin laajemmin käsittelyyn nostalgian käsitteen ja sen, mitä nostalgian tietoisella tai tiedostamattomalla käytöllä kenties tavoitellaan.

Alkuun tutkimusaiheeni valintaan vaikuttivat ehdottomasti eniten henkilökohtaiset ja tunnepohjaiset syyt. Mielipiteeni ajassa ja paikassa tapahtuviin muutoksiin oli selvä - olin saanut tietää, että ravintola Old Bank suljetaan ja minä itse tulen menemään jatkossa sekä vapaa-ajan viettoon että töihin johonkin toiseen ravintolaan. Pankki oli ollut olemassa niin kauan kuin muistin, minkä lisäksi olin ehtinyt käymään siellä sekä töissä että asiakkaana jo vuosien ajan. Olin kiintynyt rakennukseen, työkavereihin, asiakkaisiin, paikan tunnelmaan. Ravintola tuntui turvalliselta ja tutulta, jollakin tapaa muuttumattomalta. Esimerkiksi kaupungilla asioita hoitaessa, opiskelun jälkeen, yksin tai seurassa tuntui aina helpolta mennä Old Bankkiin. Pankki oli hieman minua vanhempi, enkä ollut valmistautunut menettämään sitä yhtäkkiä, lähes ilman ennakkovaroitusta. Ilmassa oli ylipäättään järkytyksen tutua – moni muu tuntui kokevan samoin (mm. H1; H4; H5; H6). Asiasta keskusteltiin paljon niin töissä kuin vapaa-ajallakin, lehtiartikkelit Pankin tilalle tulevasta River Bank -ravintolasta herättivät ainakin omassa lähipiirissäni aika lailla tyrmäävän vastaanoton. Kauhistunein sanankääntein puhuttiin ulkona liehuvista brittilipuista, sisälle tulevista punaisista puhelinkopeista, ja korkeaan mustaan karvahattuun sonnustautuneista ovimiehistä, joita lehdissä lupailtiin. Moni tuntui pelkäävän, että jotakin ”aitoa”, autenttista ja turkulaista viedään, ja tilalle tulee pahvista ja muovista kyhätty jäljitelmä brittipubista. (ks. H1; H5; H6.) Pankkihan oli jo itsessään turkulainen brittipubi (H5). Autenttisuudella tarkoitan tässä yhteydessä eräänlaista kokemusta ja vaikutelmaa autenttisuudesta, mistä usein onkin kyse autenttisuudesta puhuttaessa. Autenttisuuden ajatellaan

usein olevan jotakin aitoa, ehkä alkuperäistä. Usein sillä viitataan historiaa ja menneisyyttä uhkuviin asioihin. Esimerkiksi Old Bank kuitenkin ilmestyi Aurakadulle vasta 1990-luvulla. Moni turkulainen ravintola on ollut paikallaan huomattavasti pidempään kuin Pankki. Silti kyseinen ravintola sai monessa aikaan autenttisuuden kokemuksia – ehkä se oli historiaa ja ajattomuutta huokuva ilmapiiri samalla, kun publi todella toi mieleen perinteisen englantilaisen pubin, turkulaisella sävyllä. (H1; H4; H6; K4.)

Heti River Bankin avaamisen jälkeen siirryttiin korona-aikaan ja rajoituksiin⁵. Ravintolat kärsivät, monet kuihtuivat pois ja sosiaalinen elämä karsiutui pienen piirin sisälle. Lomautusten myötä oli etsittävä töitä muualta, ja lopulta niiden muutaman River Bank -vuoden aikana työskentelin suurimmaksi osaksi aivan muualla kuin ravintola-alalla, myös vapaa-ajan vieton paikat muuttuivat. Seuraavaksi julkaistiin uutinen myös River Bankin toiminnan loppumisesta⁶. Tällä kertaa uutinen ei ollut yhtä yllättävä kuin aikaisempi tieto Old Bankin sulkemisesta, onhan tiloissa korkeat ylläpitokustannukset ja vuokra, eikä rahaa ollut kunnolla ehditty edes tienaamaan, kun aukioloaikoja ja muuta toimintaa rajoitettiin lähes koko River Bankin toiminnan ajan.

Seuraavaksi tilalle tulisi suuren tanskalaisen Rekom group-ravintolaketjun Proud Mary-pubikonsepti, jota varten tilat remontoitaisiin täysin. Vaikka rakennus ja sen sisätilat ovatkin pitkälti Museoviraston suojeluksessa, muutoksia saa tehdä, kunhan rakennelmat on mahdollista purkaa tai palauttaa entiselleen. Pankki ei jäisi elämään enää edes nimen tasolle. Rekom-ravintolaketjun tavoitteena oli uutisoinnin mukaan vallata Turusta ja muista Suomen kaupungeista hyviä, jopa parhaita ravintolapaikkoja ja perustaa niihin konseptin mukaisia baareja, pubeja ja yökerhoja. Helsingin Sanomat uutisoi asiasta vuoden 2022 huhtikuussa seuraavanlaisella otsikolla: ”Kun kaupunkiin ilmestyy Heidi's Bier Bar, myrsky on alkamassa – Näin toimii aggressiivinen tanskalaisketju, joka valtaa pala palalta parhaat ravintolakiinteistöt” (Virtanen 2022). Koin edelleen jonkinlaista järkytystä, mutta pahin oli kuitenkin jo koettu Old Bankin lopettamisen aikaan.

Olen mielessäni etäännyttänyt itseäni tehokkaasti tutkimuskohteesta, vaikkakin alkuun tiedostamattani. Aika kulki ja elämäntilanteet muuttuivat, koronakin vaikutti melkein jokaisen elämään enemmän tai vähemmän. Edelleen toisinaan kulkiessani kaupungilla mietin, että voisinpa

---

⁵ Ravintoloiden sulkemisesta koronarajoitusten vuoksi esimerkiksi tässä työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteessa valtioneuvoston sivuilla 1.3.2021: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/hallituksen-esitys-ravintolat-suljetaan-valiaikaisesti-asiakkailta-ruokaa-voi-tilata-ja-noutaa>. Viitattu: 18.11.2022.

⁶ Heli Niemisen kirjoittama uutinen River Bankin toiminnan loppumisesta Varsinais-Suomen Yrittäjien sivuilla 18.11.2021: <https://www.y-lehti.fi/muutoksia-turun-aurakadulla-river-bank-pubin-tilalle-tulee-proud-mary-konsepti/>. Viitattu 18.11.2022.

pistäytyä Old Bankiin, moikkaamaan tuttuja, kirjoittamaan gradua, oluelle tai kahville. Nähdä jonkun tutun ihmisen tiskin takana tai loosissa lueskelemassa iltapäivälehtiä. Nauttia rauhallisesta ilmapiiristä, tai viikonloppuna hieman riehakkaammasta tunnelmasta. Kuitenkin suurin tunnemyrsky ravintolan lopettamisen suhteen on poissa, mikä on mielestäni hyvä asia tämän tutkielman kannalta. Olen pystynyt katsomaan asiaa monesta näkökulmasta. Ehkä valmis tutkielma muistuttaa hieman vähemmän mielipidekirjoituspalstan ylipitkää kannanottoa. Samalla kuitenkin ymmärrän edelleen hyvin kertojieni tunteet ja huolen. Heillä on varmasti motiivinsa osallistua tutkielmaani – säästääkseen edes pienen palan Pankkia ja vaikuttaakseen siihen, kuinka kaupungin ravintolakehitys tulevaisuudessa tulee jatkumaan. Kertoakseen ehkä, että Old Bankin kaltaisille tiloille on tarvetta kaupungissa ja arjessa (H1; H4; H5; H6).

Tutkimuksessani on kuultavana nimenomaan sellaisten ihmisten ääni, jotka ovat Old Bankissa käyneet ja joille se on ollut kiinteämmin tai löyhemmin osa arkea. Ääneen pääsevät ihmiset, joille ravintolan sulkeminen on ollut menetys. Mukana ei ole muistoja tai mielipiteitä vastakkaiselta puolelta, vaikka niitäkin on varmasti löydettävissä runsaasti julkisessa keskustelussa. Tavoitteena ei ole löytää kaikkien turkulaisten näkökulmaa. Tavoitteenani on löytää tietoa siitä, mitä ravintola Old Bank merkitsi osalle sen kävijöistä, minkälaisen aseman ravintola voi saada arkisessa elämässä ja kaupunkikuvassa. Aineiston yleissävy ravintolaa kohtaan on hyvinkin positiivinen. Negatiivisia kommentteja ja arvostelua on vähän, jos lainkaan. Pohdin tätä enemmän viimeisessä, nostalgiaa käsittelevässä luvussa. Kirjoittajat ja haastateltavat olivat myös minulle entuudestaan tuttuja hahmoja. Tämä on varmasti osaltaan vaikuttanut haastattelujen kulkuun ja sisältöön, samoin kuin oma toimintani haastattelutilanteissa.

Tiina-Riitta Lappi kirjoittaa Veikko Anttilan pienyhteisötutkimukseen “Jyväskylän Tourula” (1982) liittyen, kuinka Anttila hänestä nostaa esiin aikansa etnologisesta näkökulmasta oivaltavan ajatuksen suhtautuessaan kriittisesti ajatukseen objektiivisen kuvauksen laatimisesta pienyhteisön elämästä – hänestä se muodostuu tulkintojen synteessä syntyneeseen aineistoon (Lappi 2007, 55). Kuten omassakin tutkielmassani, vaikuttamassa ovat sekä haastateltavien että kirjoittajien tulkinnat aiheesta, joista vielä itse tutkijana teen omat tulkintani. Myös tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena on eräänlainen yhteisö, vaikkakaan ei kovin tiivis sellainen. Väljemmän yhteisön sisällä on kuitenkin niin sanottuja tihentymiä ja yhdistäviä säiteitä yksilöiden välillä, ja yhteisön merkitys näkyy monen kertoja elämässä.

Tutkielmassa ei myöskään etsitä ”yhtä totuutta”, vaan sitä minkä kertojat ovat kokeneet tai muistaneet todelliseksi. Muistitiedon historiallisen luotettavuuden pohtimisen suhteen hyvä esimerkki on mielestäni se, että muistikuvat pub Hunter’s Innin perustajan henkilöllisyydestä vaihtelivat kertojasta riippuen (K7; H3; H6).

4 Ennen ravintola Old Bankkia

Seuraavissa luvuissa käydään läpi suurimmaksi osin muistitiedon, osin kirjallisten pohjalta rakennettua historiakuvausta Aurakadun ja Linnankadun kulmauksessa sijainneen jugend-rakennuksen ajasta ensin pankkina ja sittemmin ravintolana. Taustana kaikelle on Turku ja sen ravintolat. Rakennuksessa toimineet pankit, joiden muistoa sittemmin kannettiin ravintola Old Bankin tiloissa, ovat olleet osallisina monissa Turun kaupungin historian eri vaiheissa.

4.1 Suomalaisen ja turkulaisen ravintolaelämän kehitys

Ravintoloiden merkitys osana turkulaista kaupunkikulttuuria on ollut suuri. Viimevuosina Turku on nimetty jopa Suomen ruokapääkaupungiksi. Blogikirjoituksissa ja lehtiartikkeleissa toistuvasti kehutaan kaupungin ravintolatarjonnan kehitystä ja tasoa. Turkulaiset ravintolat houkuttelevat niin kotimaanmatkailijoita kuin ulkomaisia turistejakin. Krouveista ja kievareista tämän päivän fine dining-ravintoloihin ja cocktail-baareihin on ollut kuitenkin pitkä matka. Juomaan keskittyneiden ravintoloiden määriä tarkasteltaessa juomakulttuuri on näkynyt kaupunkikuvassa merkittävästi jo pidemmän aikaa. Turussa erityyppisiä juomaravintoloita on ollut 1300-luvulta lähtien (Välilä 2022). Jo 1700-luvulla kaupungissa oli 100 henkeä kohden yksi kapakka. Vuonna 1913 kaupunkiin mahtui jopa 50 tarjoilupaikkaa, jotka luokiteltiin kahviloiksi. 1990-luvulle tultaessa Turussa oli asukasta kohden enemmän ravintolapaikkoja kuin missään muualla Suomessa. (Laaksonen 2007, 175.)

Kuitenkin notkahduksiakin mahtuu historiaan. 1800-luvun alun jälkeen ravintoloiden määrän kasvu pysähtyi ja kääntyi laskuun raittiusaatteen kannatuksen nousun myötä. Anniskelua alettiin säädellä tiukasti ja kaupunkiin järjesteltiin monopolisaseman saavaa kunnallista anniskeluyhtiötä. Vuonna 1888 ajettiin jo alkoholijuomien täyskieltoa. Kieltämisen puolesta kaupunginvaltuustolle jätettiin pääasiassa työväestön toimesta koottu adressi, joka ei kuitenkaan totaalisuudessaan mennyt läpi. Anniskelupaikkoja ja alkoholimyymälöitä rajoitettiin niin, ettei sellaisia saanut perustaa esimerkiksi jokirantaan, suurimpien tehtaiden läheisyyteen tai alueille, joilla työläiset asuivat. Säännöstely kohdistui aluksi myös vain väkeviin juomiin, ei viineihin tai oluisiin, mutta laajeni siitä myöhemmin viinien kautta kevyempiin juomiin. Anniskelulle oli anottavissa eriasteisia lupia. Ravintoloiden kiristynyt tilanne saavutti huippunsa vuonna 1919 kieltolain mentyä läpi. Kieltolain voimaantumisen myötä kansalaisilta kiellettiin yli 2 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät juomat, joitakin poikkeuksia kuten ehtoollisviiniä lukuun ottamatta. Samassa yhteydessä perustettiin Valtion Alkoholiliike, nykyisen Alkon edeltäjä. Kieltolain aikana oli tavallista tulla oman pullon kanssa ravintolaan, mitä toisinaan harrastetaan vielä tänäkin päivänä. Myös salakuljetus yleistyi

rajusti, ja laki purettiinkin toimimattomana jo vuonna 1932. Kieltolain päättymisen jälkeen ravintoloiden määrä oli huomattavasti pienentynyt aikaisemmasta ja säätelyllä anniskeluliikkeitä pyrittiin myös pitämään tiukasti kurissa ja valvonnassa. (Toivonen 2011, 12–16.)

1960-luvulla Turussa oli vain 13 A-oikeudet omaavaa ravintolaa, ja määrä pysyi pitkään suhteellisen samana asukasluvun kasvaessa. Lupien saaminen oli edelleen vaikeaa yksityisille anniskeluluvan hakijoille, vaikka kysyntää ravintoloille olisi ollutkin. Vapaamielisempi suhtautuminen olutravintoloihin alkoi vuonna 1962, kun Alko käynnisti olutravintolakokeilun, jossa olueen keskittyneitä anniskeluliikkeitä perustettiin maaseudulle. Kokeilun myötä maaseutualueiden juomatapojen katsottiin parantuneen ja koe nähtiin onnistuneeksi. Tästä seurasi suopeampi asenne olutta ja sen anniskelua kohtaan. (Toivonen 2011, 17–19.)

Ennen 1990-lukua suomalaiset baarit olivat usein keskiolutbaareja⁷, jotka elivät kulta-aikaansa 1980-luvulla ja jotka nyttemmin ovat jo lähes täysin kadonneet maaseudulta ja kaupunkien katukuvasta. Keskiolutkuppiloiden lisäksi tarjolla oli hieman niin sanotusti ”paremmalle väelle” sopivia ravintoloita, joissa ruokailtiin tai tanssittiin. Ihmiset jakautuivat näiden kävijäkuntiin esimerkiksi ikärajan, hintatason ja pukukoodin perusteella. Baareissa istuttiin Kalevi Leppänen mukaan nimenomaan juttuseuran toivossa, ei oluita maistelemassa – oluen laadulla tai merkillä ei juurikaan nähty olevan merkitystä, ja useimmiten tuopissa olikin jotakin merkkiä kotimaista vaaleaa lageria. Näiden keskiolutbaarien sisustuksen kodikkuuteen ei oltu välttämättä juurikaan panostettu, tuolit ja pöydät saattoivat olla melko karuja. Baaritiskin lisäksi löytyi usein myös jukeboksi ja flipperi. Juomat tarjoiltiin pöytiin 1980-luvun puolivälille asti, jonka jälkeen alkoi olla laillista kantaa itse juomansa tiskiltä pöytään. (Leppänen 2021, 19, 22, 24.) Pian baarien määrä alkoi kasvaa, ja asiakaskunta monipuolistua. Taantumien aikoihin lupien saaminen oli helppoa, ja työttömyys oli monelle sopiva kannustin oman baarin avaamiseen. Leppänen kuvaa, kuinka Turkuun perustetun kuppilan oven takana oli aamulla jonoa lama-aikaan, ja baarin kassaan kulutettiin vähäisistäkin rahoista. Vielä ei tarvittu montaa olutmerkkiä, vaan yksikin riitti pitämään asiakkaat tyytyväisinä. (Leppänen 2021, 22–23.)

Seuraava askel olivat viihtyisämmin sisustetut olutravintolat ja pubit, etenkin brittiläisten ja irlantilaisien pubien jäljittely oli suosittua. Trendit kuitenkin vaihtuivat nopeasti, ja pian vanhan tilalle oli tulossa jo uutta. 1990-luvun lopulle tullessa oluisiin keskittyneiden ravintoloiden määrä

⁷ Esimerkiksi M.A. Nummisen teos ”Baarien mies” (1986) kuvailee eläväisesti keskiolutbaareja ja niiden asiakaskuntaa. Turkulaisista keskiolutbaareista mukaan ovat päässeet ainakin Hasse’s pub ja Parkinhovi, minkä lisäksi Numminen kertoo ”kuuden baarin kierroksesta Turussa”, jolla pistäydettiin esimerkiksi Masan baarissa.

alkoi olla kohtalaisen suuri, ja niitä löytyi useampia suurimpien kaupunkien keskustoista. Juomistavoissa tapahtui muutoksia ja ravintoloiden lisäksi myös kauppojen olutkaappien ja -hyllyjen valikoima monipuolistui. Uudenlaisia oluita alkoi päätyä myös ravintoloiden hanoihin. Erikoistuneissa olutravintoloissa riitti myös erilaisia laseja eri oluttyypeille ja merkeille. (Leppänen 2021, 23–25.)

Uudenlaisia tiloja vapautui vanhoista käyttötarkoituksistaan talouden rakennemuutoksen myötä. Seurasi tehtaisiin ja esimerkiksi postin, teatterin, apteekin, koulun ja pankkien tiloihin perutettuja ravintoloita. Leppäsen mukaan nämä miljööt tekivät ravintoloista omintakeisia ja juhlanan oloisia. 1990-luvun loppuun mennessä oli jo nähtävissä jopa kilpavarustelua naapureita vastaan – asiakkaalla oli mahdollisuutta valita sekä ravintoloista että oluista. Hanojen lukumäärää haluttiin lisätä ja olutmerkkien määrät kasvoivat jopa sataan olueen. Ihmisten maksukyky kohosi ja nautinnon tavoittelu alkoi olla enenevässä määrin osa elämän tärkeitä arvoja. Tärkein syy olutkulttuurin muutokselle löytyi kuitenkin vuosikymmeniä jatkuneesta elintason noususta. Siinä missä keskiolutbaarien pääasiakaskunta oli työväenluokkaista, olutravintoloiden asiakaskunta oli keskiluokkaisempaa. Kuitenkin keskiluokkaisuudessakin on Leppäsen mukaan ”aste-eroja”, mikä jakoi myös eri olutravintoloiden asiakkaita. (Leppänen 2021, 25, 62–64, 66.)

4.2 Pankkien aika

Kuva 1: Turun Osakepankin konttori 1900-luvun alussa. Valokuva: Carl Johan Schoultz (1849-1923). Åbo Akademin kuvakokoelmat / Åbo Akademis bildsamlingar (käytettävissä ei-kaupallisiin tarkoituksiin). Saatavilla: https://www.finna.fi/Record/spegeln-bildsamlingarna.bildsam_1997_1:94.

Syyskuussa vuonna 1827 Turku koetteli kaupungin siihenastisen historian tuhoisin tulipalo, jonka seurauksena kaupunki oli suurelta osin rakennettava uudelleen. Uuden asemakaavan ripeään suunnitteluun osoitettiin silloisen intendenttikonttorin johtajana työskennellyt C. L. Engel, ja kuukauden kuluttua suunnitelma olikin jo valmis esitettäväksi. Engel edusti voimakkaasti uusklassista tyyli-suuntausta, ja suunnittelussa tärkeiksi tekijöiksi nousivat paloturvallisuus sekä esteettisyys. Engelin laatima ruutukaava on vielä tänäkin päivänä vahvasti nähtävissä Turun kaupunkikuvassa. Uuden kaavan myötä aikaisempi sokkeloinen keskiaikainen kaupunki muuttui empirekaupungiksi, jossa suunnittelua ja rakentamista leimasi puuempire ja puutaloidealismi. (Sundstén 1979, 221–222.)

Yksi Engelin suunnittelun tuloksista oli Aurakadun ja Linnankadun kulmaukseen rakennettu, myös kirjakauppana toiminut puutalo. Se kuitenkin purettiin myöhemmin, kun tilalle nousi Friedrich Strandellin suunnittelema ja Turun Osakepankin rakennuttama mahtipontinen jugend-rakennus.

Kirjoittaja K3 pohtii ”Turun taudiksi” kuvatun ilmiön olleen voimissaan jo tuolloin 1900-luvun alussa ja Engelin talon purkamisen olleen esimerkki tästä, ”mutta 1900-luvun arkkitehtuuri oli vielä loisteliasta verrattuna 1960–1970-luvun rakennuksiin”. Turun taudilla viitataan siihen, kuinka Turussa ja yhtä lailla muualla Suomessa on modernisaation myötä purettu suuri määrä vanhaa rakennuskantaa uudisrakentamisen tieltä. Rauno Lahtisen mukaan Turulla on harvinaisen synkkä maine vanhojen arvorakennusten purkajana, ja siksi vanhan rakennuskannan ja arvorakennusten tuhoamiselle sekä poliittiselle korruptiolle on jo 1980-luvulla vakiintunut nimitys ”Turun tauti”. Kuitenkaan kyse ei ole vain turkulaisesta ilmiöstä – nopea kaupungistuminen, vanhan rakennuskannan purkaminen ja rakentamisen ihanteet ovat olleet samanlaisia ympäri Suomea. Turkulaista purkuintoa on usein liioiteltu ja lukuja suurenneltu. Varsinais-Suomen taidetoimikunnan pääsihteeri Maria Merikanto kertoo Turun olleen ympäristökysymysten suhteen Suomen valveutuneimpia kaupunkeja. Nimitys Turun tauti johtuu hänen mukaansa siitä, että täällä asia nostettiin ensimmäiseksi puheeksi. (Lahtinen 2013 [2009], 7–8; Siikavirta 2006.)

Turun Osakepankki perustettiin vuonna 1896 kaupungin ”raha-aatelien” toimesta, ja sen toiminta lähti vauhdikkaaseen kasvuun. Pankin uusi pääkonttori valmistui Linnankadun ja Aurakadun kulmaukseen vuonna 1907. (Latvakangas & Holmén & Kivelä 2012, 10.) Rakennus edusti aikansa uutta kaupunkirakentamista (Ollila 2022, 90). Åbo Aktiebankin nimellä tunnettu pankki oli liikepankkina ensimmäinen turkulainen, ja sen perustajajäsenistöön kuului aikansa suurliikemiehiä, ruotsinkielistä ”eliittiä”. Etenkin Venäjän kaupan ja puunjalostusteollisuuden rahoittajana pankilla oli tärkeä asema. (Akolahti & Saksa 1998, 42.)

1900-luvun alkuvuosikymmeniä leimasivat etenkin Saksasta virranneet arkkitehtuurin vaikutteet, joille keskeistä oli jugend-tyyli. Tyyliisuuntauksessa korostuivat esimerkiksi aidot luonnonmateriaalit ja muotojen yksinkertaisuus. Sitä seurasivat perinteisempään arkkitehtuuriin yhdistyneet Keski-Eurooppalaiset virtaukset, jotka alkoivat 1900-luvun alkuvuosikymmeninä näyttäytyä kansallisromanttisena estetiikkana. Usein Strandellin näihin päiviin säästyneet rakennukset nähdään Turun merkittävimpinä tuon ajan ”uuden arkkitehtuurin” edustajina. (Sundstén 1979, 228–229.) Pankkirakennus edustaa aikansa arkkitehtuurin virtauksia monin tavoin: Siinä on jugend-tyylin lisäksi nähtävissä myös tyyppillisiä kansallisromanttisia piirteitä, kuten ensimmäisen kerroksen luonnonkiviset ulkoseinät. Turussa Strandellia on kuvattu aikansa tuotteliaimmaksi ja tunnetuimmaksi arkkitehdiksi, ja pankkirakennusta jopa hänen tuotantonsa kruununjalokiveksi. Mutta kuten K3 kirjoittaa, vaikka rakennusta on joidenkin toimesta sanottu arkkitehdin hienoimmaksi turkulaiseksi kohteeksi, on rakennusten vertailu haastavaa ja jopa

tarpeetonta. Kirjoittaja nostaa esiin myös As. Oy Hjorten sekä As. Oy Albatrossin, jotka hänen mukaansa ovat upeita rakennuksia nekin. (K3.)

Paljon ennen suurta muutosta pankista ravintolaksi muutti Helsingin Osakepankki rakennuksen tiloihin vuonna 1933 (Akolahti & Saksa 1998, 42). Helsingin Osakepankki oli perustettu vuonna 1912, jolloin Suomen rooli maailmantalouden kentällä oli vielä melko vaatimaton. Suurin osa kansasta työskenteli maatalouden parissa. Suomen voidaan ajatella tuolloin olleen vielä eräänlainen kehitysmaa, joka kuitenkin kulki selkeästi eteenpäin teollistumisen tiellä. (Tudeer 1986, 7.) Aurakadulla muutamalla korttelivälillä sijaitsi parhaimmillaan saman aikaisesti jopa viisi pankkia, minkä vuoksi sitä on kutsuttu myös ”Turun perinteiseksi pankkiväyläksi”. Esimerkiksi nykyinen KOP-kolmio on alun perin ollut Turun historian suurin pankkitalo, ja useampi muukin kadun rakennus, joista osa on sittemmin purettu, on alun perin rakennutettu nimenomaan pankkikäyttöön. (Latvakangas & Holmén & Kivelä 2012, 71–72.)

Kirjoittaja K1 muistelee 1970-lukua ja aikaa, jolloin hän kävi lapsena äitinsä kanssa viemässä päivän päätteeksi viereisellä kadulla sijainneen naistenvaateliikkeen kassan Helsingin Osakepankkiin. Myöhemmin rahat alettiin jättää rakennuksen seinään ilmestyneeseen ”yösäilöön”. Lapsena häneen teki vaikutuksen pankin miljöö ja tunnelma: ”Muistan elävästi, kuinka ensimmäistä kertaa menin pankin sisään pitäen äidin kädestä kiinni. Isossa aulassa silmiin pisti isot kattovalaisimet, hälinä, koristeellisuus...”. Kirjoittaja kuvailee pienen pojan ihailevaa ”Vau”-reaktiota. Hälinästä päätellen paikalla saattoi olla vilskettä ja elämän tuntua. Myös haastateltava H4 muistaa, kuinka hän kävi lyhentämässä pankkilainaansa kyseisessä pankissa – ostettuaan ensin pankinjohtajalta auton.

Jarkko Kovasiipi oli toimitusjohtajana Arctia Oy:n omistamassa Hotelli Marina Ab:ssa vuodesta 1985 alkaen, ja yhtiö oli laajentanut toimintaansa paljon vuosikymmenen lopulla. Marinalla oli asiakkuus Helsingin Osakepankkiin (HOP), jonka konttori vielä silloinkin sijaitsi Aurakatu 3:ssa. Kovasiivellä oli ollut kiinnostusta olutravintoloiden perustamiseen, ja ensin hän perustikin Hotelli Julian alakertaan Hunter’s Innin, englantilaistyyppisen pubin. (K7.) Kovasiipi kävi asiakkuuden vuoksi usein asioimassa HOP:in konttorissa, ja muistaa ihastelleensa sen vanhaa, aristokraattista miljöötä. Hän kertoo todenneensa useamman kerran pankinjohtajalle, kuinka paikka olisi ”paljon hienompi ravintolana kuin pankkina”. 1990-luvun alku oli laman, pankkikriisin ja pankkifuusioiden aikaa. Helsingin Osakepankki sulautui Suomen Yhdyspankkiin, jonka konttori oli Aurakadulla HOP:in silloista konttoria vastapäätä. Tapahtumien myötä entiseen Helsingin osakepankin

konttoriin alettiin etsiä vuokralaista. Kovasiipi kuvaa, kuinka ”Silloin pankinjohtaja soitti minulle, että nyt olisi ”kapakan” paikka tarjolla. Koska olin ollut kiinnostunut asiasta ja maalailut pankinjohtajalle mielikuvia asiasta päätin jatkaa neuvottelua”, tosin alkuun Marinan nimissä. Asia ei edennyt, vaan pankin konttori jatkoi toimintaansa lopetusuhan alla, eikä vielä keväällä 1992 ollut löytynyt vuokralaista tiloihin. Kun Arctia ei lähtenyt mukaan uuden ravintolan perustamiseen vanhaan pankkikonttoriin, annettiin Kovasiivelle ehdotus - kiinnostaisiko häntä henkilökohtaisesti lähteä ravintoloitsijaksi tiloihin. Eikä Jarkon mukaan tähän voinut vastata kuin myöntävästi. (K7.)

Kuva 2. Aurakadun ja Linnankadun kulmaus 1900-luvun alussa. Keskellä Strandellin suunnittelema pankkirakennus, jonka alimpiin kerroksiin vuonna 1993 perustettiin ravintola Old Bank. Rakennuksen yläosassa teksti ”BANK • PANKKI”. Valokuva: Carl Johan Schoultz (1849-1923). Åbo Akademin kuvakokoelmat / Åbo Akademis bildsamlingar (käytettävissä ei-kaupallisiin tarkoituksiin). Saatavissa: https://www.finna.fi/Record/spegeln-bildsamlingarna.bildsam_1997_1:369?imgid=1.

Kuva 3: Näkymä Aurakadun suuntaisesti noin vuonna 1910. Pankkirakennus keskellä oikealla. Kaduilla liikennettä raitiovaunujen, kävelijöiden ja hevoskärryjen muodossa. Lähde: Turun museokeskus. Saatavilla: <https://www.finna.fi/Record/tmk.161010076252300?imgid=2>.

5 Old Bank Aurakadun ja Linnankadun kulmassa

5.1 Old Bankin synty ja kasvu

1990-luvulla Turku ja koko Suomea koetteli laman aika, mutta pilkahduksia toiveikkaammasta tulevaisuudesta oli nähtävissä. Elettiin keskiolutbaarien aikaa, mutta kiinnostusta alkoi löytyä myös muun tyyllisiä juomia ja ravintoloita kohtaan. Tässä kehityksen eturintamassa perustettiin myös ravintola Old Bank entiseen Turun Osakepankin, HOP:in ja viimeisimpänä SYP:in käytössä toimineeseen pankkikonttoriin.

Pankinjohtajan ehdotusta ravintolan perustamisesta ja Jarkko Kovasiiven myöntävää vastausta seurasivat pitkäilliset neuvottelut yhdessä Maakuntamuseon kanssa. Kovasiivelle oli selvää, ettei hän halunnut muuttaa paikassa juuri mitään – vain pankkitiskien (tulevaisuuden baaritiskin) paikat tulisivat vaihtumaan. Vanhan rakennuksen käyttötarkoituksen muutos kuitenkin edellytti suuria remontteja esimerkiksi ravintolan ilmastoinnissa. Ravintoloitsijalle pelottavinta uuden ravintolan avaamisessa oli riskinotto. Oli lama, Suomi oli devalvoinut markkansa ja jättänyt sen ”kellumaan”. Kaiken lisäksi työttömyyttä oli paljon. Monopoliasemassaan Alko määräsi hinnat ja jakoi anniskeluluvat, jotka eivät suinkaan tulleet heti vaan useimmiten vasta noin vuoden kuluttua toiminnan alkamisesta. Keskiolutbaareja tosiaan oli paljon, mutta keskiolutta vain muutamaa eri merkkiä. Kovasiipi kuitenkin päätyi ottamaan riskin, ja asiat alkoivat sujumaan. (K7.)

Useampi muistelee, kuinka ennen Old Bankin avaamista kaupungissa oli lähinnä keskiolutbaareja (H3, H5, K7). Lama oli pahimmillaan, mutta talous kääntymässä seuraavaksi kohti nousua (H3). Taantuma oli koetellut kivijalkayrityksiä ja ajanut niitä konkurssiin. Yhden hanan keskiolutbaari oli helppo avata vapautuneisiin tiloihin starttirahan turvin, ja kun raha oli käytetty, omistaja usein vaihtui (H5). Kunnon olutravintoloita ei Turussa ollut ennen vuonna 1988 perustettua Hunter's Inniä, vuoden 1993 tammikuussa avattua ravintola Uusi Apteekkia ja noin kolme kuukautta myöhemmin maaliskuussa avattua ravintola Old Bankkia. Old Bankin ovien avautuminen asiakkaille oli runsaasti esillä Turun Sanomissa ja esimerkiksi tuoretta ravintoloisijaa haastateltiin lehteen (H5; K7). Olut- ja pubikulttuuri kiinnosti selvästi ihmisiä (H3). Haastateltava kuvaa, kuinka juuri oli ”vähän oppinut jotakin oluista” ja ajatteli sopivansa hyvin paikan asiakkaaksi – kyseessä oli selvästi aikuisille suunnattu paikka, jossa voisi keskustella ääntä korottamatta. Olutkulttuuria oltiin ”juuri oppimassa”, alettiin ymmärtää muunkin kuin vaalean lagerin päälle. (H5.)

1920-luvulla alkuperäinen sisustus muokattiin antiikkia ihannoivaan kertaustyyliin, ja tämän uudistuksen piirteet olivat nähtävissä vielä useita vuosikymmeniä myöhemmin rakennuksen

muuttuessa ravintolakäyttöön. Pankki avattiin sen historiallista ilmettä kunnioittaen. Ravintola remontoitiin heti alun perin vanhaa miljöötä arvostaen ja sen ehdoilla rakentaen. Moni pieni yksityiskohta muistutti vanhoista ajoista: Tiskillä roikkui vanhoja pankinaikaisia kylttejä, kuten ”Ulkomaat”, ”Asiakasneuvottelut” ja ”Pankkineuvoja”, toisen perähuoneen yllä luki ”Johtokunta” ja WC-tiloihin kuljettiin portaita alakertaan ”Tallelokeroille”. Myös pankkiholveihin pääsi kurkistamaan. Ravintolan yläkertaan johtavan portaikon ikkunoissa olevat lasimaalaukset kertoivat entisaikojen elinkeinoista. (H2, K2.) Eikä Kovasiipi olisi perustanutkaan ravintolaa toisenlaiseen paikkaan, minkäänlaiseen ”laatikkohuoneistoon” – hän toivoi, että ravintolan tiloissa näkyisi ”aito, vanha henki” (K7). Avautuessaan Old Bank erottui kaupungin ravintoloista, sillä yhtä arvokkaaseen kiinteistöön ei ollut aikaisemmin perustettu ravintolaa, etenkin olutravintolaa. Myös perustaja oli eräänlainen legenda ravintola-alalla. (H3.) Toinen haastateltava kuvaa Pankin olleen avara ja iso verrattuna ”tavallisiin pubeihin” (H5).

Kuva 4: Baaritiskillä oli vanhoja pankinaikaisia kylttejä, joissa luki esimerkiksi ”Asiakasneuvottelut” tai ”Pankkineuvoja”. Kassakaappeja ja tallelokeroja oli esillä asiakkaiden katseltavina. Valokuva: Suvi Salminen, 2021.

Myös Old Bankilla oli alkuun vain keskiolutluvat. Niihin aikoihin anniskelulupia hallinnoinut Alko halusi ennen lupien laajentamista katsoa, kuinka homma lähtee sujumaan, ja ”lähtihän se” (H3). A-oikeudet saatiin lopulta jo noin kolmen kuukauden kuluttua Old Bankin avaamisesta, mikä tarkoitti olutvalikoiman laajenemista moninkertaiseksi. Vaikka uteliaisuus oli suurta uutta ravintolaa kohtaan, ennen A-oikeuksia käynti saattoi olla monelle pettymys – kyseessä oli vain keskiolutpaikka. Eikä ravintoloitsijakaan tähän tyytynyt. Kuitenkin ensimmäiset kuukaudet

antoivat tavallaan aikaa harjoitella, ennen A-oikeuksien myötä tullut todellista asiakaskunnan kiinnostuksen heräämistä. (K7.)

Muistelijat kertovat, kuinka vanhaan pankkitilaan perustettu olutravintola todella herätti kiinnostusta kaupunkilaisissa. Ravintolan vastaanotosta huomasi, että Pankin tyyppistä pubia oli selkeästi kaivattu (H5). Aika oli kypsä ja ihmisten kiinnostus suurta, myös Turun ulkopuolella - ravintolan avaaminen huomioitiin jopa ulkomailla saakka (H6). Haastateltava H3 muistaa etenkin ravintola Uuden Apteekin avaamisen, sillä sen oman panimon olut kiinnosti. Tosin olut jäi sillä kertaa maistamatta, sillä tuote oli loppunut kesken melkein alkuunsa. Hänen mukaansa Apteekissa tuli muutenkin enimmäkseen käytyä sen hintatason vuoksi. Vähän myöhemmin piti sitten käydä testaamassa myös Pankki. (H3.) H6 kuvaa, kuinka oli käytävä katsomassa paikan päällä, mitä entisessä pankkikonttorissa oikein oli saatu aikaiseksi. Hän kuvaa positiivista reaktiotaan: ”Vau, että on niinku näin hieno”. Paikassa oli aistittavissa myös eräänlaista vanhanliiton meininkiä, niin johtajuuden kuin työntekijöidenkin kohdalla. Työasuna baarimikoilla oli perinteisen ”mustat liivit ja rusetit, valkoset paidat ja suorot housut”. Tavoitteena oli tehdä ravintola, josta ”keski-ikäisiä ei lasketa ulos”. Ja lopulta paikasta sitten tulikin eniten keski-ikäisten paikka, sillä vaikka nuoriakin kävi, enemmän asiakaskunta edusti varttuneempaa väkeä. (H6.)

Haastateltava H6 kertoo muistavansa hyvin ensimmäisen käyntinsä Old Bankissa. Hänen mukaansa ihmisten kiinnostusta pankkirakennukseen perustettua ravintola kohtaan lisäsi myös se, että perustaja oli vieläpä kaupungissa tunnettu nimi. Ensikäynnillä kyseessä ei ollut aivan avajaispäivä, mutta hyvin ravintolan alkuaikaa elettiin kuitenkin. Hän törmäsi ravintolassa tuttavaansa, jonka kanssa he oluen äärellä jakoivat ajatuksen siitä, että mukava saada tällaista Turkuun, myös laaja olutvalikoima oli mieleen. Tunnelma oli heti tervetullut, etenkin kun töissä oli tuttuja, ”melkein kuolis heti jo tullut kotiin” haastateltava kuvailee. Hän muistelee, kuinka aika oli kypsä Pankin kaltaiselle ravintolalle – ulkomaisia oluita alkoi tulla markkinoille 1980–1990-luvun taitteessa ja ”olutbuumi” oli alkamassa. (H6.)

Haastateltava H5 kertoo, kuinka ensikäynnillä huomio osui ensiksi paikan interiööriin. Henkilökunnalta asiasta kysellessään hän sai kuulla paikan kiinteän kalustuksen olevan Museoviraston suojeluksessa. (H5.) K4 muistelee, kuinka ravintola teki avauduttuaan häneen suuren vaikutuksen: ”Tila oli muutettu ravintolaksi niin tyylikkäästi, että tuntui kuin kaikki olisi ollut jo pankin aikaan olemassa. Vain istumapaikat ja baaritiski tuntuivat tilaan myöhemmin tuoduilta.” (K4.) Kirjoittaja nostaa esiin myös turkulaisuuden ja muita samantyyppisen liikeidean

omaavia ravintoloita: ”Olin tosi ylpeä turkulaisena Old Bankista ja samalla Koulusta ja Apteekista”, todeten että ”Pankki oli varsinkin alkuaikoinaan ehdottomasti Turun tyylikkään olutravintola.” (K4.)

Aivan ainutkertainen ei ollut ajatus tällaisesta vanhaan pankkirakennukseen tehdystä ravintolasta, vaan haastateltavat muistelivat nähneensä vastaavia esimerkiksi Amsterdamissa ja Lontoossa, joista ainakin Lontoon ”Pankki” oli vielä suurempi ja mahtipontisempi kuin Old Bank. Haastattelijan mielestä tämä puhuu omaa tarinaansa pankkitoiminnassa tapahtuneista muutoksista – konttoreita on karsittu ja liiketiloja jäänyt kaupunkien keskustoissa tyhjilleen. Näistä osa on sittemmin muutettu ravintoloiksi. (H1; H2.) Myös Tampereella on Pankki-ravintola, mutta Turun Pankki on kuitenkin aikaisempaa perua, Jarkko Kovasiipi totesi Turun Sanomien haastattelussa vuonna 2006 (Miikkulainen 2006). Toimittaja Aino Miikkulainen kuvailee käyntiään Pankissa vuonna 2006. Hän kirjoittaa, kuinka tiskillä ”pyydetään luottoa ja kysellään korkoja jatkuvasti” (Miikkulainen 2006). Tähän liittyen muistan itsekin ne yleisimmät pankkivitsit, joita asiakkaat viljelivät. Vessaan mentiin tekemään ”talletusta” tai korttimaksu laitettiin ”pankin puolelle”. Toisinaan niihin saattoi naurahtaa hieman väkinäisesti, mutta nykyisin tilannetta katsoo kenties nostalgisten linssien läpi.

Old Bankin kerrotaan olleen alkuaikoina ”mielettömän suosittu”. Pankki oli alkuun joka päivä ”lähes ääriään myöten täynnä”. Työntekijöitä viikonloppuisin oli parhaimmillaan seitsemän pitkän, U:n muotoisen tiskin takana. Alkuvuosien oikein kiireellisinä iltoina soitettiin vielä yläkerrassa asuva ravintoloitsija paikalle, useimmiten tiskiä hoitamaan, kun ”hän sano et te osaatte hoitaa nä muut hommat paremmin”. Silloin (ja ajoittain myöhemminkin) käytössä oli myös ravintolan yläkerta, missä sijaitsi kabinetteja sekä järjestettiin tilaustarjoilua ja ruokatarjoilua. (H2.) Kiireisinä iltoina ylhäällä oli auki myös pieni baaritiski, hieman alakerran baaria suppeammalla valikoimalla varustettuna, ja asiakkaat saatiin mahtumaan paremmin sisään. (H3, H6.) Pankin henkilökunnan ilmapiiri oli loistava etenkin ”Jarkon ja Eevan ajalla”. Palavereja oli paljon, ja jos jollakin oli jotakin mielenpäällä, omistajan kerrotaan kehottaneen nostamaan heti ”kissan pöydälle”. (H2.)

H5 muistelee Pankin olleen iltaisin aivan täynnä. Myös ravintolan perustaminen keskellä lamaa nähdään olleen positiivista riskinottoa - se loi optimismia, kun Old Bankin kaltaisen ravintolan tulevaisuuteen uskottiin (K3). Samoin oli Apteekin perustamisen laita, vaikka ravintolat profiloituivatkin hieman eri tavoin. Apteekin perustaja Ottokin lähti mukaan uhkapeliin, ”kuka nyt tulis tämmöseen paikkaan”, haastateltava muistelee Oton epäröintiä. (H5.)

Osasyllinen paikan suosioon oli kertojan mukaan jo ”rakennuksen olemuksessa”, joka edisti paikan mainetta. Myös rakennus itsessään kutsui sisäänsä tietyn tyyppistä asiakaskuntaa. Paikassa

ei ollut musiikkia, tai jos oli, se kuului taustalla vaimeana. Iltapäivisin ravintolassa oli rauhallista, ja siellä vallitsi jopa ”syvän filosofinen rauha - ihmiset luki iltasanomii tai piti jossain nurkassa jotain shakkiturnausta tai mitä tahansa”, ilmapiiri oli ennen kaikkea rauhoittava, toisinaan pubeissa esiintyvää aggressiivisuutta ei juuri ollut. (H5.) Alkuaikoina Pankissa saattoi soida sunnuntaisin flyygeli, mutta myöhemmin anniskelulakien muuttuessa pidemmät aukioloajat vaativat ohjelmaa useampana päivänä viikossa. Parhaimmillaan Pankissa esiintyi keskiviikkoisin trubaduuri, perjantaina ja lauantaina esiintyi bändi tai trubaduuri. Viimeisinä vuosina koetettiin järjestää myös stand up -esityksiä. (H3.)

Old Bankin koetaan olleen koko ajan melko samanlainen, suuria muutoksia ei tapahtunut omistajamuutoksia lukuun ottamatta. Osasyynä paikan muuttumattomuuteen läpi vuosikymmenten on ollut raha. Suojelukohteen remontoiminen on kallista puuhaa, ja isommat muutokset on jätetty osin tämän vuoksi tekemättä. (H3.) Omistajia ravintolalla ehti olla kolme; Ensimmäisenä Kovasiivet noin viiden vuoden ajan, välissä kuopiolainen Hallman-osakeyhtiö, ja viimeisimpänä ja pitkäaikaisimpana JKJ-yhtiöt. (H2.) Alkuaikojen Old Bankiin nähden, jonka liikeidea oli tiukempi ja selkeämpi, loppuaikoihin mentäessä liikeidea alkoi olla yhä laveampi. Kyseessä oli ”iso laiva, jolla oli kova vauhti”, mutta suunta ei ollut enää yhtä selkeä. (H3.)

Old Bankin aikana on ehtinyt näkyä monenlaisia vaiheita. Esimerkiksi vuoden 2007 finanssikriisin aikaan kaikilla meni haastateltavan mukaan aika huonosti, mikä herätti pelkoa, mutta lopulta Pankki kuitenkin tuotti hyvin ja ajasta selvittiin. Tärkeimmäksi ravintolan menestyksen tekijäksi haastateltava nostaa minua yllättävän yksinkertaisen syyn, paikan sijainnin: ”Kauheen paljon parempaa sijaintia tähän kaupunkiin ei saa niinkun millekkään liikkeelle kun mitä tää on. Et täst menee niinku, en tiä onks kukaan laskenu koskaan kuin paljon täst menee päivän ajan ohi ihmisii ja näkee tän paikan väkisinkin.” (H3.)

Yksi suurimmista muutoksista Pankin historiassa on tupakkalain muutos tiukempaan suuntaan. Sen myötä osa tupakoivista asiakkaista vaihtoi paikkaa tupakkakoppien perässä, näihin kuului esimerkiksi aikaisemmin käynyt ”sikariporukka”. Pankissa sai alkuun tupakoida joka puolella, myöhemmin vain toisella puolella ravintolaa ja lopulta enää ravintolan ulkopuolella. Vaikka varmasti montaa tupakansavu häiritsi, H1 kertoo, että tupakoimattomanakin viihtyi hyvin juuri tupakoivien puolella: ”Sanotaan aina niin et tupakoitsijoiden puolella on aina parhaimmat jutut” (H1).

Eräs harvemmin asiakkaille välittynyt puoli oli tunnelma, joka valtasi tilan myöhään öisin tai aikaisin aamulla, asiakkaiden poistuttua. Keskustelimme haastattelun lomassa, kuinka öisin yksin rakennuksessa ja alakerrassa esimerkiksi tilitystä puuhaillessani jouduin usein syöksymään juoksujalkaa portaita yläkertaan sammutettuani kellarikerroksen valot. H2 kertoo, kuinka hänkin joutui toisinaan lähtemään tarkistamaan, mistä kuuluivat kaikenlaiset erikoiset äänet oletettavasti tyhjässä rakennuksessa. Myös sheriffin muotoon puettu nukke, joka istuskeli olutpullo edessään holvissa kaltereiden takana, muuttui etenkin pikkutunneilla aavemaiseksi. En ole selvästikään tuntemuksieni kanssa yksin, sillä kuuleman mukaan myös eräs siivooja joutui aikoinaan jättämään Bankin siivoamisen, sillä hänen mukaansa rakennuksessa kummitteli. (H2.)

Kuva 5: Kuva Old Bankin kellarikerroksesta, jossa kaltereiden takana tyhjiä olut-tankkien varasto sekä sheriffi- ja pankkirosvo-nuket. Valokuva: Suvi Salminen, 2020.

5.2 Pankki osana Turun ravintolakenttää

Keskiolutbaarien aikaan 1990-luvun alkupuolella turkulaisten olutravintoloiden määrä oli suppea: Aurakadulla Pankki, Kaskenkadulla Apteekki (Alkuperäiseltä nimeltään Seurusteluravintola Kaskenkatu 1) ja Hunter's Inn (H3). Panimoravintola Koulun perustivat haastateltavan mukaan Pankin ja Apteekin ”pojat” yhdessä, mutta sittemmin omistussuhteet vaihtuivat eikä Old Bank enää kuulunut samaan yhtiöön. Yhteistyötä Pankin, Apteekin ja Koulun välillä oli, ja toisinaan myös Teini oli mukana esimerkiksi henkilökunnan jäsenten illanistujaisissa tai silloin, kun tehtiin suuria lasitilauksia ravintoloiden logoilla varustettuja olut-tuoppeja. (H2; H6.) 1990-luvun ravintolanäkymiin Turussa kuuluivat olennaisesti myös Turun Osuuskaupan ravintolat, jotka haastateltavan mukaan ”yrittivät vallata keskustaa”. Ketjupaikoista tuli haastateltavan mukaan eräänlainen kirosana, kun taas monissa yksityisten yrittäjien ravintoloissa asiat yritettiin tehdä niin hyvin kuin pystyttiin ja osattiin. Näistä paikoista asiakas myös odotti saavansa jotakin muuta kuin vaikkapa Turun Osuuskaupan, TOK:in, ketjuravintoloista. (H6.)

Pankkia vastapäätä Aurakadulla toimi myös useampi yökerho, esimerkiksi Galaxy ja Iskelmäbaari. Tämä palveli osapuolia tien molemmin puolin – ”tuntumaa” käytiin ottamassa Pankin puolella, mistäs sitten siirryttiin Galaxiin jatkoille, sillä asiakaskunta oli kuitenkin osin samaa. (H6.)

Aikaisemmin mainittujen baarien lisäksi historiaa huokuu moni muukin turkulainen ravintola. Anu Vätilä kirjoitti Turun Sanomissa kaupungin ravintolakulttuurista ja ravintoloiden nimien taustalta löytyvästä historiasta. Kerttulin Kievari viittaa Kerttulinmäkeen, jossa on sijainnut esimerkiksi Pyhän Kerttulin kiltatalo, jonka yhteydessä toimi myös kirkko ja kestikievari. Tämän lisäksi Kerttulinmäellä sijaitseva kaupungin mestauspaikka 1700-luvulle saakka. Myös esimerkiksi Olavin Krouvilla ja ravintola Teinillä on rikas historia. Pitkäikäisiksi, monen mieleen jääneiksi ravintoloiksi mainitaan lehtijutussa lisäksi Pinella (1863-2021), Börs (1894 avautui Hamburger Bierhalle-nimellä), Samppalinnan ravintola (1865-), Seurahuone (1812-) ja Foiija (1839-2019.) Monet näistä ovat jo sulkeneet ovensa, tai vähintään tiloissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Odotetusti artikkelissa otetaan esiin myös seuraavat paikat: ”Yksi Turun Kapakkakulttuurin erityispiirteistä on erikoisiin paikkoihin, kuten entiseen kouluun, vessaan ja pankkiin perustetut ravintolat, jotka ovat kantaneet nimessään paikan historiaa” (Vätilä 2022.).

5.3 Olutkulttuuria Suomeen ja opintomatkoja maailmalle

EU:hun liittyminen heikensi Alkon monopoliasemaa, mistä seurasi, että ravintola sai alkaa hankkia tuotteitaan myyntiin myös muuta kautta. Uudistus synnytti paljon juomatukkuja, sekä vapautti että

myös kiristi kilpailua. Koventunut kilpailu taas pakotti keksimään tapoja erottautua kilpailijoista. Tämän myötä Kovasiipi aloitti luultavasti ensimmäisenä ravintoloitsijana Suomessa itse maahantuomaan olutta Euroopan varsinaisista olutmaista⁸. Uusi aluevaltaus nostatti myös median kiinnostusta ympäri maata. Lehtiartikkeleissa ravintoloitsija pyrki edistämään oluttietoutta uutuuksista ja esimerkiksi kuukauden hanaoluista, jotka siihen aikaan olivat paljon nykyistä tunteammampi konsepti. Kerran saatiin ihmetystä herättänyt lehti- ja radiojuttu myös asiakkaaksi eksyneestä jäniksestä, joka sitten epäuskoisen pelastuslaitoksen avustuksella poistettiin ravintolasta. (K7.)

Olutliitto valitsi Jarkko Kovasiiven vuonna 1996 Hyvä Tuomas-palkinnon saajaksi. Palkinto myönnettiin vuoden olutravintoloitsijalle ja olutkulttuurin edistäjälle. (K7.). Vuonna 1999 Iltasanomien Taloussanomat-osio uutisoi Old Bankin valikoitumisesta vuoden olutravintolaksi seuraavin saatesanoin: ”Ravintola on tunnettu laajasta olutvalikoimastaan. Old Bankin miljöö on erittäin miellyttävä, ovathan kyseessä todella vanhan pankin arvokkaat tilat. Olutta voi esimerkiksi nauttia mukavasti nahkatuolissa istuen, ja jyrkät pylväät ja korkea katto tuovat asiakkaalle juhlanan tunnelman.” (Knuutila 2019.)

Kilpailijoista erottautumiseen tarvittiin myös henkilökunnan koulutusta, joka täytyi hakea ulkomailta – Suomi ei noihin aikoihin ollut kirjoittajan mukaan vielä mikään olutmaa. Opintomatkat sijoittuivat Euroopan vanhoihin olutkaupunkeihin, panimoihin ja olutravintoloihin. Näin henkilökunta sai tietämystä oluen tarjoilusta ja oppi kertomaan oluesta myös asiakkaille – kertomukset saivat uutta syvyyttä, kun baarimestari saattoi itse kertoa vierailleensa esimerkiksi panimolla paikan päällä tutustumassa. (K7.)

---

⁸ Näillä viitataan luultavasti suuriin olutmaihin, joista ovat lähtöisin klassiset oluttyylit ja joilla on pitkät olutperinteet: Tšekkiin, Saksaan, Belgiaan, Britanniaan ja Irlantiin. Näiden lisäksi ”vanhan maailman olunteon sydänmaita” ovat Michael Jacksonin mukaan olleet Itävalta, Sveitsi, Pohjois-Ranska, Baltian kaupungit, Tanska ja Alankomaat. (Jackson 1988, 20.) Kuitenkin esimerkiksi myös Suomessa on ollut pitkät olutperinteet, joista esimerkkinä sahdin valmistus. Sahdilla on jopa EU:n nimisuoja ATP:na (aitona perinteisenä tuotteena). (Korpinen & Nikulainen 2014, 34.)

Kuva 6: Kuva joltakin bankkiirien 1990-luvun olutmatkalta Englannista. Kuvassa brittiläisiä Real Ale -hanoja, joista on ilmeisesti juuri pumpattu ale-olutta tuoppeihin maisteltavaksi. Valokuva: Yksityisomistuksessa.

Moni muistaa työntekijöiden tekemät reissut ulkomaille, ensin olutta hakemaan ja sittemmin vain ”tutustumaan maailman eri puolille”. Alkuun reissuja tehtiin kerran vuodessa ja kahdessa osassa, sillä kaikki eivät voineet olla poissa töistä samalla kertaa. Ensimmäinen tehty reissu suuntasi Brysseliin, jolloin Old Bankiin haettiin pääasiassa Cantillon-olutta. Haastateltava muistelee, kuinka kyseessä saattoi olla ensimmäinen Suomeen tullut Cantillon-merkkinen olut. Brysselin reissun aikataulu oli kiireinen, Kovasiipi oli ajanut etukäteen paikan päälle ison peräkärryn kanssa, jonne Suomeen tuotavat oluet saatiin mahtumaan. Työntekijöitä mukana reissussa oli kolme, ja pian lähdettiin ajamaan kohti Rotterdamia. Matkan varrella pysähdyttiin jokaisessa vastaan tullessa kuppilassa, mutta harvemmin olutta ehdittiin juomaan loppuun ennen kuin kuului että ”paikka on nähty” ja lähdettiin kohti seuraavaa etappia. ”Joka paikas otettiin olutta ja maisteltiin, siellähän niitä oluita riittää, mutta koskaan ei ehditty juomaan loppuun kun sit mentiin taas.” (H2.) Yhdellä reissulla taas haettiin pakettiautolla oluita Belgian ja Pohjois-Ranskan pienpanimoista. Myös

vaikeammin saatavaa, useamman kerran maailman parhaaksi olueksi valittua Westvletern-trappistiolutta haettiin tällä reissulla. Näiden useampien yhteisten matkojen lisäksi Kovasiivet tekivät kesälomareissuja, joilla haettiin ravintolaan oluita, joita ei muuta reittiä juomakaappeihin saanut. (H3.)

Hyvin tuottaneina alkuvuosina henkilökunta palkittiin opintomatkoilla esimerkiksi Brysseliin ja Müncheniin. Reissut olivat tuottoisia, ja ne saivat työntekijät sitoutumaan työhönsä samalla, kun porukka hitsautui tiiviimmin yhteen. Olutkohteiden myötä henkilökunta näki myös muiden maiden olutkulttuureja ja niiden arvostuksen alaa kohtaan. (H3.)

Jos johonkin Belgiaan menee esimerkiks mukavampaan olutbaariin niin sen näkee mil ylpeydellä [ne] tekee sitä työtä. Se on vähän samanlainen, ku jos menee Ranskaan, esimerkiks Italiaan juomaan viinii jonnekin, niin ne on tosi ylpeitä siitä, nois näki sen ja tavallaan se kyl heijastu siihen omaankin tekemiseen aika pitkän matkaa, et on oikeesti hieno tuote ja pitkät perinteet. (H3.)

Reissujen lisäksi henkilökunnan palkitsemisesta mieleen on jääneet Jarkon aikaan Marinassa järjestetty joululounas koko henkilökunnalle. Mukana pitkän pöydän ääressä oli työntekijöiden perheenjäseniään lapset mukaan lukien. Alkuun juotiin glögiä ja joululahjojen tullessa puheeksi Jarkko totesi, ettei anna joululahjoja mutta sen sijaan ylimääräisen kuukauden palkan, haastateltava muistelee. (H2.) Olutmatkat maailmalle jatkuivat vielä Hallmanin omistajuudenkin aikaan, kunnes ne sitten karsiutuivat pois, kenties osasyynä ylipäättään kaikenlaisten kustannusten nousu (H3).

Alkuaikojen Old Bankissa oli tarjolla kaikki oluet, mitä niihin aikoihin markkinoilta sai, ehkä noin 60 eri laatua. Myös kaikki ulkomaiset laadut, joita tosin ei silloin vielä ollut saatavilla kovinkaan montaa. Pian oluiden määrä markkinoilla kuitenkin alkoi nousta rajusti, eikä niiden lukumäärästä pian pystynyt kukaan enää pysymään kirjoilla. (H2.) Asiakkaasta oli mukava tietää, että paikan hanoissa olisi varmasti muutakin kuin ”Lapin Kultaa”. Myös haastateltavan H5 mielestä Pankin kaltaisten ravintoloiden merkitys oli suuri olutkulttuurin kehityksessä, ja publi ohjasi ihmisiä ”uudenlaiseen olutkäyttäytymiseen”. Samalla myös kauppojen hyllyille alkoi ilmestyä erikoisoluita kysynnän lisääntyessä (H5.).

Haastateltava kertoo, kuinka Pankki oli aikanaan ehdottomasti kaupungin ”ykkösmesta” oluiden suhteen. Työpaikkana olutravintola oli kuin korkeakoulu alalle – alkuaikojen työntekijöillä oli runsaasti tietoa niin oluesta kuin palvelusta ja kaikesta siitä, mitä kaupungin ravintoloissa tapahtui. (H3.) Työskennellessäni pankissa muistan monien extra-työntekijöiden kauhistelleen oluiden määrää. Pankki saatettiin kokea jopa hieman pelottavaksi työpaikaksi. Ajateltiin ehkä, että pitäisi

heti ottaa haltuun ravintolan koko 150 oluen tuotevalikoima. Myös asiakkaat osasivat olla toisinaan melko vaativia, sillä he tiesivät paikan olevan hyvä olutravintola.

H3 kuvailee, kuinka Old Bank aikanaan oli ehdottomasti ”siihen aikaan kaupungin ykkösmesta”. Myös toinen haastateltava kuvaa Old Bankia eräänlaiseksi ”tiennäyttäjäksi” (H5). Pankkiin tuli uusimmat oluet ja niiden perässä ravintolaan kulkivat myös olutbongarit. Enemmän Suomeen alkoi tulla erikoisoluita vuoden 1995 tienoilla, muutama vuosi Pankin perustamisen jälkeen, josta määrät sittemmin kasvoivat hurjiksi. Näistä ajoista maailma on kuitenkin muuttunut paljon, jokainen R-Kioski ja kauppa myy erikoisoluita. Oluita on maailmassa ”satoja tuhansia, ellei miljoonia”, ja ravintolassa niistä voi pitää vain hyvin rajatun määrän. Uudempi juttu ovat myös runsaasti lisääntyneet pienpanimot, joiden lisäksi maailmalta tulee erilaisia erikoisuuksia, joista maininnan arvoiseksi nousee haastatteluhetkellä hanasta rajoitetusti saatava suodattamaton, pastöroimaton Pilsner Urquell. (H3.) Kaikesta huolimatta moneen teki vaikutuksen vielä viimeisinä vuosinakin Old Bankin ulkopuolella ollut kyltti, jossa mainostettiin paikan ”Yli 150 oluen” valikoimaa.

5.4 Kohtaamisia baaritiskin yli

Kuva 7: Old Bankin henkilökuntaa baaritiskin takana. Alakulmassa näkyy ajankohta 1/1/96. Kuvassa olijoilta kysytty lupa julkaisuun, mutta kaikkia en viime hetkellä tavoittanut. Valokuva: Yksityisomistuksessa.

Henkilökuntaa kuvaillaan useammassa kirjoituksessa ammattitaitoiseksi ja asialliseksi.

”Henkilökunta hyvin ammattitaitoista ja perehtynyttä runsaaseen olutvalikoimaan, palvelivat tyyllillä, - aina pukeutuneina!”, kirjoittaa K5. Henkilökunta oli tosiaan koulutettu tehtävänsä, tuntemaan oluet, ja tuotteiden esittelyt olivat usein ”pitkiä ja hartaita”. Osaavalla henkilökunnalla, joka hallitsi laajan olutvalikoiman, oli suuri merkitys ravintolassa kävijöille – tuotteita esiteltiin perusteellisesti ja ajan kanssa myös heille, joilla suurta tietämystä oluista ei entuudestaan ollut. Myös työntekijöiden kielitaito pisti silmään, ja haastateltava muistelee, kuinka paikan ensimmäisen ravintolapäällikkö esitteli oluen ominaisuuksia asiakkaalle jopa ranskaksi. (H5.) Myös nainen ravintolapäällikkönä oli siihen aikaan, 1990-luvun alkupuolella harvinaisempi näky (H6).

Kuitenkin työtä on tehty myös persoonana, ja K5 muistelee häntä palvelleen työntekijän asennetta punaviiniglögiä kohtaan seuraavasti: ”Useana vuotena meillä oli tapana poiketa porukalla joulurauhan jälkeen Old Bankissa glögillä. Päällimmäisenä mielessäni ja muistoissa että (nimi) ei

useista pyynnöistäni huolimatta koskaan suostunut tekemään minulle glögiä punaviinistä, - tarjosi aina glögiä ”oman reseptin” mukaan, vaihtelevalla menestyksellä...” (K5). Henkilökunnasta puhuttaessa moni nostaa esiin, kuinka paikasta lähteneistä suuri osa on perustanut oman ravintolan ja porukka on ollut erittäin pätevää. Kaikki eivät kuitenkaan olleet samasta muotista, vaan työntekijät olivat keskenään erilaisia ”niinkun pubissa pitää ollakkin”, jotta jokaiselle on ”joku jonka kokee kaverikseen”. Henkilökunnan yhteishenkikin nousee esiin: ”Alust asti mullekin sanottiin kun tulit et tota kaiken niinku teknisen ja tälläsen pystyy oppimaan mut jos te ette tuu toimeen keskenänne niin ei oo tulevaisuutta” (H2). H2 kertoo, kuinka moni asiakas on ollut useamman vuoden, jopa toistakymmentä vuotta poissa ravintolasta esimerkiksi perheenlisäyksen johdosta, ja takaisin tullessaan on positiivisesti yllättynyt: tiskin takana on saattanut olla sama henkilö töissä kuin aina silloin ennenkin.

H6 muistelee kertaa, jolloin henkilökunnan ystävällisyys todella jäi mieleen. 2000-luvun vaihteessa oli tullut ikäviä uutisia työpaikan suhteen, ja olo oli että ”mitäs täs nyt sitten”. Hän päätti lähteä Pankkiin ”ryyppäämään”, vaikka lopulta ilta ei ihan sellaiseksi eskaloitunutkaan. Töissä ollut baarimikko osasi kuitenkin heti huomata, että kaikki ei ollut hyvin, ja totesi ”nyt sul on jotain hullusti”. Muutaman vaihdetun sanan jälkeen kyyppari toi Jaloviinan tai vastaavan, että ”ota tosta”. Ystävällinen ele jäi hyvin mieleen. (H6.)

K6 muistelee, kuinka hän maailmalta takaisin Suomeen palattuaan sai henkilökunnalta osakseen mieleenpainuvaa ystävällisyyttä: ”Aluksi minusta tuntui, että tarjoilijat olivat niitä, jotka kysyvät, että mitä minulle, paluumuuttajalle kuuluu? Heidän ystävällisyytensä oli huippua.” Henkilökunnan kanssa muodostui myös omaa huumoria – Saksasta muuttaneelle tarjottiin Köning Pilsneriä, vaikka olisi tilannut mitä vain olutta. Henkilökunta oli tuttua nimeltä ja ovimiehen kanssa tuli vaihdettua muutama sana ohi mennessä. Kirjoittaja K6:lle Old Bank muodostui paikaksi, missä tavattiin uusia ja vanhoja ystäviä.

Etenkin alkuaikoina panostettiin myös prikan (ravintolakielessä prikalla viitataan tarjottimeen) kanssa tehtyyn juomien pöytiin tarjoiluun. Toisinaan se oli kuitenkin haastavaa, sillä asiakkaita oli paljon ja toisella kädellä piti raivata tilaa kulkeakseen täyden prikan kanssa ihmismassojen välistä. Tyhjiä laseja raahattiin salista ”kauheina kekoina”. (H2.) Prikalla tarjoilua tehtiin vaihtelevissa määrin myös Old Bankin viimeisinä vuosina, hieman sen mukaan kuinka kiire sattui olemaan. Huomasin, että asiakkaat pitivät juomien pöytiintarjoilua suuressa arvossa, ja usein sillä ansaitsi hieman tavallista enemmän myös tippiä. Henkilökunta oli pukeutunut erittäin siistiin ja perinteiseen

tyyliin. Valkoisen kauluspaidan ja mustan hameen tai housujen lisäksi meillä oli mustat, viimeisimpänä mittatilauksena teetetyt Old Bank -liivit, joiden moniin taskuihin sai mahtumaan vaihtorahat (eri suuruisille kolikoille oli omat taskunsa), pullonavaajan, vihon ja kynän.

5.5 Old Bankin arkea ja juhlaa

Haastatteluissa esiin nousee esimerkiksi johonkin vuosien 1997–1998 paikkeille sijoittuva vappu. Ilma oli lämmin, mutta välillä satoi vettä. Tämä tiesi sitä, että kun satoi ja baarin ovi avattiin, sisään tuli kertarysäyksellä suuri määrä juhlijoita sateensuojaan. Tunnin päästä taas paistoi aurinko ja ihmiset lähtivät liikkeelle, kunnes tuli uusi sadekuuro, joka täytti baarin. Näin jatkui koko päivän, ja iltapäivällä töihin tullut sai vastaansa ravintolan, joka oli kuin ”pommin jäljiltä” - kaapit olivat tyhjinä ja lasit tiskaamatta tiskissä. Mutta myynti oli sen vapun jäljiltä hyvä. (H3.) Kyseinen tai jokin toinen alkuvuosien vappu on jäänyt mieleen myös asiakasnäkökulmasta: ihmiset jonottivat tiskeille ja juomaa saadakseen olisi tarvinnut turvautua varmaan ”kynärpäätaktiikkaan”, mutta tuttu baarimikko vinkkasi heitä siirtymään yläkerran baaritiskille. Alakerran ihmisrysään nähden yläkerrassa oli oikein mukavan väljää, sai olla omassa rauhassa eikä juomiakaan tarvinnut juuri jonottaa. (H6.) Joskus myös TPS:n pelit vetivät porukkaa, joka pelin loputtua lähti baariin. Kaikkia asiakasryntäyksiä ei toki osattu edes ennustaa (H3). H3 kuvailee, kuinka ”tiistai-keskiviikkoilta voi olla ihan kauhee hässäkkä -- et sä vaan suu auki katot tos ku heiluriovi ei mee kertaakaan kii kahteen tuntiin”.

Bankissa järjestettiin asiakkaille kerran vuodessa ravintolan syntymäpäivät, joilla kanta-asiakkaille tarjottiin ruokaa, juomaa ja musiikkia ikään kuin vastapalveluksena heidän kuluttamillaan rahoilla. Alkuvuosina syntymäpäivien lisäksi järjestettiin myös erilaisia muutaman tunnin kanta-asiakasiltoja ja esimerkiksi Oktoberfest-juhlia, joita muistellaan positiivisella mielellä. Juhlissa oli tarjolla erilaisia juomavaihtoehtoja ja syötävää. H1 kuvaa tapahtumia eräänlaisiksi pankkitoimintaan kuuluneeksi ”osingonjaoksi”. Mieleen on jäänyt myös Oktoberfest-juhlassa tarjoiltu, erittäin muheva, savustettu possu. (H1; H3.) Jouluaattoisin Vanhan suurtorin joulurauhanjulistuksen jälkeen tarjoiltiin lämmittävää glögiä, jota meni lyhyessä ajassa noin pari sataa kappaletta. Myöhemmin muutkin ravintolat alkoivat järjestää glögitarjoilua, mikä hieman vähensi sen menekkiä Pankissa. (H2.)

Matkailualla työskentelevä kirjoittaja kuvailee, kuinka toisinaan opastettavan ryhmän kanssa käytiin myös Old Bankissa olutmaistiaisilla. Hän kirjoittaa, kuinka turkulaisille paikka oli lähes kaikille entuudestaan tuttu, ”mutta ulkopaikkakuntalaiset olivat erityisen otettuja talon miljööstä”. (K3.)

Muistan itse hyvin, kuinka Bankissa sai usein palvella turisteja tai kaupunkilaisia muualta tulleiden vieraiden kanssa. Osa tuli vain pistäytymään ja tekemään pienen kierroksen tutkien miljöötä, mutta monet kertoivat tullessa varta vasten oluelle Old Bankiin. Myös rakennuksen ja ravintolan historia kiinnosti kävijöitä ja herätti kysymyksiä. Old Bankin tilat sopivat erityiset hyvin turistikierrokseen: sisälle astuessa vastassa oli suuri pankkisali ja sen keskellä pitkä baaritiski. Salin perältä pääsi molemmin puolin seuraaviin huoneisiin, jotka yhdistyivät ravintolan perällä olevan pienen ”eteistilan” kautta. Muistan myös erään kirjoitushetken graduni parissa River Bankin takahuoneessa. Keskittymisrauha rikkoutui, kun pöytiin ilmaantui parinkymmenen hengen turistilauma olutta maistelemaan. Mukana oli opas, joka kertoi ryhmälle englanniksi Old Bankista ja sen historiasta.

5.6 Asiakkaat tekevät ravintolan

Pankki oli selkeästi vanhemmille ihmisille suunnattu seurusteluravintola ja kokoontumispaikka, ikärajaksikin oli laitettu 24 vuotta. Paikka oli ”enemmän kuin pubi, vähän hienompi vaiks pubi onkin”. Paikan profiloitumiseen pyrittiin vaikuttamaan myös hinnoittelun keinoin: ”Oli tärkeitä et hinnat oli korkeammat kuin missään muualla, et tä oli niinku aikuisten ihmisten paikka.” (H2.) Korkeampia hintoja saattoi löytyä lähinnä hotellien aulabaareista. (H2; H5.) Profiloitumiseen pyrittiin alkuun vaikuttaa myös pukukoodin kautta, eikä sisään päässyt minkälaisissa kuteissa tahansa. Tämän suhteen linja kuitenkin hölleni pian. (H6.) Myös esimerkiksi ”Hämeenportin tarinoita” teoksessa kuvataan, kuinka ravintolassa oli alkuvuosina 1960-luvulla solmiopakko, ”kuten muissakin ensimmäisen luokan ravintoloissa tuolloin” (Toivonen 2011, 33). On siis helppo ymmärtää, miten pukukoodin katsottiin sopivan osaksi ravintola Old Bankin muuta imagoa.

Asiakaskunnan ikärakenteeseen voi osaltaan vaikuttaa se, että ihmiset, jotka kävivät paikassa 1990-luvulla, jatkoivat siellä käymistä vielä muutama vuosikymmen myöhemmin, ravintolan ja sen asiakkaiden ikääntyessä yhdessä. Kirjoittaja K5 kuvaa Pankkia seuraavasti: ”Vallan mainio paikka hieman varttuneemmalle väelle tavata tuttujaan ja solmia uusia tuttavuuksia. Uskon että se on toiminut monelle turkulaiselle, miksei ulkopaikkakuntalaisellekin, paikkana mihin on luonnikasta mennä nauttimaan hyvät oluet.”

Asiakkaat tulivat monesti toisilleen tutuiksi ainakin ulkonäöltään, ja esimerkiksi osattiin jo valmiiksi sanoa, kuka sunnuntaina tulisi katsomaan formulakisoja takahuoneen isolta screeniltä (H1). Kirjoittaja K4 kertoo useammasta pankin työntekijästä ja asiakkaasta tulleen vuosien varrella jopa perhetuttuja.

Pankissa kävi runsaasti yritysasiakkaita. ”Yritysasiakkaat toivat runsaasti vieraitaan ja oli mukava kuunnella, kun isännät kertoivat ylpeänä, että tämä on Suomen paras olutravintola ja täältä löytyy olutmerkkejä enemmän kuin muualta”. Vaikka kehut toisinaan tuntuivat ylimitoitetuilta, tärkeintä oli, että puhetta ja kehuja riitti. (K7.) Firmoja kävi etenkin silloin kun ”viel sai laittaa laskut firman piikkiin” (H2).

Kanta-asiakkuuteen liittyy muistoissani seuraava ilmiö: henkilökunta ei ainakaan omana aikanaani Pankissa tiennyt kaikkien kanta-asiakkaiden nimiä, mutta suurelle osalle kuitenkin oli olemassa jokin lempinimi, jota asiakkaasta puhuttaessa käytettiin, ihan jo käytännön syistäkin. Toisinaan nimet olivat hyvin loogisia, mutta eivät tosin aina. Toivonen kertoo kirjassaan julkisuuden henkilöitä, jotka aikoinaan olivat Hämeenportin kanta-asiakkaita. Moni julkisuudesta tuttu nimi on vuosien aikana käynyt myös Old Bankissa – niin esimerkiksi taiteilijoita kuin poliitikkojakin - mutta tässä tutkielmasta jätän mainitsematta tarkempia tietoja yksityisyydensuojan vuoksi. Toisaalta Pankki ei kuitenkaan ole ollut yleisen mielikuvan mukaan aivan samanlainen taiteilijoiden kokoontumispaikka kuin vaikkapa Hämeenportti tai myöhemmin Uusi Apteekki. (ks. Toivonen 2011; Kemppainen & Laiho 2013.)

Mikään suora tai itsestään selvä tie menestykseen anniskeluliikkeenä ei ole, että vanhaa rakennusta aletaan muuttaa olutravintolakäyttöön. Haastateltava H6 on sitä mieltä, ettei ”hieno, vanha arvorakennus” ei vielä itsessään ole mikään taikasana, ”vaan se työ mitä siellä tehdään ja sitten ne ihmiset keitä sinne saadaan tulemaan – ne ihmiset siit tekee sitte suurelta osin sen” (H6).

5.7 Erään aikakauden loppu

Kuva 8: Old Bank vuonna 2019 ennen sulkemistaan. Pankin viimeisinä aikoina seinille ja pylväisiin ilmestyi julisteita, joissa humoristisesti mainostettiin uudet britti-pubi River Bankin avautumista. Valokuva: Suvi Salminen, 2019.

Vuoden 2019 marraskuussa saapunut uutinen Old Bankin lopettamisesta sai aikaan runsaasti uutisointia. Sosiaalisen median päivityksissä käytiin mielipiteiden vaihtoa asian suhteen. Etenkin meillä Old Bankissa keskustelu kävi kuumana, mutta varmasti juttua riitti ympäri Turun ravintoloita. Ensimmäisten joukossa uutisesta saimme kuulla me työntekijät. Muistaakseni olo oli epäuskoinen ja hämmentynyt. Epätietoisuus tulevan suhteen oli häiritsevää – missä määrin paikka jäisi Old Bankiksi ja mitä muutettaisiin. Seuraavaksi asiasta saivat kuulla kaupunkilaiset erilaisten lehtijuttujen muodossa. Tiskillä sai vastaila asiakkaiden kysymyksiin, heilläkin oli selvästi sulatteleminen asian suhteen. Vaikka joukossa oli mielenkiinnolla tulevaa ravintolaa odottavia, ovat mieleeni jääneet etenkin ne runsaslukuiset kävijät, jotka olivat tyytymättömiä tilanteeseen. Ehkä

siksi, että tunsin itse samoin. Old Bankin loppuaikoina vuonna 2019 järjestettiin myös ”Old Bankers” ilta, ja tiskin taakse kutsuttiin muutamaksi tunniksi töihin ravintolan alkuaikojen työntekijöitä (H3). Ilta oli onnistunut ja herätti muistoja ja positiivisia tunteita monessa asiakkaassa sekä työntekijässä.

Kuva 9: Ensimmäisessä kuvassa isäni Old Bankin tiskin takana noin vuonna 1995. Toisessa me yhdessä saman tiskin takana ”Old Bankers”-iltana vuonna 2019, minä työasussa. Valokuva: Yksityisomistuksessa.

Haastatteluaineiston keruun aikoihin, vuonna 2021, ravintola Old Bankin tiloissa sijaitti vanhaa ja uutta yhdistelevä brittipubi River Bank. Muutoksesta huolimatta paikka edelleen kuitenkin kantoi osittain Vanhan Pankin muistoa. Vaikka remonttia ja nimimuutoksia olikin tehty, oli Old Bank vielä nähtävissä taustalla, vaikkakaan ei enää samana. K2 kirjoittaa, kuinka ”Rakennus herättää aina ohi kulkiessa muistoja ja usein myös halun poiketa sisään.” (K2.) Ravintola oli monien huulilla edelleen Bankki tai Pankki, kuten aikaisemminkin: ”Bankissa tulee poiketuksi myös nykyään ja sinne on aina kiva pysähtyä hyvän juoman ja hienon miljööni pariin” K2 kirjoittaa. Mielipiteet siitä, onko River Bank edes jossakin määrin sama ravintola menneen Old Bankin kanssa, vaihtelevat. H4 kuvailee, kuinka River Bankkiakin yhä kutsuttiin Bankiksi, kuten Old Bankkia aina aikanaan, ja nimenomaan pehmeällä B:llä. H5 kertoo ravintolassa käyntien määrän kuitenkin vähenneen muutoksen myötä. Vaikka henkilökunta on pysynyt melko samana, irtokalusteiden muutos

epämukavampiin on saanut harventamaan käyntejä. H2 on sitä mieltä, ettei River Bankilla ole mitään tekemistä Old Bankin kanssa. Old Bankin liikeidean selkeyden verrattuna River Bankiin hän kokee suurimmaksi eroksi. H1 taas on helpottunut, että River Bankista jäivät puhelinkopit ja muut pois, ja ravintolassa on tullut käytyä entiseen malliin.

Nykyisin tiloissa sijaitsee Proud Mary -ravintola. Henkilökunta on vaihtunut, samoin sisustus, liikeidea ja luultavasti myös suurin osin asiakaskunta. Olen törmännyt kaupungilla tuttuihin entisiin Old Bankin kanta-asiakkaisiin, ja monet ovat pohtineet samaa: missä sitä nykyään kävisi. Proud Mary ei tunnu vastaavan niihin tarpeisiin, joita Old Bank asiakkaiden arjessa täytti tai he eivät tunne sitä omaksi paikakseen. Myös lähipiirissäni on ollut pohdintaa siitä, missä ravintolassa nyt olisi luontevinta alkaa käymään. Selkeää kantapaikkaa kaivataan. Nyttemmin Apteekki ja Koulu tuntuvat olleen monille ne helpoimmin lähestyttävät paikat, joissa käydä oluella tai tavata tuttuja.

Haastateltava H5 kommentoi Old Bankin lopettamista näin:

Tä on kammottava imago tappio, siis kun ajatellaan et on kolmekymmentä vuotta kohta [ollut] osa Turun markkinoita, Turun kaupungin ja kaikkien, - markkinointia tonne maailmalle ja muualle Suomeen, turisteille. Tulee se Kemistä, tulee Jyväskylästä, tulee Sotkamosta, tulee mistä vaan. Ni sitten matkii simmost niinkun mitä siel Turus pitäis mennä kattomaan. Niin sitten tietenki katotaan kaikki kirkot ja linnat ja Aboa Vetukset ja kaikki mahdollinen mut sitten mites se ravintolaelämä. Se on ollu niin helppoa markkinoida täältä täysillä, että on tämmösiä, tääl on muutama tämmönen hieno mis on oma panimo, sit on omat oluet, sitten on Pankki ja Apteekki ja miks ei viel joku muukin. Mut täs ihan keskellä. Niin käydään ottamassa jokaisessa yhdet, sit tullaan, sit on ostettu se uus Vares-kirja, tullaan kesällä varsinkin kainalossa ”onks Vares täällä, saisko niinkun nimmarin” ja muuta, siis se, se on hirvuisen tappio, imago tappio toi nyt. --- Joo ei tämä niin vaan tosi surullist, enkä oo ainoo. (H5.)

Haastateltava H4 kuvailee tapahtumaa seuraavasti:

No onhan se, sit loppu iso asia. Se oli jo siin vaihees ku nimi vaihtus, tai silloin kun tä ensmäitteks - kyl silloin jo tuli et, et nyt tä loppuu siihen, ei tänne sit enää, ei tä oo enää Bankki. Ja kyl melkovarmasti - et jos tästä muuttuu se formaatti muuttuu niin paljon niin tota, niin kyl melkein menee hakemiseks et mikä se on se uus. Ei, vaikea sanoa, rippuu mikä se uus on. (H4.)

Haastateltava H4:n haastattelu on tehty River Bankin viimeisinä aikoina. Aikaisemmin Old Bankin sulkeuduttua toiveita ja ehkä huoltakin tulevasta kuvailee K5: ”Harmi että Old Bankia ei enää ole, mutta toivottavasti uusi yrittäjä säilyttää arvokkaan kiinteistön ansaitseman kunnioituksen ja myös paikan tunnelma säilyy avokkaana ja houkuttelevana astumaan sisään”.

6 Kaupunki ja muisti

6.1 Kaupunki muistojen kantajana

Elettyjen ja koettujen kaupunkien rakennuksiin, puistoihin, kadunkulmiin ja ravintoloihin liittyy erilaisia muistoja, jotka kerrostuvat maisemaan. Turkulainen saattaa kulkea läpi Aurakadun ja Linnankadun kulmauksen ja palauttaa mieleensä, miltä tuntui astella sisään ravintola Old Bankin ovesta kylmänä pakkaspäivänä ja saada käsiinsä lasillinen terästettyä glögiä tai rommitoti. Tai miltä tuntui istua ravintolan pienehköllä terassilla auringonpaisteessa, katsella ohikulkevien ihmisten ja linja-autojen liikennettä, kädessään jäähänasta laskettu kylmä Sandelsin A-olut.

Lento ja Olsson kirjoittavat, kuinka muiden seikkojen rinnalla myös rakennukset ja erilaiset kaupunkitilat voivat toimia ”modernin urbaanin muistamisen aineistoina” (Lento & Olsson 2013, 11). Aiheeseen liittyy taidehistorioitsija Mark Crinsonin termi ”urban memory” eli urbaani muisti, joka sisältää sekä antropomorfisen merkityksen (eli ajatuksen että kaupungilla itsessään olisi muisti) että ajatuksen siitä, kuinka fyysinen kaupunki materiaalisilla ominaisuuksilla ylläpitää menneisyyden ja muistojen kiinnittymistä eri ajanjaksoihin kaupungin historian ajalta (Lento & Olsson 2013, 11; Crinson 2005, xi-xii). Moderni kaupunki voidaan nähdä Stefan Haasin mukaan merkkijärjestelmänä, jonka elementit toimivat symboleina viitaten erilaisiin merkityksiin. Modernille ihmiselle näiden symbolien tulkitseminen on helppoa. (Haas 2002, 212.)

Rakennettua kulttuuriympäristöä ovat rakennukset ja rakennetut alueet niiden iästä riippumatta sekä niitä yhdistävä infrastruktuuri niin maalla kuin kaupungissakin. Suurin osa suomalaisesta rakennetusta kulttuuriympäristöltä on ajalta, jolloin rakennettiin hyvinvointivaltiota. Rakennettua ympäristöä suojellaan kulttuurihistoriallisten kohteiden säilyttämiseksi. Suurin osa suojelusta tapahtuu kaavoituksen avulla, mutta lisäksi on olemassa erilaisia suojelemisen erikoislakeja. Suojelumääräykset voivat kohdistua eri osiin tai ominaisuuksiin rakennetussa kulttuuriympäristössä, ja nämä kohteet on merkitty kaavaan. Suojelulla edellytetään ympäristön tai rakennuksen säilyttämistä osoitetulla tavalla. Kulttuurihistoriallisen arvon säilyminen on otettava huomioon esimerkiksi korjauksissa ja muissa vastaavissa toimissa. (Museovirasto, rakennettu kulttuuriympäristö.)

Aika kerrostuu rakennettuun ympäristöön ja rakennuksia voidaan tutkia todistajina menneistä ajoista. Ne voivat kuitenkin toimia vain historian heijastajina, puhuen lähinnä niille jotka ovat tietoisia rakennusten historiasta. Osa rakennetun ympäristön kohteista on erityisen merkitysrikkaita. Olsson & Lento kirjoittavat kertomuksista, joita tuotetaan muistamisen kautta ja jotka auttavat

esimerkiksi kaupungin luonteen, siitä tehtyjen tulkintojen ja kokemuksellisuuden hahmottamisessa. Kaupunki on ympäristönä monikerroksinen, sen kulttuurinen, sosiaalinen ja fyysinen ulottuvuus ovat toisiinsa vuorovaikutuksellisessa suhteessa. Sama on mielestäni liitettävissä myös erilaisiin kaupunkitiloihin liittyviin muistoihin ja muisteluun. Kaupunki onkin nykyisissä etnologisissa tutkimuksissa nähty monimuotoisena, kerroksellisena ympäristönä täynnä erilaisia aikaan nivoutuneita merkityksiä ja kokemuksia. Keskeiseksi on nousseet yksilölliset tulkinnat ja kaupungin kokemuksellisuus, mikä on tehnyt muistoista oleellisia vaikuttajia kaupunkiympäristöön suhtautumisessa ja siinä, kuinka kaupunkia ympäristönä hyödynnetään. (Olsson & Lento 2013, 8- 9; Åström & Korkiakangas 2005, 7-8.) Anna-Maria Åström kirjoittaa Helsinki-muistoista lähtökohtana etnologiseen historiankirjoitukseen. Hänen mukaansa etnologisesta näkökulmasta korostuvat nimenomaan kaupungeissa ilmenevät elämäntavat, sekä kaupunkilaisten oma historian hahmottaminen. Asukkaat ja kaupunkiympäristö sekä siinä tapahtuvat muutokset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa, mikä itsessään tuottaa aina lisää muutosta. Tässä muutoksen keskiössä on kaupunkilainen, joka on tietyissä määrin seurannut muutoksen prosesseja ja muistaa menneisyyden. (Åström 2013, 31.)

Kaupungit ovat asukkaidensa kollektiivinen muisti, ja yksilöiden henkilökohtainen muisti kiinnittyy erilaisiin kaupunkitiloihin. Ihmisten omakohtaiset muistot ovat usein sidoksissa objekteihin ja paikkoihin, etenkin tuoksuihin ja erilaisiin muihin tunnelmallisiin elementteihin. (Fors 2010, 91.) Rakennettuja, kulttuurihistoriallisesti arvokkaita ympäristöjä suojellaan useammasta syystä, mutta mielestäni tässä suojelussa on hyvä nostaa esiin myös rakennusten ja niiden sisätilojen merkitykset ihmisten muistojen kantajana sekä toisinaan itsestäänselvyytenä pidettynä osana arkea. Siinä, mitä vaalitaan ja minkä tilalle tehdään uutta, on kyse myös valinnoista sen suhteen, mitä koetaan muistamisen arvoisena.

Myös Anja Kervanto Nevanlinna kirjoittaa esimerkiksi juuri kaupungin rakennusten, katujen ja korttelien tarjoavan muistille kiinnekohtia. Hän nostaa esiin, kuinka toisinaan historian tutkimuksessa ja etenkin arkkitehtuurihistoriassa kaupungin rakennusten kantamien merkitysten on ajateltu syntyneen jo varhaisessa suunnittelu- ja rakennusvaiheessa, merkitysten ollessa rakennusten ominaisuuksia ja tällöin rakennusten myöhemmät vaiheet ovat jääneet varjoon. Kun kaupunkia lähestytään muistamisen kautta, tilanne on toinen ja merkitysten muodostuminen vasta alkaa edellä mainitusta alkutilanteesta. Tällöin huomion kohteeksi kohoaa kaupunkilaisten kokemukset ja elämäntapa. (Kervanto Nevanlinna 2013, 274.)

Turun ylioppilaslehdessä ilmestyneessä Henna Kukkonen esseessä nostetaan esiin Dynamo-klubiin liittyviä muistoja. Moni jakaa yhteisiä kokemuksia, jotka liittyvät erottamattomasti kaupunkitilaan, rakennukseen, aikakauteen ja elämänvaiheeseen. Kukkonen liittyy esseessään rakennettuun ympäristöön ja rakennuksiin liittyvät muistot identiteettiin, siihen millaisia me ja historiamme ovat. Dynamo sijaitsee vanhassa, 1830-luvulla rakennetussa puutalossa, ja on toiminut siinä jo vuodesta 1997 asti. Rakennuksen purkamisesta on ehditty puhua vuosien ajan. Kuitenkin klubin useamman vuosikymmenen pituinen historian kautta syntyneet muistot yhdistävät ihmisiä ja sukupolvia. (Kukkonen 2021.) Vaikka myös ravintola Old Bank on ollut jokaiselle kertojalle henkilökohtaisten muistojen kiinnekohta, liittyy siihen myös paljon kollektiivisia muistoja ja yhteenkuuluvuutta.

Kukkonen toteaa, ettei Dynamo olisi Dynamo, jos se olisi jossakin toisessa rakennuksessa, sillä rakennus on osa muistoja ja yhteisöjen muistia, ja samalla identiteetti on kiinnittynyt fyysiseen paikkaan. (Kukkonen 2021.) Vaikka Kukkonen lähestyy aihetta etenkin rakennussuojelun kannalta, myös itse Dynamo-ravintolan lopettaminen voisi johtaa saman tyyppisiin tunteisiin. En usko, että Old Bankin rakennusta tullaan purkamaan, ainakaan ihan lähivuosina. Myös Turun kaupungin yleiskaavaan merkitty rakennussuojelupäätös huolehtii rakennuksen säilymisestä. Turun Kaupungin kaavoituskartassa⁹ entisen Old Bankin rakennuksen kohdalla on suojelumerkistä sr-1. Sr-merkintä viittaa suojeltuun rakennetun ympäristön kokonaisuuteen, mikä tarkoittaa että siihen kohdistuvien rakennustoimenpiteiden ja suunnittelun tulisi tähdätä kokonaisuuden säilymisen turvaamiseen (Varsinais-Suomen liitto, 2021). Silti myös Pankin sisätilojen piirteet ovat tutkittavieni mielestä säilyttämisen arvoisia. Haastateltava H1 kuvaa asiaa seuraavasti:

Jos aattelee joitakin tollasii [ravintoloita], en sano nimeltä, ni ei niis oo karaktääriä ja ne vois olla missä kaupungissa vaan tota, jotkut tollaset pubit. Jos menee sisään eikä tietäis et on Turussa niin sitä vois ihmetellä missäs sitä ollaan. Kyl tällä on ehdottomasti merkitystä tällä, tällä tota interiöörillä. (H1.)

En ole Proud Maryssa käynyt kuin kerran, mutta Pankin eri tekijöistä muodostunut tunnelma sieltä oli mielestäni kadonnut.

Myös paikalla voi olla identiteetti, genius loci, joka on monin osin samankaltainen ilmiö tunnelmaan nähden, mutta kuitenkin luonteeltaan pysyvämpi. Genius loci on eräänlainen paikan kokonaiskokemus, ja sen suunnitelmallinen tuottaminen on mahdotonta – siihen vaikuttavat

⁹ <https://opaskartta.turku.fi/IMS/?layers=Kaavakartta&cp=6703148,23458111&z=1>, Turun kaupungin kartta ajantasakaavasta. Viitattu 14.11.2022.

esimerkiksi erilaiset aistein havaittavat seikat, historiallinen, ajallinen ja sosiaalinen ulottuvuus sekä muistin, mielikuvien ja tunnelman ulottuvuus. Fors kirjoittaa, kuinka vanhan ja uuden tasapainoin liitto, esimerkiksi kaupunkiympäristöissä, antaa mahdollisuuden kokea merkittävää ajallista monimuotoisuutta paikassa. (Fors 2010, 119, 125, 194.) Myös entisen Old Bankin kohdalla rakennuksen nykyisyys ja menneisyys nivoutuivat yhteen tavalla, jossa kumpikin hyötyi toisesta – historia antoi paikalle omaleimaisuutta, syvyyttä ja luonnetta siinä, missä ravintola aktiivisesti heijasti menneisyyttä ja toi arvokkaan miljööön kaupunkilaisten käyttöön. H5 kuvaili Old Bankkia seuraavanlaisesti: ”oli semmonen rauhoittava, semmonen että ”tänne vois tuoda vaikka Englannin kruunun prinssin ja se ei häkeltyisi”.” Paikan tunnelmaa ja tuntua, ehkä juuri *genius loci* kaivataan.

Monet turkulaiset ravintolat ja baarit ovat ajan saatossa herättäneet kanta-asiakkaissaan kiintymyksen tunteita ja tarvetta muisteluun. Esimerkiksi ylioppilaskylässä sijainneesta ravintola Three Beersistä eli Trebarista on tehty jopa oma dokumentaarinen elokuva ”Tarinoita Trebarista” (2018). Dokumentissa baaria, sen historian vaiheita ja monesta tekijästä koostuvaa tunnelmaa kuvaillaan monipuolisesti. Käy selväksi, että Trebari on monelle tärkeä ja olennainen osa tavallista arkea. Kirjojen, dokumenttien tai opinnäytteiden muotoon tehdyt kuvaukset ravintolasta ovat mielestäni merkityksellistä, sillä kansien väliin tallentuu edes jonkinlainen muisto tai luonnostelma menneestä, merkityksellisestä tilasta, johon entinen työntekijä tai asiakas voi halutessaan palata. Ravintoloiden merkitys monien ihmisten arjessa tai elämän merkityksellisissä hetkissä ja käännekohtissa on suuri, mutta usein niiden saama arvostus on vähäistä tai niitä pidetään itsestäänselvytenä. Ehkä tulevaisuudessa joko minä tai joku muu saa tästä tutkielmasta kimmokkeen tai aineistoa tulevaa teosta varten.

Marianne Mäkinen on käsittelee vuoden 2015 pro gradu -tutkielmassaan vanhaa turkulaista viinanpolttimoa ja köysitehdasta Manillaa, joka sittemmin on muokattu uudennlaisiin käyttötarkoituksiin ”kulttuuritehtaaksi”. Manillan ohella Mäkinen käsittelee muita entisiä tehdasrakennuksia, jotka sittemmin ovat muuttaneet käyttötarkoitustaan tämän päivän kaupunkilaisten tarpeisiin. Mäkinen käsittelee kaupunkisuunnittelun yhteyttä arkiseen kokemukseen ja tilankäyttöön. Mäkinen kirjoittaa, kuinka vanhalla tehdas kertoo tarinoita jotka vetoavat ihmisiin. Tänä päivänä Manillalla nykytanssin ja kulttuurin täyttämänä rakennuksena suuri merkitys sekä yksilöille että yhteisöille. (Mäkinen 2015, 3, 4, 81.) Mielestäni Mäkinen gradussa tulee hyvin esiin, miten vanhassa käyttötarkoituksessaan tyhjilleen jääneet, kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset on saatu muokattua tiloiksi jotka ovat taas täynnä elämää. Manillan kaltaisten tilojen kautta kaupunkilaiset voivat kokea historiallisia kerrostumia arkisessa ympäristössään.

6.2 Ravintola elää muistoissa ja katukuvassa

Vaikka Old Bankkia ei enää ole, se elää edelleen monien entisten asiakkaiden ja työntekijöiden muistoissa. Jokaisella Pankissa käyneellä on varmasti omanlaisensa muistot ja muistikuvat ravintolasta.

Muistan, kuinka kesällä ravintolaan sisään astuessa kaikki näytti ensin melko hämärältä, ennen kuin silmät tottuivat hämääseen. Heti sisään astuessa edessä oli U:n mallinen, pitkä baaritiski, jonka kummallakin puolella oli yhteensä neljässä rivissä oluthanoja. Erikseen oli kotimainen kolmosolut (joka omana aikanaan oli ensin Sandels ja myöhemmin Aura), muutama siideri ja lonkero, tumma lager. Erikseen olivat usein vaihtuvat pienpanimoiden erikoisolut, noin kuusi hanaa, joissa yleensä oli loppuaikoina tarjolla muutama IPA, jokin sour-olut ja tumma, vahva portteri tai stout¹⁰. Toisella puolella oli jokin saksalainen vehnäolut (esimerkiksi Köning Ludwig tai Paul Aner), tšekkiläinen olut, brittiläinen ale, kuten London Pride tai ESB, ja saksalainen Köning Pils (joka muuten oli monen asiakkaan aina uudestaan ja uudestaan tilaama juoma)¹¹. Lisäksi löytyi muistaakseni Lounais-Suomen ainoa Real Ale-olutpumppu¹². Näiden lisäksi niin hanoissa kuin pulloissakin oli tarjolla suuri määrä vaihtelevia, eri tyyliä erikoisolutia ja tutumpia tuotteita. Baaritiski oli katettu, ja yläosasta näkyivät jaloistaan telineissä roikkuvat olut- ja viinilasit. Katossa baaritiskin yläpuolella oli massiivinen, pyöreä kattokruunu. Suoraan edessä oli myös korkean mallinen olutkaappi, jossa oli esillä usein sen hetken uutuuksia, tšekkiläisiä ja saksalaisia suosittuja lager-olutia ja alhaalla valikoima erilaisia siidereitä. Tätä osaa baaritiskistä kutsuttiin meidän työntekijöiden puolelta keulaksi, ja siinä valmistettiin usein drinkkejä. Baaritiskien välissä olevassa saarekkeessa oli

¹⁰ IPA eli Indian Pale Ale on erityisen humaloitu ja usein hedelmäinen ja alkoholiprosenteiltaan keskiolutta vahvempi ale-olut. IPA-olut kehitettiin siirtomaa-ajan Britanniassa, mutta ne tulivat uudestaan muotiin modernin pienpanimotoiminnan lisääntymisen myötä. Erityyppisiä ipoja ovat esimerkiksi vahvemmat Double tai Imperial IPA:t. Sour-olut ovat usein pääkäymisen jälkeen villihiivoilla tai maitohapoilla käytettyjä, tuoksultaan ja maultaan happamia ale-olutia. Usein niihin saatetaan lisätä mausteeksi hedelmiä tai marjoja. Sour-aleja on useita eri tyyppisiä. Portterit ja stoutit ovat perinteisiä, vahvoja oluttyyppejä alunperin Iso-Britanniasta. Ne ovat väriltään tummia, maultaan keskitäyteläisiä tai täyteläisiä, paahteisia ja usein alkoholiprosenteiltaan vahvempia. Stoutit valmistetaan paahtuneemmista maltaista kuin Portterit. Imperial Stoutit tai Portterit ovat sekä prosenteiltaan että maultaan hyvin vahvoja oluita. (Korpinen & Nikulainen 2014, 23-29.)

¹¹ Alet ovat pintahiivaoluita, joita löytyy hyvin montaa eri tyyppiä. Niistä tunnetuimpia ovat esimerkiksi brittiläiset bitter alet, joiden makua hallitsee humalan katkero. Fuller'sin London Pride on miedompi, tunnettu bitter-olut. ESB eli extra special bitter on vahvempi bitter-oluiden alalaji. Pankista löytyi useimmiten juuri Fuller's panimon ESB:tä. Pilsnerit ovat vaaleita pohjahiivaoluita, jotka eroavat kuitenkin useimmista lagereista vahvemmalla humaloinnillaan. (Korpinen & Nikulainen 2014, 23, 31.)

¹² Real Ale on tynnyrissä, vielä ravintolan kellarissa jälkikäyvä, suodattamaton perinteinen brittiläinen ale. Real Ale-olut voi olla esimerkiksi bitter alea, eikä se ole varsinaisesti oma oluttyylinsä. (Korpinen & Nikulainen 2014, 37.) Real Ale pumpataan käsikäyttöisellä pumpulla kellarista oluthanan kautta asiakkaan tuoppiin.

molemmin puolin rivi olutkaappeja: Niiden yläpuolella hyllyillä laaja valikoima erilaisia viskejä (etenkin skotlantilaisia), jonkin verran vodkaa, konjakkeja, brandyja ja erilaisia liköörejä.

Kuva 10: Kuvassa baaritiski ja kattokruunu vuonna 2019. Kuvassa näkyy myös hieman kattorakenteiden ja pylväiden koristekuvioita. Valokuva: Suvi Salminen, 2021.

Haastateltava H6 kuvailee tuntemuksiaan Old Bankin sulkemiseen liittyen seuraavasti: ”Se et itellä paljon muistoja herättää se paikka, niin kyl se sellasta haikeutta herätti ja surua, vähän surulliseksi tuli kans, et kurjaa et tämmönen mukava baari missä tykkäsin itte kuitenkin käydä, niin se on nyt sit historiaa.” Kertoja mainitsee, että ravintola herättää paljon muistoja, ja nyt ravintola siirtyy osaksi historiaa. Voi olla, että muistojen pelätään katoavan tai haalistuvan, kun niitä ei voi käydä paikan päällä virkistämässä, eikä toisaalta myöskään synny enää uusia muistoja ravintola Old Bankista.

Haastateltava H4 uskoo silti muiston Old Bankista säilyvän jopa arkisen puheen tasolla: ”Mut sanotaan mikä hyvänsä tähän tulee niin kyl melko varmasti tullaan jos sellatti tultais tänne tai

tehtäis treffit, niin kyl melko varmasti sanotaan et mennään Bankkiin. Nii, se nimi jää semmotti paikan nimeks, Bankki, mä luulen.” Haastattelu on tehty ennen Proud Maryn avaamisesta, joten tällä hetkellä en tiedä, mitä kertoja ajattelee Bankki-nimityksen sopivuudesta. Kuitenkin tuntuu, että taustalla on ollut toive Old Bankin säilymisestä edes arkisessa puheessa. K2 kirjoittaa, kuinka rakennuksen näkeminen kaupungilla yhä palauttaa mieleen muistoja menneisyydestä.

Se, että Old Bank avattiin nimenomaan sen historiaa esiin tuoden, on toisaalta toiminut muistamisen apuvälineenä myös entisiä pankkikonttorin asiakkaita ja työntekijöitä ajatellen.

Siis meillähän on käyny paljon näit entisiä niinkun oikeita pankkilaisia asiakkaina, ja ne kertoo aina et toi baaritiski oli toisella puolella tai toi pankkitiski oli tos ja tuol oli semmonen ja semmonen huone ja mitä on tehty ja tota... Ei, mä en oo kuullu keneltäkään muuta ku positiivista palautetta, kukaan ei oo sanonu niinku ”on nyt häpasty vanha hieno rakennus”, vaan et - pääsääntösesi et onpa hienoo et on pidetty pystys eikä tätä oo ajettu alas esimerkiks ja tehty jotain muuta. (H4.)

Old Bank elää sekä subjektiivisissa että kollektiivisissa muistoissa. Pankkiin liittyy erilaisia yhteisiä muisteltuja kertomuksia, joita voidaan jakaa ja joiden kautta voidaan kokea yhteenkuuluvuutta.

Haastatteluissa ja kirjoituksissa toistuu kertomus Old Bankin menestystarinasta ja Pankin ammattitaitoisesta henkilökunnasta sekä aivan omanlaisestaan tunnelmasta.

7 Old Bankin saamat merkitykset muistoissa

Aineistoni pohjalta ravintola on saanut hyvin monenlaisia merkityksiä osana kävijöidensä elämää. Tähän olen koonnut teemoja, jotka mielestäni nousivat eniten esiin kerronnassa toistuen useammassa eri aineistolähteessä. Näiden seuraavaksi käsiteltyjen teemojen ohella toistui muitakin aihe-alueita, mutta esiin nostetut ovat mielestäni keskeisimpiä tutkimuskysymyksiensä kannalta.

7.1 Osana arkea ja juhlaa

Ravintola- ja baarikulttuuri on monelle osa arkista, kaupunkilaista elämäntyyliä. ”Old Bankin aikoina sinne tuli poikettua silloin tällöin virkistävälle juomalle perjantai/ lauantai- iltana”, kirjoittaa K5. Eikä olutravintolan käymisen edellytyksenä ole ollut välttämättä kiinnostus olutta kohtaan: ”Old Bank oli kuuluisa laajasta olutvalikoimastaan. Olen siellä istunut iltaa useaan kertaan, vaikka en suuri oluen juoja olekaan” (K3). Old Bank on ollut kertojien muistoissa monella tapaa osa arkea ja elämäntapaa kaupungissa. Haastateltava H1 kertoo Pankin olleen ”toinen olohuone” jo alusta asti. Hän kertoo maininneensa asiasta myös muille: ”olohuone niin, kyl ne ties sitten tosiaan minkälainen se [mun] olohuone on”. Haastateltava on käynyt paikassa itsekseen, mutta tuonut myös paljon vieraita, niin ulkomailta kuin lähempääkin, aina sukulaisia ja kollegoita myöten, tutustumaan ravintolaan. Pankki on ollut niin olennainen osa arkea, että hänelle on voitu jättää viesti ravintolaan, vähän kuin postilaatikkoon. (H1.)

Ravintoloissa käymiseen liittyi monella jonkinlaista rutiinia. Esimerkiksi haastateltava H1 kertoo lukeneensa baarissa aina iltapäivälehdet. Myös ”omaksi” muotoutunut istumapaikka on muodostunut tärkeäksi osaksi ravintolakokemusta. Aikaisemmin Pankissa tuli käytyä nimenomaan tiettyinä viikonpäivinä. Pankki oli hänelle jollakin tapaa ”oma paikka”. (H1.) Haastateltava H4 kuvailee oman paikkansa muodostumista näin: ”Tohon mä menin tohon vakiopaikal sillen sen ensimmäisen kerran ja siin olen sit ollu.” Ravintolassa oli monella oma vakiopaikkansa tai pöytänsä. Joillakin oli myös omia olutlaseja ja tuoppeja, joita muut asiakkaat eivät käyttäneet. (H1; H4.) Myös haastateltava H5 kuvaa Pankin olleen jonkinlainen ”olohuoneen jatke”. Ravintolan ollessa osa arkea, voi muodostua myös vuorokauden aika, jolloin paikassa yleensä käydään. Toisinaan kuitenkin poiketaan totutusta, ja esimerkiksi tutussa porukassa iltapäiväkävijä saattoi käydä Old Bankissa myös myöhemmin illalla. (H5.) H6 kuvailee ravintolan merkitystä ihmisten arjessa seuraavasti: ”No se on mun mielestä niinkun et publi, että se voi jollekin ihmisil olla niinkun melkeinpä elämää suurempi juttu, että semmosii on, mä tiedän että ne tulee joka päivä ja - se on niille rutiini”.

Myös H4 kertoo, että pankissa luettiin iltalehdet ja opeteltiin oluen maistelua. Hän kuvaa, kuinka tavoitteena oli maistella läpi kaikki kaapeissa olevat oluet, mutta järjestys meni helposti sekaisin uusien oluiden tullessa valikoimaan. Pankissa tuli käytyä esimerkiksi samalla kun tultiin keskustaan hoitamaan asioita, tai jos ”illalla päätettiin lähteä oluelle”, kohde oli selvä. Aikaa harvemmin vierähti muutamaa tuntia kauemmin. Myös syntymäpäivillä käytiin oikeastaan joka vuosi. (H1.) ”Niin se on yks tämmönen iso kokonaisuus turkulaisille et mennään etkoille ensin Pankkiin, otetan siel ne yhdet pikkuset, sit mennää syömään ja sit tullaan takasin tai tullaan kans Apteekkiin ottamaan vielä ne yhdet”, kuvailee H5. K2 ja K4 kirjoittavat käyneensä ravintolassa myös lastensa kanssa, joskus limpparilla tai vaippaa vaihtamassa.

Myös Suonisen tutkimissa Hämeenkadun ravintoloissa keskeisessä roolissa on ollut lehtien lukeminen, ja varta vasten niiden vuoksi on saatettu jopa tulla ravintolaan. Samalla lehdet toimivat yksinäisempien asiakkaiden ajanvietteenä. Myös televisio, ellei useampikin, löytyy lähes kaikista Suonisen tarkastelemista Hämeenkadun ravintoloista. Samoin lautapelit ja muut seurapelit ovat yleisiä. ”Päivisin asiakkaat viettävät yksinään aikaa enemmän kuin iltaisin. tällöin oleskelukin on erilaista, pääasiassa lehtien lueskelua ja ajan kuluttamista. Kun paikalle saapuu illemmalla kanta-asiakkaita, aikaa kulutetaan enemmän seurustelemalla,” hän kirjoittaa. Suoninen erottelee ravintolassa käymisen tavoista ”lyhyen pistäytymisen”, ”ajan viettämisen ja viihtymisen”, ”keskustelemisen”, ja joillekin taas toiminta kuten pelaaminen on keskeinen osa ravintolakokemusta. (Suoninen 1996, 58–59, 80–82.)

Arkeen liittyy vahvasti käsitys turvallisuudesta, vaikka toisaalta se voi olla myös hyvin turvatonta. Mielestäni kertojien puheesta ja kirjoituksesta loistaa kaipuu johonkin pysyvään jatkuvasti muuttuvassa maailmassa ja kaupungissa. H5 kuvailee asiaa seuraavasti: ”Kuvittelin että mä lopun ikäni käyn näissä muutamassa baarissa mis mä oon käynyt”. Anja Kervanto Nevanlinna kirjoittaa huomanneensa, kuinka helsinkiläisille kulttuurisista merkityksiä sisältäneisiin kaupunkitiloihin on kaupallisten intressien jyrätessä tullut tilalle jotakin muuta. Kulttuuristen merkitysten muodostuminen tiloihin on hänen mukaansa hidas prosessi, johon esimerkiksi voi liittyä yhteisiä kokemuksia pitkältä ajalta – niin arkipäiväisempiä kuin juhlallisempiakin. (Kervanto Nevanlinna 2013, 286.)

Myös useampaan kertaan mainittu Pankin muuttumattomuus tukee mielestäni ajatusta ravintolasta turvallisena keitaana kaupungissa. ”Vanhat, vähän rähjäset sohvat sun muut, sellaset kuuluu toisaalt pubitunnelmaan. Niinku vanhat asiakkaat sanoo aina et - tehkää vähän ja siistikää vähän, mut älkää tehkö kaikkee kerralla”, kuvailee H2 asiakkaiden toivetta pitää Old Bank sellaisena kuin se oli.

Lattiat, pöydät, tuolit, seinät ja vessat olivat nähneet aikaansa, ja toki varmasti kaipasivat ehostusta, mutta kuitenkin niin että seuraavan kerran asiakkaaksi eksyessä muutos ei pistäisi silmään.

Pankki on ollut paikka, jossa poiketaan, tavataan ihmisiä ja ystäviä, koetaan makuelämyksiä ja nautitaan tunnelmasta. Vaihdetaan muutama sana tai luetaan lehtiä. Ehkä baarissa käyminen, vaikka tapahtuisikin osana arkista toimintaa, on kuitenkin jotain mikä nostaa hieman arjen yläpuolelle. Ikään kuin olisi hetkellisesti hieman irrallaan arkisista velvollisuuksista. Ravintolassa koetaan erilaisia nautintoja tai rentoudutaan hetki kiireen keskellä. Keskustan liikkeiden ihmisvilinästä ja stressistä paetaan nauttimaan yksi olut keskelle hiljaisuutta. Mielestäni ravintolassa voidaan lahjoittaa hetki itselle. H6 kuvaa ravintolan olevan toisinaan myös eräänlainen turvapaikka esimerkiksi kotona vallitsevaa kireää ilmapiiriä vastaan.

Anna-Marie Åström analysoi Helsinki-muisteluita ja kirjoittaa, kuinka toistuvat tapahtumien toistuminen toistuu kertomuksiin kirkkautta. Kyse ei ole yksittäisistä tapahtumista, vaan toistuvista teoista, ja ne kertovat henkilökohtaisista suhteista kaupungin paikkoihin, kertojan käyttäessä ilmauksia kuten ”Minun oli tapana käydä”. Hän kirjoittaa, kuinka kaupunkitilassa muistot ovat osa nykymomentissa toimimista, rakennusten ulko- ja sisäosien ollessa muistojen kiinnekohtina, edustaen aikakausia ja atmosfäärejä, joita voidaan käydä läpi mielikuvituksen avulla. (Åström 2004, 28, 33-34.) Mielestäni myös Old Bankkiin liittyvistä muistoista huomaa, että ne ovat rakentuneet ajan kanssa ja toistojen myötä. Kanta-asiakkaille muodostui ravintolaan liittyviä rutiineja ja Old Bankissa käyminen liittyi tiettyihin tilanteisiin. Tuttu paikka, jopa tuoppi, iltapäivälehdet, tutut kasvot ja miljöö tekijät Old Bankissa poikkeamisen helpoksi ja miellyttäväksi rutiiniksi, mitä toistettiin ystävien seurassa, iltapäivisin, töiden jälkeen tai kaupunkiasioiden yhteydessä. Mielestäni aineistostani huomaa jonkinlaisen lämpimän kaipuun arkea ja sen rutiineja kohtaan. On mukavaa, kun keskustassa on paikka, mihin on helppo mennä ja jossa tietää olevansa tervetullut.

Kanta-asiakkaat ovat ottaneet ravintolan osaksi myös elämänsä tärkeitä merkkipäiviä. Old Bankissa on järjestetty esimerkiksi syntymäpäiviä ja läksiäisiä. (H1; H4.) Ravintolassa käytiin monesti jopa jouluaattona joulurauhan julistuksen jälkeen (H2; K5). Erilaisissa vuotuisissa juhlapäivissä ravintoloilla on tärkeä osa. Silloin niihin pakkautuu kuitenkin vakiorukan lisäksi paljon muutakin väkeä. Kiireiset juhlapäivät ovat jääneet mieleen, etenkin vappuna ja uutena vuotena oli usein hyvät myynnit. Pikkujouluaikaan viikonloppuisin Old Bankissa oli todella hulinaa ja paljon juhlijoita. Myös ravintolan puolesta asiakkaille järjestetyt juhlallisuudet toivat vuodenkiertoon mukavia erikoistilaisuuksia.

7.2 Aistein koettu ympäristö ja tunnelma

Etenkin fenomenologisesti arjen elämismaailmoja tarkasteltaessa on kiinnitetty huomiota eri aistien tuottamiin kokemuksiin ja niiden merkityksiin. Fenomenologisesta näkökulmasta keskiössä on ollut inhimillinen kokemus. Maailma nähdään koettuna ”eli kulttuuri- ja paikkasidonnaisten tulkintakehysten läpi”. (Enges, Mahlamäki & Virtanen 2015, 62.) Olsson, Rinne ja Suopajärvi kirjoittavat, kuinka usein kaupunkilaisten kertoessa suhteestaan läheiseen ympäristöön, keskeiseksi nousevat paikan tuntu, äänet, tuoksut, maut ja hajut. Eri aisteista rakentuvaa kokemusta voidaan eritellä, mutta muodostunut kokemus paikan luonteesta ja kokonaisvaltainen ymmärrys on myös tärkeää huomioida. Esimerkiksi paikkasuhteiden rakentumisen moniulotteisuutta voidaan tarkastella aistimuistojen mekanismien kautta. Fenomenologisessa tarkastelussa paikan merkitysten katsotaan syntyvän eletyn ja ruumiillisen kokemuksen kautta. (Olsson, Rinne, Suopajärvi, 32–33.) Tilaa hahmottaessa syntyvä mielikuva ei riipu vain yksilöstä, vaan on sidoksissa kulttuuriin ja yhteisöihin monin eri tavoin. Se on abstraktio, joka syntyy kulttuurisessa kontekstissa, vuorovaikutuksessa yksilön havaintojen ja kulttuuristen havaintotapojen välillä. Havainnon syntymiseen vaikuttavat niin aistit kuin kielellinen ulottuvuuskin. (Haas 2002, 211.)

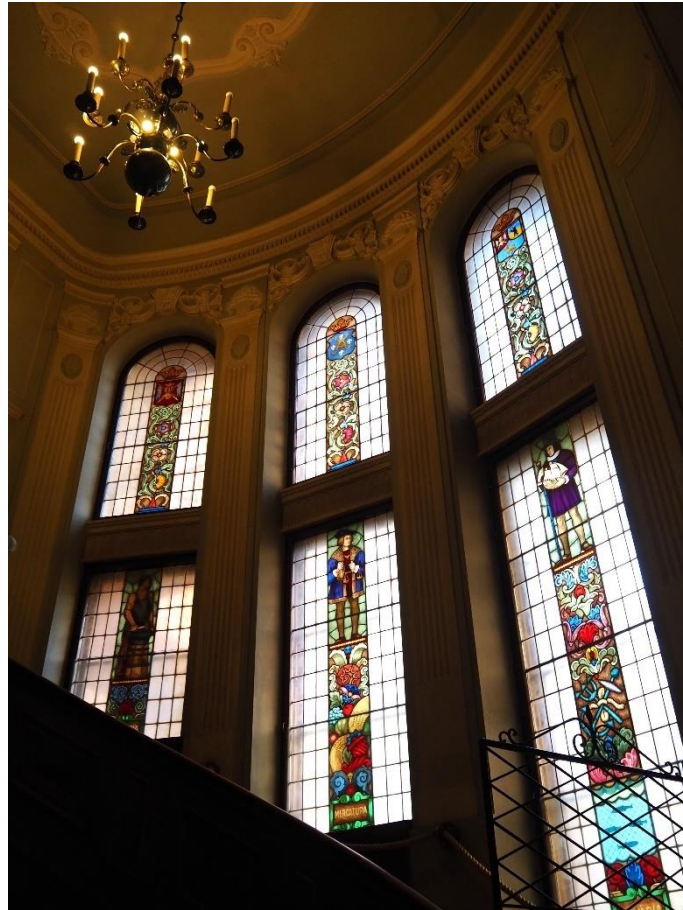
Suonisen tutkimuksessa Hämeenkadun ravintoloita jaotellaan esimerkiksi valaistuksen mukaan. Kategoria, johon pistäisin Pankin valaistuksen, on niin sanottu tunnelmavalistus, jossa yleisesti on hieman hämärää mutta lisävaloa esimerkiksi baaritiskille ja pöytiin tuodaan kohdennetuilla valoilla. Tällainen valistus on Suonisen mukaan ollut myös esimerkiksi Birrassa, Olavin Krouvissa ja Wanhassa Portissa. Apteekissa ja Portissa valistus on sen sijaan ollut yleisvalistus, jonka alla on ollut helppoa lukea tai kirjoittaa – ehkä tämä on vaikuttanut myös asiakaskunnan valikoitumiseen. (Suoninen 1996, 51–52.) Pankissa valistus ei ollut mitenkään kirkas, enemmänkin hämyisiä. Auringonsäteet pääsivät ravintolaan, mutta niitä pehmensivät ikkunoiden lasimaalaukset.

Suonisen tarkastelemissa ravintoloissa yleisimpiä koristeita ovat 1990-luvulla olleet alkoholiaiheiset somisteet, kuten panimoiden mainosviirit tai vanhat olutmainokset, olutpullot taulut, julisteet ja valokuvat. (Suoninen 1996, 51–52.) Pankissakin oli esillä erilaisia vanhoja ja uusia mainoksia oluista ja väkevämmistä juomista. Hyllyjen päällä oli vanhoja muistaakseni konjakkipulloja. Baaritiskillä oli ainakin loppuaikoina eri juomamerkkejä mainostavia ”baarimattoja”. Väliseinän sisään upotetuissa vitriinikaapeissa oli esillä vanhoja, kaiken muotoisia ja kokoisia olutmerkkien laseja. Tällaisen alkoholiaiheisen rekvisiitan ohella esillä oli jo aikaisemmin mainittua pankki-aiheista tavaraa, arvokkaita valaisimia, tummaa puuta, pehmeitä sohvia ja suojaisempia looseja. Pankista kerrottaessa esiin nousee myös usein sen hiljainen äänentaso. (H1; H2; H5.) Musiikki soi

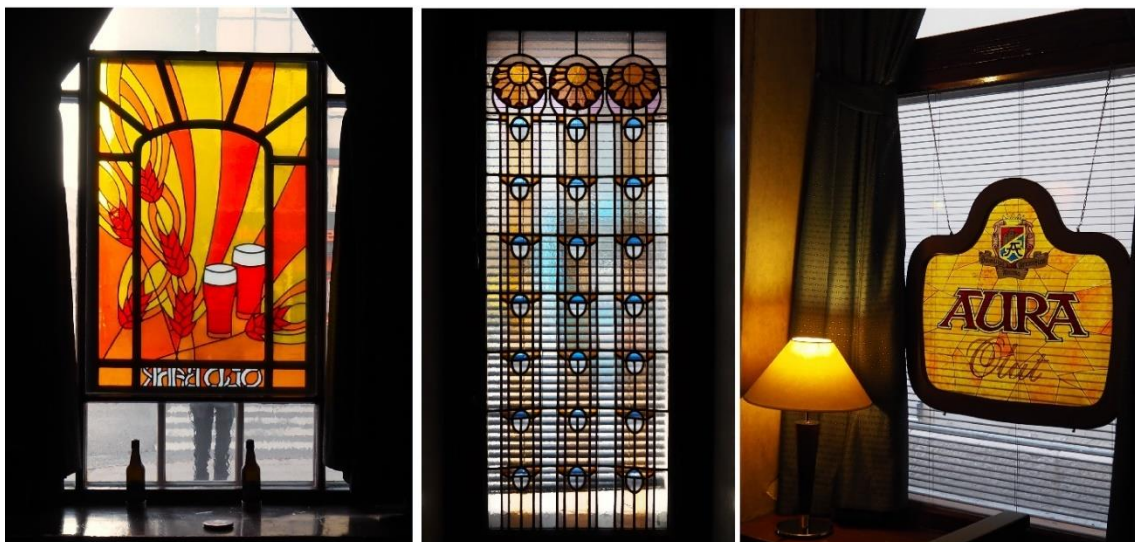
korkeintaan vaimeana taustalla, viikonloppuiltoja tai esiintyjiä lukuun ottamatta. Useampi kertoja kuvaa tekonahkaisia nojatuoleja mukaviksi ja suojaisia looseja lempi paikoikseen. Vastakohtaksi nousevat River Bankin kovat tuolit, joissa kertojan mukaan selkä tulee lähinnä kipeäksi. (esim. H5.) Vastauksista muodostuu kuva pehmeästä ja rauhallisesta aistimaailmasta, värit ovat tummia, eivätkä osu silmään liian kirkkaina. Myös muistikuvieni Pankki on sellainen, etenkin juuri viikolla. Vaikka sosiaalista puolta korostetaan, samalla ravintolassa sai myös omaa rauhaa halutessaan. Loosien seinämät suojelivat katseilta tai viereisten pöytien asiakkaiden korvilta, ja ainakin loivat jonkinlaisen illuusion yksityisyydestä. (H2.)

Entisen Old Bankin rakennuksen arkkitehtuuri ei ole ainakaan toistaiseksi hävinnyt suurimmilta osin. Kuitenkin arkkitehtuuri on nähtävissä myös rakennuksen sisältä käsin. Bankin osin pelkistetty sisustus toi esiin paikan puitteet ja asiakas sai käydessään aistia ainutlaatuista kaupunkitilaa. Kirjoituksissa näkyy arvostus rakennusta ja sen vanhojen piirteiden säilyttämistä kohtaan. ”Itse paikkana (se on) mielestäni kovin arvokas ja arvostan että se on säilytetty alkuperäisessään muodossaan ja pitkälti sisustuksessakin mm. arvokkaat valaisimet, kassaholvit etc.” kuvailee kirjoittaja K5. Toinen kirjoittaja kuvaa rakennusta ”todella hienoksi ja näyttäväksi maamerkiksi omassa kulmauksessaan”. Kirjoittaja myös kuvailee, kuinka ”Old Bankin tilat ovat loistava esimerkki onnistuneesta tilojen muutoksesta uuteen käyttöön pilaamatta sitä hienoa miljööä, mikä siellä ennestään oli. Ja esimerkiksi se, että vessareissulla saattoi kurkistaa entisiin tallelokeroihin/kassaholvihuoneisiin, oli hienoa.” (K3.) Näiden esimerkkien kohdallakin Pankissa käymiseen on mielestäni sisältynyt paljon eri aistein koettavaa kokemuksellisuutta. Paikan tunnelma on ollut oman laisensa.

Lisäksi aistikokemuksiin sisältyy Pankissa koetut makunautinnot erilaisten juomien muodossa, toisinaan myös suolapähkinöiden ja sipsien. Erilaiset musiikkiesitykset trubaduurien tai bändien osalta ovat nekin olleet aistikokemuksia, toiset miellyttävämpiä kuin toiset. Haastattelujen ja kirjoitusten perusteella Old Bankissa käyminen on ollut kokonaisvaltainen kokemus myös kaikille aisteille. Niin juomien maistelu, äänimaailta, valaistus, estetiikka kuin tunnelmakin ovat kaikki olleet mukana luomassa kokemusta Old Bankissa.

Kuva 11: Old Bankin yläkertaan vievä portaikko ja sen lasimaalaukset. Valokuva: Suvi Salminen, 2021.

Kuva 12: Kollaasi Old Bankin erityyppisistä ikkunakoristeista. Valokuva: Suvi Salminen, 2021.

7.3 Yhteisöllisyys ja sosiaalisen elämän piiri

”Miksi ravintolassa käydään? Useimmilla asiakkailla perimmäinen syy lienee muiden ihmisten tapaaminen. Hyvät ravintolatuotteet ovat tietysti oivallinen lisä tässä sosiaalisessa tilanteessa.” Näin kirjoittavat Seppo Kempainen ja Antero Laiho ravintola Uuden Apteekin 20-vuotis juhlateoksessaan. Myös Apteekin ja Koulun omistajiin kuuluva Mika Lattu perustelee kirjassa ravintolan musiikkittomuutta näin: ”Se kääntyi ihan positiiviseksi ja tuli hyvää palautetta. Ihmiset voi keskustella, kun ei ole musiikkia.” (Kempainen & Laiho 2013, 66.) Sulkunen, Alasuutari, Nätkin ja Kinnunen kirjoittavat seuraavaa: ”Ravintola on nimittäin muihin liikeyrityksiin verrattuna siitä erikoinen laitos, että sen tuotteita ja palveluksia ostavat asiakkaat ovat samalla osa ravintolan kauppatavaraa. Ravintola ei myy pelkästään ruokaa ja juomaa, vaan myös juttu- ja juomaseuraa”. (Sulkunen & muut 1985, 56.)

Karri Kilpinen pohtii ravintoloiden sosiaalisia merkityksiä myös tekemisen kautta:

Suomessa sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyy myös vahvasti tekemisen kautta sosialisointi. Suomessa harvemmin aikuiset ihmiset kokoontuvat viettämään aikaa keskenään ilman mitään varsinaista fyysistä tekemistä. Tietyissä mielessä ”yksillä käymiseen” ystävän tai ystävien kesken liittyy fyysisen tekemisen elementti siinä mielessä, että oleskeluun liittyy fyysinen liike tuopin tai kahvikupin ajoittain noustessa sosiaalisen kanssakäymisen ohessa. (Kilpinen 2020, 44.)

Kilpinen mainitsee myös asiakkaiden ja henkilökunnan välille syntyneet suhteet Trebarissa, joita on joskus voinut luonnehtia jopa ystävyudeksi. Luottamuksellisesta suhteesta kertoi esimerkiksi hyväntahtoinen piikittely asiakkaiden suuntaan. ”Omistajien ja kanta-asiakkaiden kaverillinen suhtautuminen toisiinsa vahvistaa ravintolan yleistä ilmapiiriä. Yleisen ilmapiirin ollessa toverillinen se edesauttaa myös muita satunnaisempia tai uusia asiakkaita lähestymään yhteisöä,” kirjoittaa Kilpinen. (Kilpinen 2020, 48, 57.) Myös Suominen korostaa henkilökunnan toimintaa asiakkaan viihtyvyyden kannalta: ”Henkilökunnalla on suuri merkitys ravintolan ilmapiirin luomisessa. Henkilökunta saa – niin halutessaan – asiakkaan tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja toivotuksi vieraaksi. Henkilökunnan täytyy tällöin mukautua asiakaskunnan käyttäytymiseen.” (Suominen 1996, 63.)

Vanhaan Pankkiin yhdistyy muistoissa myös yhteisöllisyys. Paikassa on käyty perheen, ystävien, jopa pienten lasten kanssa viettämässä aikaa niin oluella kuin kokiksellakin (K2; K3; K4; K5).

Ravintolassa tutustuttu sekä henkilökuntaan että asiakkaisiin. K3 kuvailee ravintolaa seuraavasti: ”Mutta se oli sellainen aikuisten ihmisten paikka, elävää musiikkia viikonloppuisin ja aina alkuilloista täynnä. Aina yleensä joku tuttu tai puolittu vähintään tiskillä. Ja välillä myös bongattu julkkiksia paikalla.” (K3.) Myös K5 kuvaa ravintolan yhteisöllistä ja sosiaalista puolta seuraavasti: ”Myöhemmin tutustuin myös Pankin perustajapariskuntaan Kovasiipiin ja ainakin neljästä pankin vakioasiakkaasta ja työntekijästä tuli myös perhetuttujamme”. (K5)

Pankissa on solmittu ystävyysuhteita, niin baaritiskin yli, sen takana kuin asiakaspuolellakin. (H1; H3; H6.) Vähintään moni kasvo on tullut vuosien varrella tutuksi, ja heitä moikkaillaan, kun jossain nähdään. Kun puhutaan Pankissa alkunsa saaneista ihmissuhteista, kuulee ja huomaa kertojien puheessa ilon ja mieleen tulevat lämpimät muistot. Moni kertoo, että kavereita nähdessä treffit on ollut helppo sopia Pankkiin. ”Et tule oikeen niinku ystäviä. Niin, ei simmost monta kertaa missään mones muus ravintolas tapahdu” H4 kuvailee Pankissa syntyneitä ystävyysuhteita.

Eräs haastateltava kertoo, kuinka sai viikonloppuilta järjestettyä kabinettitilan itselleen ja seuralaisilleen ”Johtokunnan huoneeseen”, vaikka yleensä tiloja ei viikonloppuilta varattu yksityiseen käyttöön. Tutun kanta-asiakkaan kohdalla tehtiin kuitenkin poikkeus ja asia järjestyi. (H5.) Sanoisin, että kyse on omistautumisesta – niin asiakkaiden puolelta ravintolaa kohtaa kuin toisinkin päin.

Timo Toivonen kirjoittaa edesmenneessä ravintola Hämeenportissa kokoontuneista ja jopa perustetuista ryhmistä, joita olivat esimerkiksi maanantaiklubi ja S-kerho. Samoin kuin Pankissa, myös Portissa juhlittiin asiakkaiden merkkipäiviä, ja 1970-luvulta eteenpäin kanta-asiakkaille suunnattuja pikkujoulujuhlia ruoka- ja juomatarjoiluineen. (Toivonen 2011, 80–83.) Muistelin myös Pankissa kokoontuneen monia erilaisia ryhmiä, esimerkiksi Tiistaiseuran, pursiseura Navitaksen, olutseuroja ja erilaisia muita järjestöjä ja poliittisia ryhmiä. Haastateltava H1 muistaa ”yliopistorukan” ja sikariklubin. Kirjoittaja K6 muistelee Old Bankissa tavanneen niin TPS-fanien, toimittajien kuin kaupungin virkamiestenkin. Myös Suomi-Saksa-seuralla oli tapana tavata tietyssä kantapöydässä kerran kuukaudessa. (K6.)

Nykyisin tulee kohdanneeksi paljon puhetta yhteisöllisyyden vähenemisestä ja sen seuraamuksista. Raili Löyttyniemen mukaan yksinäisyys on lisääntynyt myös elintason nousun, ja sitä myötä esimerkiksi yksinasumisen myötä (Löyttyniemi 2001). Usein kuulee puhuttavan vanhusten yksinäisyydestä ja siitä, miten nuorten sosiaaliset kontaktit siirtyvät sosiaaliseen mediaan. Kyläyhteisöt ja suuren perheen jakamat pihapiirit ovat vaihtuneet suurelta osin kaupunkien

yksiöihin, eikä naapureiden tervehtiminenkään ole enää itsestänselvyys. Ihmisellä on kuitenkin tarve kokea yhteisöllisyyttä, yhteenkuuluvuutta johonkin ja olla sosiaalisessa kanssakäymisessä toisiin yksilöihin. Kaupungeissa esimerkiksi ravintolat, etenkin kantabaarit ovat tarjonneet monelle keinon sosiaalisten tarpeidensa täyttämiseen tai yksinäisyyden helpottamiseen.

H5 mukaan Apteekkia, Pankkia, Vessaa ja Koulua yhdisti profiloituminen paikoiksi, joissa pääasiassa oli ”seurustelu ja hyvät juomat”. H6 puhuu aiheesta seuraavasti:

Mä tiedän semmosia että on yksinäisiä ihmisiä, mut se et se on vaan jonkin näköinen henkireikä niille. Sit se on tietenkään semmosta, et se on paikka et missä nähdään ihmisiä, et sinne tehdään treffiä, kokoonnutaan, sosiaalinen paikka. Sit se voi olla myös semmonen, että et jos on jotain semmosta et Suomi voittaa jääkiekon mestaruuden näin niin kylhän se on kans et se kokoaa sit jo melkein koko kansan. Niin kyllä joo et pubis on paljon semmosta. Sit siel on semmosta - et niinku ohjelmakin voi olla semmost et jos siel on jotain livemusiikkia niin kyllä sillekin on oma sijansa. (H6.)

Kyl mä nään sen et se on aika niinkun iso ja tärkeä asiat, että kuin paljon oikeest on semmosia ihmisiä mille - ei oo sit mitään sosiaalista elämään muuten ku ne tulee sinne pubiin et juoks ne siellä sit olutta tai kahvia mut kuhan ne nyt näkee jotakin ihmisiä ympärillä niin. Ni se on oikeesti, monet ei mieti sitä kuin se on loppupeleissä, et siin tehdään jopa jonkun näköst mielenterveystyötä. (H6)

Etenkin lainauksen lopussa tulee hyvin esiin se, kuinka tärkeä paikka ravintola monelle on ihan arkisten sosiaalisten tarpeiden täyttäjänä ja yksinäisyyden torjuna. Etenkin tulevaisuudessa yhä useamman palvelukonttorin sulkeutuessa, kaupan kassan vaihtuessa itsepalvelujärjestelmään ja kokouksen siirtyessä nettiin, tarve tällaisille arkisten kohtaamisten paikoille kasvaa. Voi tuntua ettei kenelläkään ole enää aikaa kuunnella tuntemattoman ihmisten juttuja, kun taas baarimikolla se kuunteleminen kuuluu monesti työn kuvaan. (esim. H6.) Mieleeni tulee kanta-asiakasjuhlien perimmäisenä tarkoituksena kenties yhteisöllisen tunteen ja siten asiakassiteen vahvistaminen. Rahallisesti muutaman tunnin juomatarjoilu ei korvaa missään määrin monen vuodessa Old Bankin kassaan syöttämiä rahoja. Enemmänkin on kyse symbolisesta eleestä, jolla osoitetaan suhteen vastavuoroisuus. Ihmisten tapaamiseen ravintola on tärkeä paikka. Edelleen nuoremmat ja vanhemmat sukupolvet lähtevät usein baariin, kun kaivataan seuraa. Myös moni pariskunta on tavannut toisensa Pankissa. (H1; H2; H6.)

Asiakkailta löytyy myös empatiaa Old Bankin viimeiseksi jääneitä työntekijöitä kohtaan ravintolan sulkeutuessa – ei tunnu reilulta että mukava henkilökunta on joutunut vaikeaan asemaan. Aineistosta huomaa, ettei henkilökunnasta puhuttaessa kyse ole vain kasvoilta tutuista asiakaspalvelijoista. Tutut nimet vuosien ja vuosikymmenten takaa nousevat esiin haastatteluissa, sukunimiä myöten.

(H1; H4; H5; H6.) Vanhojen tuttujen työntekijöiden tai omistajien tapaaminen on ”jälleennäkeminen” – jotakin mitä on selvästi odotettu. Työntekijöiden perustamia ravintoloitakin on käyty katsastamassa eri puolilla Turkuu. (H4; H5.) Monelle oma paikka ravintolassa on muodostunut juuri sen perusteella, missä ihmisiin tulee eniten tutustuttua: ”Täs oli sekin syynä et tota et baaritiskil tuli juteltuu heti - henkilökunnan kans. Sen takia se paikka niinku muotoutuki heti sitte. – Usein ku tuli yksin ni sit tuli aina juteltua.” (H4.)

Haastateltava H4 pohtii, miksi vanhemmat ihmiset eivät käytä enemmän ravintoloita ja pubeja ajanviettoon ja ihmisten tapaamiseen. Myös Åström kirjoittaa, kuinka moderneissa kaupungeissa tiloja suunnataan usein nuorten ja nuorten aikuisten käyttöön ja tarpeisiin, jolloin muut ikäryhmät jäävät vähemmälle huomiolle (Åström 2004, 40). Tätä voisi lähestyä yhtenä näkökulmana myös vanhusten ja ylipäättään ihmisten yksinäisyyden ongelmaa ajatellen:

Ei suomalaiset oo oikeen semmosii, mikä harmittaa, kun esimerkiks vanhat ihmiset ei käy pubeis. Et se ois niinku mun mielest sellanen vanhempien ihmisten kokoontumispaikka. Ni se on ollu mulle aina simmonen, miksei vanhemmat ihmiset lähde ravintolaan. Tai siis ravintolaan vaan publiin istuu, niinku jossain Englannis. Et se on ollu aina semmonen. (H4.)

Haastateltava pohtii, että olisi hienoa jos Suomessakin vanhemmat ihmiset voisivat ottaa päiväsai-kaan pubissa käymisen tavaksi. Baarissa voisi tavata tuttuja ja ikäisiään. (H4.) Olen samaa mieltä, että ravintolassa on helppo tavata ihmisiä matalalla kynnyksessä, oli se sitten oluen, kahvin tai vaikka alkoholittoman oluen parissa. Päivisin aikaa on eniten juuri eläkeläisillä ja työttömällä, joten kokoontuminen voisi helpottaa monien sosiaalisia tarpeita. Myös haastateltava H6 kuvailee, kuinka etenkin baaritiskillä tuli juteltua erilaisten ihmisten kanssa:

Mä tykkäsin siin baaritiskillä notkua, siel kyl monta kertaa sit oli just ne oli parhaita juttuja et ihmiset tulee juttelee, jotkut ventovieraat. Mikä on mun mielestä baaritiskin suola - niin kyl siel välillä sitten aika niinkun, semmosia niinkun hienojakin juttuja ja tarinoita kuuli. (H6.)

Haastateltava H6 kuvailee Pankin sosiaalista ulottuvuutta seuraavasti: ”Myös se et sit siel kuitenkin melkeen aina sitten näki jotain - tuttuja asiakkaina, mikä on sitten hyvin hyvin merkittävää”, ja: ”Tiedän sen, että kuinka tärkeätä se joillekin ihmisille on et ne tulee sinne baariin ja siel on se tuttu henkilökunta, jos ei ketään muuta.” (H6.)

Yhteisöllisyyden tai toimeen tulemisen merkitys ei ole suuri vain asiakkaiden puolella, vaan myös henkilökunnan yhteishenki heijastuu asiakkaille. H3:n mukaan ravintola-ala on ihmisille useimmiten läpikulkuammatti – baarissa extrataan esimerkiksi samalla kuin opiskellaan, minkä

jälkeen siirrytään ”oikeisiin töihin”. Pankissa henkilökunta oli kuitenkin suhteellisen pysyvää. Haastateltavan kertoo syyksi sen, että ravintola-alan työ on samanlaista, teki sitä missä vaan, mutta jos työkavereidensa kanssa ei tule toimeen, ei työssä silloin viihdykään. (H3.)

Niemisen mukaan usein nimenomaan julkiset tilat nähdään kaupungin asukkaisen sosiaalisen elämän näyttämöinä, ne ovat kansalaisten kohtaamisen paikkoja ja eräänlaisia ”olohuoneita”. Julkisten ja puolijulkisten tilojen kaupallistuminen voidaan nähdä ongelmallisena, koska tällöin niiden käyttäminen on riippuvaista kuluttamisesta ja sen mahdollisuudesta. Tällöin myös valta tilojen käytöstä on yksityisillä tahoilla. (Neuvonen 2017, 208.) Kervanto Nevanlinnan mukaan kaupunkien rakennettuihin elementteihin kytkeytyy muistoja, mutta samalla ne ovat kiinnekohtia erilaisille kaupungin ryhmille. Kaupunkitiloja hävitettäessä katoavat myös paikan merkitykselliseksi kokeneiden yhteisöjen jäljet. (Kervanto Nevanlinna 2013, 289.) Ehkä yksi surunaihe Old Bankin pois menossa on ollut siihen kytkeytyneiden sosiaalisten suhteiden ja ryhmien katoaminen ja hiipuminen. Esimerkiksi tutut asiakkaat ja baarimikot tuovat kuuluvuuden tunnetta, mutta heidän poistuessaan asiakkaan elämästä se saattaa tuntua suurelta menetykseltä.

Seppäsen haastattelema Tinatuopin henkilökuntaan kuuluva Timo kuvaa pubien kantavaa voimaa seuraavasti: ”Pub on luonnollinen ympäristö tavata ihmisiä”. Seppälä summaa pubit sosiaalisesti rikastuttaviksi elementeiksi osana yhteiskuntaa. Harvassa paikassa voi yhtä luontevaan tyyliin tavata ihmisiä ja harjoittaa yhdessäoloa. Myös Seppälä kuvailee monipuolisesti pub Tinatuopissa vallinnutta yhteisöllisyyttä ja asiakkaiden sekä henkilökunnan välistä suhdetta. Hän tuo esiin myös pubien välisen yhteistoiminnan, kuten erilaiset peli- ja urheiluaktiviteetit. Pubijalkapallon lisäksi heitettiin esimerkiksi tikkaa tai pelattiin biljardia. Tämän tyyppiseen toimintaan en kuitenkaan Old Bankin tapauksessa törmännyt. Seppälä kuvailee Tinatuopissa tapahtunutta tilannetta, jossa tiskillä arvokkaasti pukeutunut vanhempi mieshenkilö syö tuomaansa wieneriä, tarjoten siitä palan baarimikolle, joka puolestaan tarjoilee asiakkaalle kahvin wienerin kylkeen. Tinatuopin henkilökunta ja asiakkaat ovat viettäneet aikaa yhdessä myös muissa rooleissa kuin työntekijöinä ja asiakkaina – on voitu käydä yhdessä muissa ravintoloissa tai vaikka urheilla. Tutuille asiakkaille on ollut jopa mahdollisuus ottaa päiväunia ravintolan sohvalla. (Seppälä 1994, 45–46, 56–57, 105–106, 122.) Mielestäni tässä näkyy pieni ero Tinatuopin ja Old Bankin profiloitumisen välillä – vaikka joidenkin asiakkaiden kanssa saatettiin ystäväystyä tai viettää myös iltaa oluen merkeissä, olivat ravintolassa toimimisen säännöt kaikille mielestäni suhteellisen samat.

Ei välttämättä ole ihanteellinen tilanne vaikkapa kansanterveydellisestä näkökulmasta ajatellen, että kaikki sosiaaliset tilanteet kiertyvät esimerkiksi oluen juomisen ympärille. Alkoholia kuitenkin nautitaan ja tullaan luultavasti juomaan jatkossakin, joten mielestäni on usein parempi, että myös riskikäyttäjät tekevät sen mieluummin valvotussa ravintolaympäristössä, missä henkilökunta pystyy tarkkailemaan tilannetta, kuin kotona yksin tai perheen seurassa.

7.4 Turun kaupunkikuva, historia ja turismi

Pekka Junkalan mukaan perinteisesti kaupungit ovat olleet keskuksia, joihin on tultu jostakin toisaalta, useimmiten maaseudulta. Ne ovat liikkeessä ja liikkeen kohteita, vetovoimaisia kasvavia keskuksia. Suomessa kaupungeilla on keskenään kiristyvää kilpailua niiden vetovoimaisuudessa, joka on tärkeä osa positiivista imagoa. Samalla liike kaupungeissa on katkonaista niiden rakenteen puolesta - kyse on liikkeelle lähdöistä ja pysähtymisistä. Junkalan mukaan myös kaupungissa kulkijan katse on välähdyksenomainen, ei pitkäkestoinen, kuten esimerkiksi maaseudulla tien viertä kulkiessa, katse horisontissa tai muussa maisemassa. (Junkala 1999, 46, 49.) Nina Säaskilahti ja Pekka Junkala kirjoittavat, ettei kaupunkitiloille annettuja merkityksiä ole mahdollista etukäteen laatia, sillä tiettyä lopputulosta ei voida suunnittelunkaan avulla taata. Tilojen merkitykset muodostuvat ihmisten arkielämän tasolla. (Säaskilahti & Junkala 1999, 7.)

Miksi vanhan pankkirakennuksen merkitys kaupunkikuvassa on suuri? Rakennus sijaitsee keskeisellä paikalla Turun keskustassa, vilkkaasti liikennöidyssä risteyksessä, vain korttelin matkan päässä Kauppatorista. Aurakadulla ja Linnankadulla riittää liikennettä. Pitkä, Aurajokea myötäilevä Linnankatu johdattaa esimerkiksi Kakolanmäelle ja Turun Linnalle, satamasta aina Aurasillalle saakka, hieman sen ylikin. Aurakatu taas kulkee sekä kauppatorin, Hansakorttelin ja Forum-korttelin että Kauppatorin ohi, päättyen Taidemuseonmäelle. Gustaf Nyströmin suunnittelema Turun Taidemuseo itsessään on massiivinen ja näyttävä rakennus leveän kadun päässä. Sekä Aurakatu että Linnankatu ovat kolmen muun kadun lisäksi Engelin ruutukaavan selityksessä nimettykaupungin pääkaduiksi. (Turun kaupungin ympäristötoimiala 2017, 41.) Vaikka Aurakadun ja Linnankadun risteyksen sijainti on aikaisemminkin ollut keskeinen, on sen luonne muuttunut viimevuosien aikana. Toriparkin ja Kauppatorin remontin myötä torin viereiset kadut ovat olleet rajoitetusti käytössä, ja esimerkiksi bussiliikenne, samoin kuin jalankulkijoiden liikenne, on siirtynyt korttelin päähän. Myös haastateltava H6 korosti sijainnin merkitystä Old Bankin vetovoimatekijänä. Muistan, kuinka monesti esimerkiksi joululahjaostoksilla, torilla tai muilla asioilla keskustassa kulkeneet pysähtyivät Pankkiin rentoutumaan esimerkiksi bussia odottaessaan. Risteys, jossa Old

Bank sijaitsi, on mielestäni myös jalankulkijoiden osalta harvinaisen vilkas, ja rakennus kiinnittää helposti huomion liikennevalojen vaihtumista odotellessa.

Entisen Old Bankin rakennus itsessään on melko korkea, vaikka tosin uudemman rakentamisen rinnalla ei enää mitenkään poikkeuksellisen korkea. Rakennus edustaa sen viereisten rakennusten kanssa kaupungin varhaista kerrostalorakentamista. Rakennuksen julkisivu on omanlaisensa, jyrkempi ja mielestäni arvokkaan näköinen. Se kuuluu Yleiskaava 2029-mukaan miljöötöytänsä osaksi Turun Liikekeskustaa, joka on sekoitus erilaisia rakennustyyliä sekä liiketiloja ja asumista. ”Liikekeskustan julkisen kaupunkiympäristön laatu vaikuttaa osaltaan liike-elämän ja matkailun menestymistekijöihin sekä asumisviihtyisyyteen. Julkinen kaupunkiympäristö vaikuttaa keskeisesti myös siihen, miten kaupunki koetaan ja millainen mielikuva siitä syntyy.” Näin kuvaillaan liikekeskustan merkitystä osana kaupunkia. (Turun kaupungin ympäristötoimiala 2017, 91). Maamerkit ovat Turun kaupungin vuoden 2029 yleiskaavasunnitelman mukaan tärkeitä osallisia rakentamassa kaupungin identiteettiä. Yleiskaavassa korostetaan etenkin erityisen korkeiden rakennusten, kuten kirkkojen ja Turku Energian tornin merkitystä kaupungin maamerkkeinä. (Turun kaupungin ympäristötoimiala 2017, 33.) Mielestäni myös Old Bankin talon voi mielestäni laskea eräänlaiseksi maamerkiksi sen sijainnin, ulkomuodon ja tunnettavuuden perusteella.

H3 kiteyttää asian seuraavasti:

Kyl varmaan ainakin jossain kohtaa Old Bankki on ollu sellanen tietty maamerkki et ihmiset tulee muualta esimerkiks sanotaan nyt vaiks sitä jääkiekkoo kattomaan tai konserttiin johonki Ruisrokkiin tai ihan mihin vaan, ni tota onhan tä ollu monelle semmonen niinku tääl täytyy must käydä. (H3.)

Hanna Mattila ja Tuomas Ilmavirta kirjoittavat kulttuuriteollisuudesta, joka on hiipuvissa teollisuuskaupungeissa tullut korvaamaan perinteisen teollisuuden, toimien taloudellisen kehityksen ylläpitäjänä ja vauhdittajana. Eräs kulttuuriteollisuuden tärkeää osa-alue on niin sanottu muistoteollisuus, joka viittaa esimerkiksi museoiden kasvavaan suosioon ja merkitykseen niin turisteille kuin kaupunkilaisille ja kaupungeillekin. Houkutteleva museotarjonta edistää samalla myös esimerkiksi kaupungin muiden palveluiden, kuten ravintoloiden toimintaa. Mattila ja Ilmavirta nostavat esiin rakennusperinnön keskeisen aseman kaupunkitilojen vetovoimaisuudessa, mihin liittyy vahvasti kulttuuristen muistojen potentiaali myös kaupallisessa mielessä. Esimerkkinä käytetään erilaisten vanhojen teollisuusrakennusten uudelleenkäyttöä tiloina, joissa kulutetaan ja tuotetaan kulttuuria. (Mattila & Ilmavirta 2013, 348–349.) Vaikka artikkelissa viitataan

muistiteollisuuden potentiaaliin juuri hiipuvien kaupunkien elvyttäjänä, en näkisi estettä, etteikö sillä olisi paikkansa myös muissa kaupungeissa.

Pia Olsson kirjoittaa opiskelijoiden Helsinki-muisteluun liittyen, kuinka kaupungin viehätöksessä tärkeä tekijä monelle löytyy sen pitkästä historiasta, arkisen toiminnan miljöistä, joista historia heijastuu. Olssonin tarkastelemille opiskelijoille tällaisia historian merkkejä ovat esimerkiksi kuluneet katukivet tai pölyiset arkistot. Olssonin mukaan tällaisten historian merkkien etsiminen ja korostaminen omasta ympäristöstä voidaan käsittää eräänlaisena kollektiivisena nostalgiana. Miljöön lisäksi menneisyydestä nautiskellaan jatkuvuuden kokemuksesta. (Olsson 2002, 176–177.)

Myös Turun vanhat ja maineikkaat ravintolat voidaan mielestäni nähdä tärkeäksi osaksi vetovoimasta kaupunkia – historiaa on mahdollista kokea monin eri tavoin erilaisissa yhteyksissä. Kirjoittaja K2:n mukaan ”itse [Old Bankin] rakennus on upea ja liittyy kiinteästi osaksi Turun historiaa”. Ravintoloiden säilyttämisestä päättävät lähinnä markkinavoimat, ja yksityisillä ravintoloitsijoilla talous ei useinkaan ole samalla mallilla (etenkään näin koronan jälkeen), kuin esimerkiksi suurilla kansainvälisillä ravintolaketjuilla. Kuitenkin siinä, mitä säilytetään ja mitä tulee vanhan tilalle, on mielestäni kyse vallan käytöstä. Esimerkiksi Old Bank osana turkulaista kaupunkikuvaa on voitu usein ottaa itsestäänselvytenä. On saatettu ajatella, että kuka lähtisi vanhaa ja hyvää liikeideaa muuttamaan, onhan se niin perinteikäs osa kaupunkia. Yrityksen vaihtuessa kuitenkin vaihtuu myös se, kenen historia kaupungissa jää näkyviin.

Moni saattaa muistaa myös turisteille jaetun esitteen, jossa esiteltiin turkulaisia ravintoloita. Mukana oli Apteekin, Koulun ja Pankin lisäksi myös Enkeliravintola ja Hunter’s in, muistelee H3. H5 kuvailee Old Bankin merkitystä osana kaupunkia ja kaupunkikuvaa seuraavasti:

Turku on tullut täyteen hienoja ruokaravintoloita mis on niin jumalattoman hyvä ruoka, ei tarvii kävellä kun satametriä tästäkin niinku mihin tahansa suuntaan niin löytää ravintolan mis on pirun hyvää ruokaa. Niin siitä yhtäkkiä täs niinku potkastais pöydänjalka - nurin koska nämöset hyvät baarit kuuluu tähän saamaan niinkun hyvät ruokaravintolat niin hyvät baarit siihen kylkeen. Niin se on yks tämmönen iso kokonaisuus turkulaisille, et mennään etkoille ensin Pankkiin, otetan siel ne yhdet pikkuset, sit mennää syömään ja sit tullaan takasin tai tullaan kans Apteekkiin ottamaan viel ne yhdet. (H5.)

Old Bankin merkitystä kaupungin imagolle kuvailee myös H6:

Kyl se sellai on ollut et kun turistei tulee, niin ne sitten on et johonki paikkaan et on hyvä olutravintola, niin kyllä ne etsiytyy sinne ja sit siin oli myös se et sit Turkuhan tuli just kuuluisaks, tuli samaan aikaan Apteekki ja sit tuli Pankki ja sit tuli viel Puutorin Vessa. Ni se oli sit sellanen joku hauska juttu et joo että mennään tämmösiin niinkun vanhasta tilasta

tehty ravintola, niin kyl ne vaan sit kantautu tonne ympäri Suomee. Ja sit niinkun Old Bank sit sai mainosta et jostain se vaan se maine kiiris sitten, et se oli niin kova paikka, et sinne sit vaan kyllä niinkun turistit sitte melkein oli et siel täytyy käydä -- Et kyl se mitä turkulaiset tai turistit haluaa - niin kyl ne haluaa jotains sellasta spesiaalii mitä ei oo missään muualla. Niin kyl se vaan on se mitä turistit haluaa ja kyl se suuri menetys on että... (H6.)

H5 kertoo tuntemuksistaan Bankin rakennusta kohtaan seuraavasti:

Siis sehän oli yks näistä Turun hienoimmista, siis kokonaisuus, miten se sijoittui siihen muuhun tuota ja mä olen aina jugend-arkkitehtuurista pitänyt, et se oli komia ku mikä. Et ihan pelkkänä rakennuksena. Muutenki kun sitä ei nyt sentään ehditty kaikkea purkaa tosta niin tota se meni sopivasti siihen. Huokui arvovaltaa. (H5.)

H5 korostaa myös sitä, miten tärkeää on, että kaupunki on ikään kuin täynnä elämää: ”Must on tärkeintä, että, että niinkun on liiketiloja joissa on oikeesti liikkeitä, on ne sitten ravintoloita, kauppvoja, jotakin, jotakin tommosia vaikka kampaamo tai sitten jotakin, siis mitä ihmettä vaan kunhan ei ole tyhjää liiketilaa.” Kuten aikaisemmin H5 totesi, Old Bankin sulkeutuminen oli hänen mielestään ”Kammottava imagotappio” Turun kaupungille, myös markkinointimielessä.

Historiallista miljöötä korostanut Old Bank on aineistojen perusteella koettu usein tavallaan ”autenttiseksi”. Myös K2 kehuu rakennusta seuraavasti: ”Itse rakennus on upea ja liittyy kiinteästi Turun historiaan.”

Mattila ja Ilmavirta kirjoittavat, kuinka historiaa hyödyntävä ja kulttuurivetoinen kaupungin kehittäminen on usein nähty jopa kaikkia eri toimijaryhmiä ristiriidattomasti palvelevana ratkaisuna. Kollektiivisen muistin sekä kulttuuristen arvojen edistäminen ja vaaliminen on nähty yhdistävänä ja yhteisenä hankkeena yhteisöjen välillä. Todellisuudessa siihenkin kuitenkin liittyy ristiriitoja, kuten se, mitä säilytetyillä historiallisilla elementeillä todellisuudessa rakennetaan – onko tavoitteena autenttinen suhde historiaa kohtaan vai ovatko muistot lähinnä kulttuuritalouden stimulantteja, koristeita kaupunkitilassa tai hetkellisten elämysten luoja? Myös se mitä suojellaan, on aina summa valintoja ja vallankäyttöä. Samalla määritellään, kenen historia on suojelemisen arvoista ja kenelle historiaa suojellaan. Päämääräksi kulttuurisessa kaupunkikehittämisessä ei välttämättä nouse historian ja kollektiivisen muistin vaaliminen, vaan nämä saattavat jopa hämärtyä, kun historiaa estetisoidaan ja historian merkit kaupunkikuvassa nähdään ja esitetään ennemminkin elämyksellisyyden ja miellyttävän aistimellisuuden kautta. Kohde saattaa irtautua todellisuudesta ja siihen liittyvistä tiedollisista, poliittisista, historiallisista ja moraalisisista seikoista tai niitä voidaan tietoisesti tai tiedostamatta muokata. Tällöin kohde nähdään irrallisena ja autonomisena kokonaisuutena esimerkiksi esteettisten ominaisuuksien kautta. Rakennuksia estetisoiva

kehittäminen voi jopa muuttaa kaupunkien sosiaalista todellisuutta ja valikoida sekä vääristää kollektiivista muistia. (Mattila & Ilmavirta 2013, 350–352.)

7.5 Identiteetti ja paikkaan kuuluminen

Identiteetistä on vallalla erilaisia käsityksiä, esimerkiksi sosiologian-, valistuksen- ja postmodernin subjektin välillä. Stuart Hall on tunnetuimpia identiteetin käsitteen teorioitsijoita. Hänen mukaansa identiteetti on keksitty. Se syntyy häilyvässä kohdassa, jossa mielensisäiset tarinat subjektiviteetista kohtaavat kulttuurin ja historian kertomukset. Identiteetti tulee näkyväksi erossa johonkin toiseen. Sosiologisen subjektikäsitteen mukaan identiteetti muovautuu suhteessa ”merkityksellisiin toisiin”, eikä se ole luonteeltaan autonominen. Siinä subjektin sisäinen olemus muodostuu vuorovaikutuksellisessa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Postmodernin käsityksen mukaisesti nykyisin kuitenkin tunnustetaan sekä sosiaalisten maailmojen että subjektien liikkuvuus, ja identiteettikään ei ole yksi yhtenäinen, vaan pirstaloitunut, liikkeessä ja muuttuva, eikä aina yhdenmukainen vaan jopa ristiriitainen. Subjektin minään mahtuu useampia identiteettejä ja identifikaatio on jatkuvassa muutoksessa. Identiteetti syntyy historian eikä niinkään biologian perusteella. Kulttuurisilla identiteeteillä tarkoitetaan identiteetin puolia, jotka syntyvät kuulumisesta selkeästi rajattaviin, esimerkiksi etnisiin tai kansallisiin kulttuurisiin ryhmiin. (Hall 1999, 11–13, 19, 21–23.) Samoin kuin esimerkiksi asuinalueeseen voi identifioitua, tutkimusaineistoni ja kokemuksieni perusteella ihmiset identifioituvat myös sen perusteella, missä ravintolassa tai baarissa he eniten viettävät aikaansa.

Korkiakangas ja Åström kirjoittavat, kuinka yksilön tai yhteisön identiteetin vahvistamiselle on oleellista menneisyyden arvostaminen. Muistojen kautta rakennetaan henkilökohtaista elämäntarinaa. Muistot taas yhdistyvät muistelijan mielessä paikkaan ja aikaan. Kuvat ja muistot paikasta auttavat myös muistelijaa itseään paikantumisessa ja identifikaatiossa. (Korkiakangas & Åström 2004, 11.) Ihmisen tuntiessa kuuluvuutta paikkaa, se muodostuu osaksi häntä. Alkuun vieraasta ympäristöstä muovautuu jotakin tuttua ja omaa. Paikkaan liittyy usein kokemus turvallisuudesta. Muistoiksi muuttuneet menneisyyden paikat rakentavat käsityksiä nykyisyyden paikoista. Muistoissa elävät paikat eivät ole muuttumattomia, vaan ne muuttuvat kokijan elämänhistorian vaiheissa ja mielialojen muuttuessa. Kokemus paikkaan kuulumisesta on myös aina subjektiivinen. (Haarni ja muut 1997, 17.)

Etnologiassa paikallisuus on merkittävä tekijä tutkimusaineistojen muodostamisessa. Kun tunnetaan kuuluvuutta paikkaan, siihen liittyviä poeettisia ilmauksia ei voida tarkistaa tosiksi tai epätosiksi.

Kulttuurintutkija onkin Seppo Knuutilan mukaan kiinnostunut myös sellaisista asioista, jotka ovat mahdollisia, vaikka ne eivät olisikaan toteutuneita. Kulttuuria rakentavia symbolisia merkityksiä rakentuu myös aina tekstin tuottamisen ja vastaanottamisen prosesseissa, kuten tässä tapauksessa haastatteluissa ja muistelussa. (Knuutila 2010, 33.) Myös ihmisen minäkuvan rakentumisessa kaupunkitilalla on tärkeä rooli. Kehollinen olento on sidoksissa koettuihin ja kuviteltuihin ympäristöihin, joissa sen toiminta tapahtuu. Näin katsottuna kaupunkitila on muuttuva, monimuotoinen ja kerroksellinen, sosiaalisen, historiallisen ja kulttuurisen toiminnan paikka, joka muokkautuu vuorovaikutuksessa ihmiseen. (Hansen 2021, 285.)

Sulkunen, Alasuutari, Nätkin ja Kinnunen kirjoittavat ravintola-annoksesta, jolla yleisesti tarkoitetaan tiettyä määrää alkoholijuomaa, mutta joka tarkemmin tarkasteltaessa kääntyy tarkoittamaan ”annosta ravintolaa”. Tämän tyyppiseen ravintola-annokseen kuuluu olennaisena osana paikan miljöö jossa voidaan solmia sosiaalisia kontakteja – ympäröivät esineet ja estetiikka yhdessä ravintolan asiakaskunnan kanssa. Tällöin ollaan kiinnostuneita myös asiakkaiden niin sanotusta tasokkuudesta ja ulkonäöstä, jotka houkuttelevat paikalle lisää samantyyppisiä asiakkaita. Ravintola voikin pyrkiä suuntautumaan tietyille käyttäjäryhmälle. (Sulkunen ja muut 1985, 57, 58.) Ravintolatutkimuksissa onkin noussut esiin se, kuinka luokkasidonnaista ravintolassa tapahtuva toiminta, sosiaaliset suhteet ja miljöö ovat. Esimerkiksi työväenluokan ravintoloilla on omat erikoisuutensa musiikin ja alkoholin käytön suhteen. (Sulkunen & muut 1985, 20.) Myös Old Bank oli profiloitunut tietyn tyyppiselle asiakaskunnalle, eikä uutta kantapaikkaa etsiessä mikä tahansa baari tunnu omalta paikalta. Baarin profiloitumisen lisäksi siihen vaikuttaa esimerkiksi ajan kanssa syntynyt suhde ravintolaan.

Seppälä huomauttaa tutkielmassaan Tinatuopista, kuinka lähiöpubeissa keskeinen tekijä kantapaikan valinnalle on sen sijainti, kun taas keskustassa valinnanvaraa riittää huomattavasti enemmän (Seppälä 1996, 33). Tällöin vakiopaikan valitsemisen voisi siis ajatella olevan huomattavasti henkilökohtaisempi prosessi. Omilla paikoilla ja tuopeilla mielestäni ikään kuin merkataan paikkaa omaksi, jätetään siihen jälki itsestä. Parhaimmillaan se voi näkyä jopa kyltin muodossa – Helsingissä sijaitsevassa Elite-ravintolassa on yhden pöydän yllä kaksi metallikylttiä, joista suuremmassa on teksti ”Tauno Palon kansapöytä” ja pienemmässä ”Matti Pellonpään kantapöytä” (Catani 2014, 41). Myös muissa ravintoloissa kuin Pankissa on ollut käytäntönä tuoda omia tuoppeja ravintoloihin, esimerkiksi Tinatupissa (Seppälä 1996, 33).

H5 kuvailee paikkaan kuulumista seuraavalla tavalla: ”Imagosta siin on kysymys, niinkun sisäisestä imagosta, tä on niinku meijä, tä on meijä paikka, tä on tä meijän Apteekki, tä on meijän Koulu.”

Kirjoittaja K4 kuvailee tunteitaan seuraavasti: ”Olin tosi ylpeä turkulaisena Old Bankista ja samalla Koulusta ja Apteekista”. Myös se, että mielletään jokin paikka omaksi kantapaikaksi tai jopa olohuoneeksi, on mielestäni osa oman identiteetin rakentamista.

8 Nostalgista muistelua menneisyydestä

8.1 Nostalgia vaikutuskeinona

Aika vaikuttaa merkittävänä tekijänä niin siihen, mitä muistetaan ja mitä merkityksiä sille annetaan. (Korkiakangas & Olsson & Ruotsala & Åström 2016, 33.) Menneisyyttä muistellessa kerrontaa värittää usein kaipaavan nostalginen sävy. Seuraavissa kappaleissa käsittelen, kuinka nostalgia näkyy Old Bankkiin liittyvässä muistelussa. Nostalgiaa kirjoittaminen nostaa esiin ristiriitaisia tuntemuksia, sillä julkisessa puheessa nostalgisoinnin on usein ajateltu olevan jotakin vääristelevää, ja usein tuntuu että lausuntojen arvo voidaan vähätellä vetoamalla niissä näkyvään nostalgiaan. Mielestäni on kuitenkin erittäin tärkeää tuoda esiin nostalgian ulottuvuus haastatteluissa, sillä olisi enemmänkin hyvin epäuskottavaa, jos sitä ei esiintyisi muistelussa. Kuitenkin se mitä muistamme tapahtuneen, mitä ajattelemme kaipaavamme, on aivan yhtä todellista meille kuin toisenlainen näkemys jollekin muulle. Menneisyydestä kertominen on aina tulkintaa menneestä, ei koskaan filteritön, raaka versio todellisesta tapahtumasta.

Kirsi-Maria Hytönen kirjoittaa suullisista ja kirjallisista tutkimusmateriaaleista, ja niiden tuottajien vaikuttimista. Vaikka näennäisesti erilaisiin kirjoituspyyntöihin ja kilpailuihin voi vastata kuka tahansa, niihin useimmin kirjoittavat kuitenkin ihmiset, joilla on sidoksia arkistoihin ja halua tuoda muistonsa kirjalliseen muotoon. Myös Old Bankkia muistelivat ihmiset, jotka halusivat auttaa tallentamaan muistiin jotakin ravintolasta. Hytösen mukaan nostalgiaa voidaan käyttää välineenä esimerkiksi silloin, kun menneisyydestä muistellusta halutaan poistaa tai häivyttää epämiellyttävät sävyt. Vaikka negatiivisia puolia ei täysin poisteta kertomuksista, niiden arvo pienennetään positiivisiin puoliin nähden. Nostalgia voi olla sekä kollektiivista että henkilökohtaista. Menneisyys on moniulotteinen, ja Hytönen muistuttaakin jopa suurissa kertomuksissa olevista säröistä, joita nostalgia pyrkii häivyttämään. Haastavaa on kuitenkin päätellä, mikä kertomuksissa lopulta on nostalgiaa. Hänen huomioidensa mukaan nostalgia on yhteydessä kollektiiviseen muisteluun. (Hytönen 2013, 89, 97.)

Nostalgia voi olla tiedostamatta tai tiedostaen käytetty kerronnan keino. Eerika Koskinen-Koivisto kirjoittaa kriittisestä nostalgiaasta. Hänen esimerkissään kertoja saattaa osoittaa kriittisellä ja nostalgisella puheella mikä hänen elämästään puuttuu tai mikä on huomattavasti aikaisempaan verrattuna. Samoin esimerkin muistelija tuntuu muokkaavan omaa identiteettiään nostalgisoiduissa muistoissa. Nostalgiaa voidaan myös käyttää välineenä sen osoittamiseen, minkä nykyhetkessä ei koeta olevan hyvin ja minkä toivottaisiin palaavan takaisin vanhaan. Tämänkaltaisen nostalgia ruokkii sekä yhteisiä suurempia että yksilön omia kertomuksia. Nostalgian tavoitteena voi olla

myös nykyhetkeen ja siinä tapahtuviin muutoksiin vaikuttaminen. (Koskinen-Koivisto 2016.) Nostalgiaa käytetään Anna-Maria Åströmin mukaan myös muista syistä kuin vain siksi, että nykyisyys koettaisiin huonoksi. Taustalla voi olla jonkinlainen kokemus nykyhetken epämääräisyydestä tai esimerkiksi koetusta jännityksen tai määrittelyn puutteesta. (Åström 2004, 22.)

8.2 Nostalgia osana muisteltua Old Bankkia

Luin haastattelu- ja kirjoitusaineistoni läpi moneen kertaan. Mieleeni piirtyi kuva paikasta, johon lähes jokainen muistelijä kaipaa, enemmän tai vähemmän. Paikka ei ole muisteluhetkessä enää läsnä, vaan jossakin menneisyydessä. Suurimmalla onnella ei muistella lähimenneisyyden tapahtumia, vaan kauemmas menneisyyteen sijoittuvia aikoja (esim. H2; H3; K3). Muistelu on lähes yksinomaan positiivista. Muistelijat eivät tuo esiin juurikaan negatiivisia puolia tai muistoja, ainakaan kauempaa menneisyydestä. Negatiivisemman kuuloiset kommentit osuvat lähelle nykyhetkeä, aikoihin, jolloin on alettu tehdä muutoksia ja ”vanhat hyvät ajat” ovat ohi. Tässä on olennaista huomata haastateltavien ja kirjoittajien pyrkimys välittää tietoa siitä, millainen on ollut heille tärkeä Old Bank. Ravintolan merkitys on ollut suuri, ja Old Bankilla todella oli paikkansa kaupungissa. En usko, että yksikään vastaaja valehtelee vastauksissaan, vaan kertoo ennemminkin sen, mitä todella sillä hetkellä tuntee ja ajattelee. Kenties sensuroi jotakin sellaista, mitä ei katso sopivaksi tallettaa arkistoon.

Esimerkiksi henkilökunnasta puhuttaessa sävy on lähes yksinomaan positiivinen, vaikka varmasti 27 vuoteen mahtuu jos jonkinlaista tekijää. Haastateltava H6 nostaa esiin tapauksen, jossa baarimestari ei hoitanut työtään toivotulla tavalla. Hän muistelee, kuinka eräs, vai hetken töissä viihtynyt baarimikko tarjoili vahvaa ulkomaista erikoisolutta kolmosoluen vahvaisena kahdelle vanhemman puoleiselle asiakkaalle, mistä heillä sitten muutaman oluen nauttimisen jälkeen ”mennuttura vinoon” (tällä H6 viittaa vahvaan humalatilaan). Kokemus ei kuitenkaan kuulosta varsinaisesti negatiiviselta, vaan ennemminkin hieman huvittavalta ja tapaus käännetään lopulta voitoksi – työntekijä irtisanottiin. (H6.)

Haastateltava H6 nostaa esiin, osin huumorin kautta, toisen tyyppisiäkin muistoja kuin suurin osa muusta aineistosta. Toisinaan iltamyöhään ja itse selvinpäin baariin tullessa vastassa saattoi olla ”vähän irvokastakin menoa välillä [naurua].” Samalla hän muistelee, kuinka Pankin vessojen kanssa oli ongelmia, ja piti ”laittaa baari kiinni kokonaan kun sieltä tuli ne kaikki viemärit ylös kun se sitten lainehti paskassa sitten se koko alakerta.” Nämä hieman negatiivisemmat muistot kuitenkin tuodaan

esiin huumorin kanssa, ja kertoja itsekin toteaa seuraavaa: ”Välttämättä ei oo kiva juttu ollut kun sellast tapahtus mut ehkä jälkeinpäin niin osaa hymyilläkin että tämmösiäkin on ollut.” Ajallinen välimatka, lyhyempi tai pidempi, haalistaa muistojen ikävämmät puolet, ja tuo ne enemmänkin esiin huvittavina sattumuksina, joita muistellaan lempeän ymmärtäväisesti. Tässä näkyy mielestäni hyvin nostalgian vaikutus muistoihin ja kerrontaan.

K2 kirjoittaa työskennellessään ravintolassa sen ensimmäisinä vuosina. Hän kuvailee vuosikymmenen alkua syvään lamaan vajoamisen ajaksi, vaikka pahin kärki olikin jo ehkä ohitettu. Kirjoittaja kuvailee, kuinka ”Bankki osoitti, että valoa on vielä tulevaisuudessa – ihmiset viihtyivät ja käyttivät rahaa, myös yritysasiakkaita oli jonkin verran. Oli hienoa olla mukana tuossa menestyvässä nousussa”. K2 kirjoittaa, kuinka paikka menestyi hyvin alkuvuosina ja kehittyi ”hyvämaineiseksi ravintolaksi fiksuine asiakkaineen”, ”Töitä tehtiin todella kovin ja asiakkaat pyrittiin palvelemaan mahdollisimman hyvin. Asiakaspalautetta saimme myös positiivisissa merkeissä.” Ravintolan perustanutta pariskuntaa kuvaillaan seuraavasti: ”Työnantaja oli vaativa, mutta myös palkitseva hyvin tehdystä työstä”. (K2.) Kirjoitus kuvaa mielestäni hyvin sitä, kuinka positiivisessa valossa menneisyyden Pankki nähdään. Rivien väleistä paistaa kuva loistavasta menneisyydestä ja ajasta, jonka itsekin haluaisi kokea. On varmasti aivan totta, että Pankin asiakaskunta oli hyväkäytöksisempää kuin monessa muussa ravintolassa. Kuitenkin on varmasti olemassa myös toinen puoli, johon kuului ehkä kovaa kiirettä, pitkiä työpäiviä, laman seurauksia ja liian humaltuneita asiakkaita. Se puoli todellisuudesta ei kuitenkaan juurikaan tule esiin aineistossani.

Vertaan aineistoani hieman ”Tarinoita Trebarista” -dokumentin asiakkaiden suusta kuultuihin kertomuksiin. Tarinoita Trebarista on kertynyt paljon, myös niin kutsuttuja ”ryyppytarinoita” ja kertomuksia pitkiksi venyneistä öistä. Dokumentissa humalatilaa ei häpeillä. Samalla kuitenkin tuodaan esiin myös ravintolan vahvasti yhteisöllinen merkitys, ja paikan olohuonemaisuus nousee esiin monessakin kohtaa. Myös se kuinka Trebarissa pelattiin paljon erilaisia lautapelejä, biljardia ja heitettiin tikkaa, otetaan huomioon - läheskään aina kyse ei ollut alkoholin juomisesta. Tästä kuitenkin huomaa mielestäni omien haastattelemieni ihmisten erilaisen iän ja taustan – juuri kukaan ei tuo esiin vahvoja humalatiiloja tai ikävämpiä sattumuksia. Trebarissa taas on vietetty villiä opiskelijanuoruutta, jonka olennaisena osana varsin railakaskin alkoholikulttuuri on usein nähty. Vitsi ”opiskelijahaalari suojaa alkoholismilta” ei ole kovinkaan kaukana todellisista asenteista alkoholin nauttimista kohtaan.

On myös hyvä pohtia kertojieni tavoitteita tähän tutkielmaan liittyen. Kuten aikaisemmin kävin läpi, on luultavasti haluttu tallettaa johonkin hieman omaa muistia pysyvämpään muotoon muistoja Old Bankista. Ehkä tulevaisuudessa joku, joka ei koskaan ole käynyt Pankissa saa tietää vanhan pankkirakennuksen ravintolahistoriasta näiden muisteluiden kautta. Toisaalta kirjalliseen muotoon käännettynä muistot voivat toimia oivallisena apuvälineenä muistojen kertaamiseen ja niistä nauttimiseen. Samalla on ehkä haluttu tuoda esille omaa mielipidettä siitä, mikä on koettu tärkeänä ja säilyttämisen arvoisena tässä kaupungissa. Mitä kaivataan lisää ja mitä taas ei kaivata. Osoittaa, että menneisyyden Old Bank olisi pitänyt säilyttää. Ehkä jossakin kaukana on ajatus siitä, että joku vielä avaisi Pankin, vaikka samalla tiedostetaan, että toivomus on epärealistinen. Vaikuttimia voin vain arvella, mutta jos ne ovat edellä kuvaamani kaltaiset, on hyvin ymmärrettävää, että nostalgia on mukana kertomuksissa vahvistamassa kertojan sanomaa. Harvempi haluaa muistoissaan takertua negatiivisiin seikkoihin, jotka veisivät muistelun nautinnon. Ja miksi aikoinaan tärkeästä kantapaikasta, jossa on jaettu elämää muiden asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa, haluttaisiin nostaa esiin negatiivisia asioita – vähän kuin, eihän kuolleistakaan puhuta pahaa, kuin ehkä hyväntahtoisen naljailun merkeissä.

Ylipäättään ihmisillä tuntuu olevan sisäsyntyinen kaipuu menneisyyteen ja nostalgisointiin. Historialliset, jollakin tapaa autenttisiksi ja alkuperäisiksi koetut asiat viehättävät meitä. Ehkä kaipuu johonkin muuttumattomaan, pysyvään, turvalliseen on yhteiskunnassamme suuri. Pankistakin tunnutaan aineiston perusteella kaipaavan jotakin autenttista, muuttumatonta miljöötä. H6 toteaa samalla naurahtaen: ”Toivoisin vaan et joskus tulis joku suojelusenkeli ja sitten järjestäis kaiken semmoseks niinkun se oli ennen.” Myös H3 tuntuu tiedostavan nostalgian olemassaolon puheessaan: ”Mut, mut... en tiä, vanhat hyvät ajat, niinhän se taitaa olla.” H3 kertoo mennyttä Old Bankkia muisteltuaan: ” [On] ollu hauskaa, oikein todella hauskaa.”

Kuten aikaisemmin kirjoitin, Korkiakaan mukaan nostalgisessa muistelussa on kyse ikään kuin ”kadotetun paratiisin” etsimisestä, ja sen tunteen myös minä saan käydessäni läpi tutkimusaineistoani. (Korkiakangas 1996, 38.) Sen sijaan muistelua ei uhrata esimerkiksi Pankin sulkemiseen johtaneiden syiden pohtimiseen, vaikka ehkä rivien välistä on muutamissa lausunnoissa jotakin vihjeitä sen suuntaan luettavissa. Samalla myös oma asemani entisenä Old Bankin työntekijänä jo toisessa sukupolvessa voi vaikuttaa siihen, mitä minulle kerrotaan. Asema on saattanut synnyttää oletuksia siitä, mitä haluan kuulla ja tuoda esiin tässä tutkielmassa.

Muistelussa vaikuttava nostalgia ei kuitenkaan vähennä niiden arvoa tai tee niistä vähemmän epätosia. Kaikesta päätellen Old Bank on ollut hieno, arvostettu ravintola, jota sen asiakkaat kaipaavat ja monelle tärkeä osa kaupunkia.

Kuva 13: Näkymä ravintola Old BAnkin ikkunasta Linnankadulle. Valokuva: Suvi Salminen, 2019.

9 Johtopäätökset

Vanhaan pankkirakennukseen on kerrostunut historiaa niin pankkien kuin ravintoloidenkin ajalta. Rakennukseen liittyy niin kollektiivisia muistoja kuin yksilöiden henkilökohtaisia kokemuksia ja merkityksiä. Ravintola Old Bankilla on ollut merkittävä rooli osana Turun ravintolatarjontaa. Laadukkaan palvelun ja upean miljööän lisäksi ravintolan omistajat ja työntekijät ovat olleet mukana tuomassa Suomeen uudenlaista olut- ja olutravintolakulttuuria. Kuten ravintola Three Beers, Hämeenportti tai Uusi Apteekki, myös Old Bank on ollut monille kävijöilleen tärkeä osa arkea, eräänlainen olohuoneen kaltainen paikka jossa oleskelemisen sosiaaliset koodit tunnetaan ja johon on helppo mennä. Tavallaan pysyvä ja muuttumaton, omaksi koettu tila kaupungissa. Puolijulkinen tila jossa lukea iltapäivälehtiä, olla sosiaalisessa kontaktissa ihmisiin, nauttia tilan tunnelmasta ja tarjoilluista juomista.

Muistimme kytkeytyy ajallista ja historiallista syvyyttä saaneisiin paikkoihin. Toisille se voi olla ravintola, toiselle esimerkiksi suvun vanha kotitalo tai kesämökki. Joka tapauksessa, näihin paikkoihin liittyy paljon historiaa, kiintymystä ja tunteita. Voisi ajatella niiden olevan jonkinlaisia ”muistin symboleita”, joiden näkeminen ja joissa ajan viettäminen tuo mieleen jotakin menneisyydestä ja meistä itsestämme. Samalla on pelko siitä, katoavatko muistot, jos nämä symbolit poistetaan. Vaikka muisteluissa on selvästi nähtävissä nostalginen vire, se ei tee niistä vähemmän aitoja tai arvokkaita.

Maailma on todella muuttunut paljon ihan muutamien vuosien aikana. H3 kuvailee muutosta seuraavasti:

Vois kuvitella et esimerkiks niinku elokuvateatterit - kärsii noista suoratoistopalveluista tosi paljon, ja sama kaikki niinku jääkiekko-ottelut ja tälläset näin, et jos sä saat sen tavallaan kotiin niinku halvalla ni siin on semmonen just, et miks sä lähet hallille koska sä tiedät et se on aina sata euroa sen sijaan, kun sä ostat sen kahdella kymppillä kuukaudeks kotiin ja katot kaikki matsit jos haluat. Toki siel hallil on kiva käydä mut et ne tiistai-iltapelit, niin ei se oo välttämät niin hauska lähteä sit, et se on helpompi kattoo kotona. Nii ja sama kilpailu on, on niinku kaiken viihteen kans muutenki. Ja sama tämmöset näin, on sit ravintola tai mitä vaan ni saa vaik Ruokaboksin kotiin tai Woltti tuo sulle ruuan kotiin tai ihan mitä vaan. (H3.)

Miten tulevaisuuden turkulainen saa täytettyä tarpeensa esimerkiksi sosiaalisen kanssakäymisen, yhteisöllisyyden ja paikkaan kuulumisen kokemusten suhteen? Mitkä voisivat olla turvasatamia kaupungissa, jossa jatkuvasti puretaan, rakennetaan eikä yrityksen, esimerkiksi ravintolan elinkaari aina ole kovinkaan pitkä? Myös matkailullisia ja imagollisia seikkoja pohdittaessa voidaan ottaa

huomioon, mitkä asiat kaupungissa ovat sen asukkaiden mielestä tärkeitä maamerkkejä. On ymmärrettävää rakentaa uutta ja sitäkin tarvitaan, mutta rinnalle kaivataan myös perinteisiä turkulaisia, ”meidän omia” paikkoja. Ketjuravintoloillekin on varmasti paikkansa, mutta pitääkö se tila raivata vanhan päälle?

Vaikka usein ollaan huolissaan nimenomaan vanhojen rakennusten purkamisesta maan tasalle, voi kaipuuta kokea myös menneisiin liiketiloihin, jotka olivat osa turkulaista katunäkymää. Kun halutaan ymmärtää toimivaan kaupunkitilaan vaikuttavia tekijöitä, on hyödyllistä tarkastella kaupungin ajallisia ja kokemuksellisia kerrostumia. (Ainiala ja muut 2021, 15.) ”Purettujen rakennusten ja peitetyn merinäköalan kaipuussa on kyse myös vallasta: siitä, kuka päättää, millainen kaupunkikeskusta Oulussa on ja millaisia arvoja se heijastaa” (Olsson & Rinne & Suopajarvi 2021, 43). Tässä kohtaa vallan kahvassa eivät olleet kaupungin päättäjät tai rakennuttajat, ja yrittäjiä on vaikea tuomita päätöksestä. Joskus tullaan pisteeseen missä jaksaminen, innostus tai taloudelliset resurssit eivät riitä. Myös ulkomaisten ketjuyritysten tavoitteet ovat ymmärrettäviä. Liikevoiton kasvattaminen käy varmasti helpoiten parhailla liikepaikoilla ja upeissa tiloissa, kilpailijoita samalla karsien.

Yhteisöllisyyttä ja pysyvyyttä luoville kaupunkitiloille on tarvetta erilaisia väestöryhmiä edustaville kaupunkilaisille. Historialliset miljööt jotka otetaan osaksi kaupunkilaisten arkista elämää voivat vahvistaa yksilöiden ja ryhmien identifikaatiota. Etnologinen tutkimus voi parhaimmillaan antaa äänen yksittäisille ihmisille ja heidän tarinoilleen, tässä tapauksessa näkemyksilleen ja muistoilleen merkityksellisistä paikoista.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen arkisto, TYKL-kokoelma, Turun yliopisto

Teemakirjoitukset 13.4.2021–10.1.2022, 7 kpl

K1–K7: TYKL/spa/1239–1245

Haastattelut 24.9.2021–23.12.2021, 6 kpl

H1–H6: TYKL/aud/1834–1839

Kuvalliset ja audiovisuaaliset lähteet

Tarinoita Trebarista 2019: Ohjaus: Kalle Kolin. Suomi: Karri Kilpinen.

Sähköiset lähteet

Arell, Terhi 2019. Pelastus vai puskutraktori? : Arvot törmäyskurssilla: Kaskenkatu 15a, Turku.

Kansatieteen pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061019783>.

Fingerroos, Outi 2003. Refleksiivinen paikantaminen kulttuurintutkimuksessa. *Elore* 2/2003.

<https://journal.fi/elore/article/view/78407/42488?acceptCookies=1>.

Kilpinen, Karri 2020. ”Itsemurhayksiöiden olohuone” – Ravintola Three Beersin luoma yhteisöllisyys osana Turun Ylioppilaskylää ja turkulaista vapaa-ajan kulttuuria 1989–2018.

Kulttuurihistorian pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto. Saatavilla:

<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020081460551>.

Knuutila, Elina 1999. Vanha Pankki on vuoden olutravintola. *Iltä-Sanomat*, 11.6.1999.

<https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001307755.html>. Viitattu 20.11.2022.

Kukkonen, Henna 2021. Essee: Muistin paikka. *Turun ylioppilaslehti*, 19.11.2021.

<https://www.tylkkari.fi/kaupunki/essee-muistin-paikka>. Viitattu 30.9.2022.

Löyttyniemi, Raili 2021. Elintason nousu teki meistä itsenäisiä, mutta yksinäisiä – näin yhteiskunnan muutokset ovat lisänneet kokemuksiamme yksinäisyydestä. *Yle* 16.10.2021

<https://yle.fi/aihe/a/20-10000982>. Viitattu: 30.10.2022.

Miikkulainen, Aino 2006. Onko vessahätä, kaipaatko lainavinkkejä? *Turun Sanomat* 28.6.2006.

<https://www.ts.fi/viihde/1074130105> . Viitattu 30.9.2022.

Museovirasto 2022: Rakennettu kulttuuriympäristö.

<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto> . Viitattu 30.9.2022.

Peltonen, Ulla-Maija 1998-2001. Muistitieto. Teoksessa Satu Apo & Eeva-Liisa Kinnunen (toim.)

Perinteentutkimuksen terminologiaa. <https://www.helsinki.fi/fi/koulutusohjelmat/kulttuurien-tutkimuksen-kandiohjelma/perinteentutkimuksen-terminologia#muistitieto>. Viitattu: 28.10.2022.

Räisänen, Marja-Liisa 2008. Viitoskassan kaunotar. Kulttuurianalyttinen tutkimus päivittäistavarakaupan kassan työstä. Kansatieteen pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto.

Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201201091040>.

Siikavirta, Pekka 2006. Turun tauti oli sittenkin Suomen tauti. *Turun Sanomat* 19.8.2006.

<https://www.ts.fi/uutiset/1074141159>. Viitattu 21.10.2022.

Siro, Mona 2022. Kallis viheralue tiivistyvän kaupungin puristuksissa : etnologinen tutkimus

Kupittaaan siirtolapuutarhasta kaupunkitilassa. Etnologian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Turku. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022101261681>.

Tieteen termipankki 2022: Filosofia: elämismailma.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:elämismailma>. Viitattu: 19.11.2022.

Turun kaupungin ympäristötoimiala 2017: Yleiskaava 2029 – Turun keskustan kaupunkikuva.

https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_keskustan_kaupunkikuva.pdf. Viitattu: 19.11.2022.

Varsinais-Suomen liitto 2021. Varsinais-Suomen maakuntakaavayhdistelmä kaavamerkinnät- ja määräykset. 21.9.2021. https://varsinais-suomi.fi/wp-content/uploads/2021/09/Kaavamerkinnat-ja-maaraykset_kaavayhdistelma2021.pdf. Viitattu: 14.11.2022.

Virtanen, Milja 2022. Kun kaupunkiin ilmestyy Heidi's Bier Bar, myrsky on alkamassa – Näin toimii aggressiivinen tanskalaisketju, joka valtaa pala palalta parhaat ravintolakiinteistöt. *Helsingin Sanomat* 22.4.2022. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000008736064.html>. Viitattu: 28.10.2022.

Virtanen, Timo J. 2012. Etnologi(n)en kaupunki: urbaani arkielämä tutkimuskohteena. *Turun kaupunki, Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö. Tutkimuskatsauksia 3/2012*. file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/tutkimuskatsauksia_2012-3-1.pdf. Viitattu 21.10.2022.

Painetut lähteet

Ainiala, Terhi & Aura Kivilaakso & Pia Olsson & Panu Savolainen & Tanja Vahtikari 2021. Kadun kulmassa – reittejä humanistiseen kaupunkitutkimukseen. Teoksessa Tanja Vahtikari & Terhi Ainiala & Aura Kivilaakso & Pia Olsson & Panu Savolainen (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Tampere: Vastapaino. 7–23.

Alasuutari, Pertti 2019. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Catani, Johanna 2014. *Syömään vai drinkille?* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Crinson, Mark 2005. Urban memory - an Introduction. Teoksessa Mark Crinson (toim.) *Urban memory : History and Amnesia in the Modern City*. Oxfordshire: Taylor & Francis Group. xi–xix.

Enges, Pasi & Tiina Mahlamäki & Timo J. Virtanen 2015. Arki, juhla ja pyhä. Teoksessa Jaana Kouri (toim.) *Askel kulttuurien tutkimukseen*. Turku: Turun yliopisto. 61–80.

Eskola, Jari & Juha Suoranta 2000. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fingerroos, Outi & Jukka Jouhki 2014. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos ry. 79–108.

Fingerroos, Outi & Ulla-Maija Peltonen 2006. Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7–24.

Fors, Anne-Mari 2010. Paikan estetiikka – *Eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa*. Helsinki: Gaudeamus.

Haarni, Tuukka & Marko Karvinen & Hille Koskinen & Sirpa Tani 1997. Johdatus nykyaantieteeseen. Teoksessa Tuukka Haarni & Marko Karvinen & Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) *Tila, paikka ja maisema – tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. 3–9.

Haas, Stefan 2002. Visuaalisuus modernin kaupungin hahmottamisessa. Suomentanut Taina Syrjämaa. Teoksessa Taina Syrjämaa & Janne Tunturi (toim.) *Eletty ja muistettu tila*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 211–231.

Halbwachs, Maurice 1992. *On collective memory*. University of Chicago press, Chicago.

Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Suomentanut ja toimittanut M. Lehtonen & J. Herkman. Vastapaino, Tampere.

Hansen, Ira 2021. Menneisyys ja nykyhetki kaupunkitilan kokemuksessa – Lontoon läsnäolo Ben Aaronovitchin Rivers of London -romaaneissa. Teoksessa Tanja Vahtikati & Terhi Ainiala & Aura Kivilaakso & Pia Olsson, Panu Savolainen (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Tampere, Vastapaino. 285–310.

Helsti, Hilikka 2005. Hedelmällisen tiedon jäljillä. Teemakirjoitukset tutkimuksen lähteinä. Teoksessa Helena Ruotsala & Pirjo Korkiakangas & Pia Olsson (toim.) *Polkuja etnologian menetelmiin*. Helsinki: Ethnos ry. 148–159.

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme 2008. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hytönen, Kirsi-Maria 2013. Hardworking women. Nostalgia and women's memories of paid work in Finland in 1940s. *Oral History* 42:2, 87-99.

Hämeenaho, Pilvi & Eerika Koskinen-Koivisto 2014. Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos ry. 7–31.

Jackson, Michael 1988. *Suuri olutkirja*. Suomentanut Mikko Montonen, Kari Yläne, Sari Eliander. Helsinki: Gummerus.

Jouhki, Jukka & Tytti Seel 2016. Analyysin ja tulkinnan ulottuvuuksia etnografiassa. Teoksessa Jukka Jouhki & Tytti Steel (toim.) *Etnologinen tulkinta ja analyysi – Kohti avoimempaa tutkimusprosessia*. Helsinki: Ethnos ry. 13–42.

Junkala, Pekka 1999. Kaupunki liikkeessä. Teoksessa Junkala, Pekka & Niina Säaskilahti (toim.) *Kadun risteyksessä. Etnologinen analyysi kaupunkitilasta*. Jyväskylä: Atena. 46–51.

Kemppainen, Seppo & Laiho, Antero 2013. *Uusi Apteekin aika. Seurusteluravintolan 20 vuotta*. Turku: Meseta.

Kervanto Nevanlinna, Anja 2013. Rakennettu kaupunki muistin ja merkitysten kiinnekohtana. Teoksessa Katri Lento & Pia Olsson (toim.) *Muistin kaupunki. Tarinoita kaupungista muistin ja muistamisen paikana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 273–323.

Knuutila, Seppo 2010. Tutkimusaineistojen muodostaminen, teoksessa Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) *Vaeltavat metodit*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura. 19–24.

Korkiakangas, Pirjo & Anna-Maria Åström 2005. Introduction. Teoksessa Anna-Maria Åström & Pirjo Korkiakangas & Pia Olsson (toim.) *Memories of my town : The Identities of Town Dwellers and Their Places in Three Finnish Towns*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7–16.

Korkiakangas, Pirjo & Pia Olsson & Helena Ruotsala & Anna-Maria Åström 2016. Kirjoittamalla kerrottua. Teoksessa Pirjo Korkiakangas & Pia Olsson & Helena Ruotsala & Anna-Maria Åström (toim.) *Kirjoittamalla kerrotut : Kansatieteelliset kyselyt tiedon lähteenä*. Helsinki: Ethnos ry. 7–39.

Korkiakangas, Pirjo 1996. *Muistoista rakentuva lapsuus – Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.

Korkiakangas, Pirjo 2004. Memories and the Identity of Place. Strategies of Town Residents in Jyväskylä. Teoksessa Anna-Maria Åström, Pirjo Korkiakangas & Pia Olsson (toim.) *Memories of My Town. The Identities of Town Dwellers and Their Places in Three Finnish Towns*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 150–171.

Korkiakangas, Pirjo 2005. Muistoista tulkintaan – Muisti ja muisteluaineisto etnologian tutkimuksessa. Teoksessa Helena Ruotsala & Pirjo Korkiakangas & Pia Olsson (toim.) *Polkuja etnologian menetelmiin*. Helsinki: Ethnos ry. 129–147.

Korpinen, Santtu & Hannu Nikulainen 2014. *Suomalaiset pienpanimot*. Jyväskylä: Kirjakaari.

Koskinen-Koivisto, Eerika 2016: Negotiation the Past at the Kitchen Table. Nostalgia as narrative strategy. *Journal of Finnish Studies*, 19:2, 7-23.

Kouri, Jaana 2015. Johdanto. Teoksessa Jaana Kouri (toim.) *Askel kulttuurien tutkimukseen*. Turku: Turun yliopisto. 15–25.

Laaksonen, Hannu 2007. *Turun historiaa kahdeksalta vuosisadalta*. Turku: Turun historiallinen yhdistys.

Lahtinen, Rauno 2013 [2009]. *Turun puretut talot*. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sammakko.

Lappi, Tiina-Riitta 2007. *Neuvottelu tilan tulkinnoista: etnologinen tutkimus sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön vuorovaikutuksesta jyvaskyläläisissä kaupunkipuhunnoissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Latvakangas, Eva & Johnny Holmén 2012. *Turku – Muuttuva kaupunki, osa II*. Turku: Turun Sanomat.

Lefebvre, Henri 1991. *The Production of Space*. New Jersey: Blackwell Publishing.

Lehtonen, Juhani U.E. 2005. Kansatieteen tutkimushistoriaa. Teoksessa Helena Ruotsala & Pirjo Korkiakangas & Pia Olsson (toim.) *Polkuja etnologian menetelmiin*. Helsinki: Ethnos ry. 11–24.

Leino, Ulla 1996. Turun etniset ravintolat. Suomalaisen ja vertailevan kansatieteen pro gradu - tutkielma. Turku: Turun yliopisto.

Lento, Katri & Pia Olsson 2013. Kaupunki, muistot ja muistaminen. Teoksessa Katri Lento & Pia Olsson (toim.) *Muistin kaupunki – Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana*. Helsinki: Ethnos ry. 7–27.

Leppänen, Kalevi 2021. *Suomalaisen olutkulttuurin jäljillä*. Tampere: Vastapaino.

Mäkinen, Marianne 2016. Nykytanssia vanhalla köysitehtaalla : Manillan tehdastilojen muutos 1990–2010-luvuilla. Kansatieteen pro gradu -tutkielma. Turku: Turun Yliopisto.

Neuvonen, Riku 2017. Kenelle kaupunkitila kuuluu? Kaupunkien julkiset tilat oikeuksien verkostona. Teoksessa Pia Bäcklund & Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino. 200–2017.

Nyman, Kaj 2004. Arkkitehtuuri ruumiillisuutena ja representaationa. Teoksessa Raine Mäntysalo (toim.) *Paikan heijastuksia: ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite*. Jyväskylä: Atena. 127–140.

O'Dell, Tom & Willim, Robert 2016. Kulttuurianalyysin ja etnologisen koulutuksen tavoitteiden uudelleenmäärittely : kuinka tavoittaa uusia yleisöjä yliopiston ulkopuolella? Teoksessa Jukka Jouhki & Tytti Steel (toim.) *Etnologinen tulkinta ja analyysi: kohti avoimempaa tutkimusprosessia*. Helsinki: Ethnos ry. 43–80.

Ollila, Anne 2022. *Turku vanhoissa valokuvissa 1865–1915*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Olsson, Pia & Jenni Rinne & Tiina Suopajarvi 2021. Kaupungin tuntu – Paikka moniaistisena kokemuksena. Teoksessa Tanja Vahtikati & Terhi Ainiala & Aura Kivilaakso & Pia Olsson & Panu Savolainen (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Tampere: Vastapaino. 31–59.

Olsson, Pia 2013. Muistoja tästä päivästä. Opiskelijan Helsinki vuonna 2009. Teoksessa Katri Lento & Pia Olsson (toim.) *Muistin kaupunki. Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 163–191.

Pehkonen, Erkki 2013. *Poikasi täältä jostain*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Peltonen, Ulla-Maija & Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo 2022. Epilogi* : Muistitietotutkimuksen muuttuvat kontekstit ja paradigmat. Teoksessa Ulla Savolainen & Riikka Taavetti (toim.) *Muistitietotutkimuksen paikka : Teoriat, käytännöt ja muutos*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 496–516.
- Pillemer, David B. 2000. *Momentous events, vivid memories*. Cambridge: Harvard University Press.
- Pöysä, Jyrki 2015. *Lähiluvun tieto*. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura ry.
- Rannila, Päivi 2021. Humanistinen maantiede tänään? Käsitteellisiä avauksia 2000-luvun kaupunkitutkimukseen. Teoksessa Tanja Vahtikati & Terhi Ainiala & Aura Kivilaakso & Pia Olsson & Panu Savolainen (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Tampere: Vastapaino. 345–363.
- Ross, Bruce M. 1991. *Remembering the personal past: descriptions of autobiographical memory*. Oxford: Oxford University Press.
- Ruotsala, Helena 2005. Matkoja, Muistoja, mielikuvia – Kansatieteilijä kentällä. Teoksessa Helena Ruotsala & Pirjo Korkiakangas & Pia Olsson (toim.) *Polkuja etnologian menetelmiin*. Helsinki: Ethnos ry. 45–88.
- Räsänen, Matti 1980. *Ruoka ja juoma sosiokulttuurisena kuvastimena: ruokakulttuurin tutkimuksen ongelmia, metodeja ja kehityksen suuntaviivoja*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Savolainen, Ulla & Eerika Koskinen-Koivisto & Kirsi-Maria Hytönen 2022. Muistitietotutkimus, folkloristiikka ja etnologia. Teoksessa Ulla Savolainen & Riikka Taavetti (toim.) *Muistitietotutkimuksen paikka- teoriat, käytännöt ja muutos*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 289–308.
- Savolainen, Ulla & Riikka Taavetti 2022. Muistitietotutkimus – Paikantumisia, eettisiä kysymyksiä ja tulevia suuntia. Teoksessa Ulla Savolainen & Riikka Taavetti (toim.) *Muistitietotutkimuksen paikka - teoriat, käytännöt ja muutos*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 10–47.
- Seppälä, Jyrki 1994. Tinatuoppi kulttuurisena näyttämönä : etnografinen tapaustutkimus turkulaisesta keskioilupubista. Folkloristiikan pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto.

Siltala, Soile 2001. Virkana kestikievari. Suomalaisen ja vertailevan kansatieteen pro gradu-tutkielma. Turku: Turun Yliopisto.

Sulkunen, Pekka & Pertti Alasuutari & Ritva Nätkin & Merja Kinnunen 1985. *Lähiöravintola*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Sundstén, Taru 1979. Turun kaupunkikuvan kehitys vuoden 1927 palosta nykypäivään. Teoksessa Vilho Niitemaa & Oscar Nikula & Tapio Sormunen (toim.) *Turun kulttuurihistoriaa*. Turku: Turun historiallisen yhdistyksen julkaisuja 33. 220–237.

Suoninen, Marja 1996. Ravintolamakuja? : Hämeenkadun seurusteluravintolat, niiden ravintolakulttuuri ja tyylin merkitys. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto.

Sääskilahti, Nina & Pekka Junkala 1999. Kävely kadulla. Teoksessa Junkala, Pekka & Niina Sääskilahti (toim.) *Kadun risteyksessä. Etnologinen analyysi kaupunkitilasta*. Jyväskylä: Atena. 6–12.

Talve, Ilmar 2004. *Kolme kotimaata*. Suomentanut Eva Gottberg. Turku: Kirja-Aurora.

Talve, Ilmar 2012 [1979]. *Suomen kansankulttuuri*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Terho, Henri 2002. Festivaali kaupungissa. Down By The Laituri, Turku ja kaupunkitila. Teoksessa Taina Syrjämaa & Janne Tunturi (toim.) *Eletty ja muistettu tila*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 307–322.

Toivonen, Timo 2011. *Hämeenportin tarinoita – ihmisiä ja elämää Turun ravintola Hämeenportin tienoilta*. Turku: Turbator.

Tudeer, Erik 1986. *Helsingin Osakepankki 1913-1986*. Helsinki: Helsingin Osakepankki.

Vanha-Similä, Maria 2017. *Yhtiöön! Yhtiöön! Lapsiperheiden arki Forssan tehdasyhteisössä 1950-1970-luvuilla*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.

Välilä, Anu 2022. Krouveja, kievareita ja kuppiloita. – *Turun Sanomat* 4.5.2022.

Young, Iris Marion 1990. City Life and Difference. Teoksessa Jen Jack Gieseking & William Mangold (toim.) *The People, Place, and Space Reader*. New York: Routledge. 247–251.

Åström, Anna-Mari 2004. The City as a Living Room. Teoksessa Anna-Maria Åström & Pirjo Korkiakangas & Pia Olsson (toim.) *Memories of My Town. The Identities of Town Dwellers and Their Places in Three Finnish Towns*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 19–48.

Åström, Anna-Maria 2013. Helsinki-muistot etnologisen historiankirjoituksen lähtökohtana. Teoksessa Katri Lento & Pia Olsson (toim.) *Muistin kaupunki. Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 31–64.

Liitteet

Liite 1. Kirjoituspyyntö

Muistojen Old Bank – Kirjoituspyyntö

Pankki, siihen varmasti liittyy monella turkulaisella muistoja.

Kaupungilla kulkiessa sen historiasta muistuttavat esimerkiksi vanhat rakennukset, joihin sittemmin on perustettu ravintoloita, pubeja ja muita julkisia tai puolijulkisia kaupunkitiloja. Etsin nyt vapaaehtoisia kirjoittajia Turun Yliopiston etnologian oppiaineen pro gradu -tutkielmani aineistoa varten. Aiheena on Aurakadun ja Linnankadun kulmauksessa sijainneeseen ravintola Old Bankiin ja sitä edeltäneisiin pankkeihin liittyvä muistitieto. Laajemmin tutkielma käsittelee vanhojen kaupunkirakennusten saamia merkityksiä sekä rakennusten käyttötarkoitusten ja merkitysten muutosta ajan kuluessa.

Niin entisten asiakkaiden ja työntekijöiden kuin ylipäättään kaupunkilaisten muistelu pankkeihin ja ravintolaan liittyen on arvokasta. Kirjoitus saa olla vapaamuotoinen, esiin voi tuoda itselle tärkeältä tuntuvia seikkoja. Kirjoittamisessa voi käyttää apuna seuraavia kysymyksiä:

- Onko sinulla muistoja ravintola Old Bankista tai rakennuksessa sijainneista pankeista (pitkäaikaisimpana Helsingin Osakepankki)?
- Mitä ajatuksia sinulla herää entisen Old Bankin rakennuksen paikantumisesta turkulaiseen kaupunkikuvaan, kaupungin historiaan tai ravintolakulttuuriin?
- Mitä ajatuksia herättää vanhojen rakennusten uudelleenkäyttö aikaisemmasta poikkeaviin tarkoituksiin?
- Mitä merkityksiä rakennus ja siinä sijainneet liiketilat ovat saaneet ja miten merkitykset ovat muuttuneet ajan kuluessa?

Vastaukset arkistoidaan ja käsitellään anonyymisti (ilman nimeä tai muita tunnistetietoja) ja luottamuksellisesti. Tutkielman teon aikana vain tutkimuksen tekijä käsittelee kirjoituksia. Aineisto tallen-

netaan Turun Yliopiston HKT -arkistoon, jonka aineistojen käyttö on rajoitettua. **Kirjoitathan vastauksen yhteyteen luvan kirjoituksen arkistointiin.** Vastauksen voi jättää ilman nimeä tai yhteystietoja. Tarkoitukseni on tehdä myös haastatteluja, mutta koronatilanteen vuoksi kasvokkain tapahtuva haastattelu ei ole mahdollinen ennen tilanteen tasaantumista. Sen sijaan puhelinhaastattelu onnistuu, ja vastauksen yhteydessä voi halutessaan ilmoittaa yhteystietonsa haastattelun sopimiseksi (yhteystietoja ei käytetä muuhun).

Tekstin voi lähettää minulle sähköpostitse: suvi.e.salminen@utu.fi tai kirjeitse osoitteeseen: **Suvi Salminen, Turun yliopisto, hkt-laitos/Arcanum, Vatselankatu 2, 20500 Turku.** Lisätietoja saa minulta tai pro gradua ohjaavalta etnologian professorilta Helena Ruotsalalta (yhteydenotot: lena.ruotsala@utu.fi).

HKT-arkiston tietosuojailmoitus: https://www.utu.fi/sites/default/files/media/HUM/HKT-arkisto_tietosuojailmoitus.pdf

Kaikille vastaajille suuret kiitokset avusta ja vaivannäöstä!

Suvi Salminen